

HISOBOT

Artemisya gibrid loyihasi

Atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirni baholash - 6C-bo'lim - Ijtimoiy komponentlar bo'yicha boshlang'ich holat

Quyidagiga taqdim etildi:

Azamat Shaimardan

Voltalia SA

Rivojlanish bo'yicha menejer

EAI Development

Shahrisabz ko'chasi, 2-blok, 100000

Yunusobod tumani, Toshkent

Quyidagi tomonidan taqdim etildi:

WSP Italia S.r.l.

Via Nizza 262, 10126, Turin, Italiya

+39 011 23 44 211

24723115/26519_rev03

2026-yil iyul

Tarqatish ro'yxati

1 nusxa Volitalia SA

1 nusxa WSP Italia S.r.l.

Mundarija

6.0	C. IJTIMOY KOMPONENTLAR BO'YICHA BOSHLANG'ICH HOLAT.....	7
6.1	Metodologiya.....	7
6.1.1	Ijtimoiy tadqiqot hududlari	7
6.1.2	Ijtimoiy ta'sir hududini aniqlash	10
6.1.3	Birlamchi axborot manbalari	11
6.1.4	Ikkilamchi axborot manbalari	13
6.2	Boshqaruv va ma'muriyat.....	15
6.2.1	Ma'muriy bo'linishlar	15
6.3	Aholi va demografiya.....	17
6.3.1	Zaif guruhlar	22
6.4	Yerdan foydalanish va mulk	23
6.4.1	LSA doirasida yerdan foydalanish	23
6.4.2	LSA doirasida yerga egalik	25
6.4.3	LSA doirasidagi ijtimoiy retseptorlar	26
6.4.3.1	Loyiha hududida yer fondi tasnifi	32
6.4.3.2	Yer ajratish jarayoni	34
6.5	Iqtisodiyot, bandlik va tirikchilik manbalari	36
6.5.1	O'zbekiston iqtisodiyoti	36
6.5.1.1	Hududiy iqtisodiyot – G'ijduvon tumani.....	38
6.5.1.1.1	Ijtimoiy-iqtisodiy holat – LSA.....	40
6.6	Mobillik va infratuzilma	45
6.6.1	Transport va mobillik.....	45
6.6.2	Loyiha hududidagi transport va mobillik.....	45
6.6.3	Mahalliy infratuzilmaga investitsiyalar.....	45
6.7	Jamoat salomatligi, xavfsizligi va muhofazasi	47
6.7.1	Ijtimoiy ta'sir hududidagi sog'liqni saqlash tizimi.....	47
6.7.2	Xavfsizlik va muhofaza	49
6.7.3	Yo'l-transport hodisalari	50
6.8	Ta'lim.....	52

6.8.1	LSA doirasidagi ta'lim infratuzilmasi va xizmatlariLSA	52
6.9	Inson huquqlari.....	54
6.9.1	O'zbekistonda inson huquqlari.....	54
6.9.2	Ishchilar huquqlari.....	57
6.9.3	Ayollarning sharoitlari.....	59
6.9.4	Yer huquqlari.....	62
6.10	Madaniy meros va arxeologiya	63
6.10.1	O'zbekistonning arxeologik va madaniy merosi	63
6.10.2	Loyiha hududidagi madaniy meros	65
6.11	Landshaft va vizual sifat.....	72
6.11.1	Loyiha hududining geomorfologiyasi	72
6.11.2	Nazariy ko'rinish zonasini aniqlash.....	73
6.11.3	Ta'sir hududini aniqlash	76
6.11.4	Ko'rish nuqtalarini aniqlash	79
6.11.5	Ko'rish nuqtasi sezgirligi	80
6.12	Ijtimoiy komponentlar sezgirligi	82
BIBLIOGRAFIYA		87

JADVALLAR

1-jadval: Hududiy tadqiqot maydoni (RSA).....	7
2-jadval: Mahalliy tadqiqot maydoni (LSA)	9
3-jadval: Ijtimoiy ta'sir hududining ta'rifi	11
4-jadval: Skoping hisoboti uchun birlamchi manba ma'lumotlari (2024-2025)	11
5-jadval: Ikkilamchi axborot manbasi, boshlang'ich holat hisobotini tayyorlashda foydalanilgan	13
6-jadval: Ijtimoiy ta'sir hududidagi (Aol) demografik ko'rsatkichlar	17
7-jadval: Kokcha va Zafarobod mahallasi to'g'risidagi ijtimoiy-demografik ma'lumotlarmahalla	17
8-jadval: O'zbekiston ichida kelganlar soni (jami)	19
9-jadval: : Kokcha va Zafarobod mahallasi to'g'risidagi ijtimoiy-demografik ma'lumotlarmahalla	21
10-jadval: G'ijduvon aholisining etnik tarkibi	21
11-jadval: Loyiha hududidagi ijtimoiy retseptorlar.	31
12-jadval: Yer egaligi ro'yxati.	33
13-jadval: O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy profili	36
14-jadval: Asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar – G'ijduvon tumani	38
15-jadval: Mehnat va bandlik ko'rsatkichlari	38
16-jadval: Rasmiy ro'yxatga olingan ishsizlar soni	40
17-jadval: G'ijduvon - ishsiz aholi	40
18-jadval: Mehnat resurslari - mehnat resurslari soni (ming kishida)	41
19-jadval: Mehnat resurslari - iqtisodiy faol aholi soni (ming kishida)	41
20-jadval: Mehnat resurslari - bandlik darajasi (ming kishida)	42
21-jadval: Ish haqi - o'rtacha nominal ish haqi (yillik) – ming so'mda	43
22-jadval: G'ijduvon – Mehnat va bandlik ko'rsatkichlari	43
23-jadval: O'zbekistondagi transport tarmog'i	45
24-jadval: G'ijduvon - sog'liqni saqlash muassasalari	48
25-jadval: G'ijduvon tuman shifoxonasi to'g'risidagi ma'lumotlar	48
26-jadval: Milliy daraja va Buxoro o'rtasida jinoyatchilik va xavfsizlik taqqoslamasi – Buxoro	49
27-jadval: Yo'l-transport hodisalari to'g'risidagi statistik ma'lumotlar (yillar bo'yicha).	51
28-jadval: Zafarobodda maktabgacha ta'lim qamrovi.....	52
29-jadval: Mahallada yashovchi maktab bolalari - 25, 27, 7, 47(IDUM) sonli mahalla maktablarida o'qiydigan va tumandagi ixtisoslashtirilgan maktabga qatnaydigan o'quvchilar	53
30-jadval: O'zbekiston erkinlik ko'rsatkichlari	55
31-jadval: Asosiy konvensiyalar va ratifikatsiya holati	57
32-jadval: Mahalladagi ayollar maqomi/sharoitlarimahalla	61
33-jadval: Mahalladagi ayollarning sharoitlarimahalla	62

34-jadval: Nomoddiy madaniy meros elementlari bo'yicha YUNESKO ro'yxati – O'zbekistondan	64
35-jadval: GES maydoni doirasidagi madaniy meros.....	66
36-jadval: Ko'rish nuqtalarining xususiyatlari.....	79
37-jadval: Ko'rish nuqtasi sezgirligini baholash.....	81
38-jadval: Komponent sezgirligi.....	82

RASMLAR

1-rasm: RSA – Buxoro viloyati.....	8
2-rasm: LSA – ijtimoiy.....	9
3-rasm: GES maydoniga yaqin aholi punktlari	10
4-rasm: Zafarobodda mahallalar raisi bilan kalit informant suhbat, 2024-yil 7-avgust th -avgust, 2024-yil.....	13
5-rasm: O'zbekistonning davlat ma'muriy tuzilmasi (Manba: ESIA, Sarimay Solar PV, 2023).	15
6-rasm: Migratsiya oqimi va doimiy yashash joyini o'zgartirgan shaxslar, 2023-yil yanvar-sentyabr (mutlaq sonlar va foiz)	19
7-rasm: Loyiha hududida chorvachilik va cho'pon dalillari (joyga tashrif, 2024-yil aprel).....	23
8-rasm: Buxoro viloyatining tuproq xaritasi.....	24
9-rasm Loyiha hududidagi yer qoplami.....	25
10-rasm: Ijtimoiy ta'sir hududi (Aol) va ijtimoiy retseptorlar, GES maydoni hamda havo elektr uzatish liniyalari (OHTL).....	27
11-rasm: 1-retseptor: boshpana.	28
12-rasm: 7-retseptor: boshpana.	28
13-rasm: 9-retseptor: boshpana va molxona.....	29
14-rasm: 8-retseptor: chorva mollari uchun suv ichish joyi.	30
15-rasm: GES va I bosqich 220 kV OHTL doirasidagi yer uchastkalari. (KostaLegal, 2025)	32
16-rasm: Yer toifasini o'zgartirish tartibining qisqacha bayoni.	35
17-rasm: Umumiy bandlik va norasmiy bandlik – O'zbekiston (Manba: Haver va mamlakat organlari, 2024) ..37	
18-rasm: O'zbekiston Respublikasining tanlangan iqtisodiy ko'rsatkichlari (2024-yil yanvar-avgust) Manba: UZSTAT 2024	37
19-rasm: Mehnat resurslari - mehnat resurslari soni.....	41
20-rasm: Mehnat resurslari - iqtisodiy faol aholi soni	42
21-rasm: Mehnat resurslari - bandlik darajasi	42
22-rasm: Mehnat resurslari - o'rtacha nominal ish haqi (choraklik).....	43
23-rasm: Mahalla rahbarlari uchun ustuvorliklar - eng muhim qurilish-montaj ishlari loyihalari	46
24-rasm: Zafaroboddagi maktablar - Konimex tumani	52
25-rasm: Toshlar, ziyoratgoh va panjara bilan o'ralgan qabr (yuqori chap) suratlari Zafaroboddagi birinchi jamoatchilik maslahatlashuvi davomida jamoatchilikka taqdim etilgan – 7- th avgust 2024.....	67
26-rasm: Panjara bilan o'ralgan qabr joyi	67

27-rasm: <i>Temirchi ota</i> - Ziyoratgoh	68
28-rasm: GES maydoni doirasidagi madaniy meros	69
29-rasm: Loyiha maydoni doirasida topilgan toshlar	70
30-rasm: GES maydoni doirasidagi umumiy landshaft va vizual ko'rinish	72
31-rasm: Mavjud OHTL-220kV	73
32-rasm: Sho'xkul podstantsiyasi hududi (Loyiha hududining janubi-g'arbida).....	73
33-rasm: Nazariy ko'rinish zonasi (ZTV)	75
34-rasm: GES maydoni yaqinidagi landshaft	76
35-rasm: Loyiha maydoniga eng yaqin shamol elektr stansiyasi	77
36-rasm: Loyiha hududidagi tuproqning umumiy ko'rinishi (NBT, Jismoniy tadqiq hisoboti, 2025)	78
37-rasm: Namuna olish va tahlil qilish uchun loyiha joyiga kirish (NBT, Jismoniy tadqiq hisoboti, 2025)	78
38-rasm: Ko'rish nuqtalarining joylashuvi.	80

ILOVALAR

06C.1-ilova

Yetkazib berish zanjiri xavflarini xaritalash

6.0 C. IJTIMOYIY KOMPONENTLAR BO'YICHA BOSHLANG'ICH HOLAT

Boshlang'ich holat tadqiqoti boshqaruv, demografiya, yerdan foydalanish va yerga egalik, iqtisodiyot va bandlik, mobillik va infratuzilma, tirikchilik manbalari, sog'liqni saqlash, ta'lim, madaniy meros, jamoat ob'ektlari, xavfsizlik va muhofaza, inson huquqlari hamda landshaft xarakteri bo'yicha ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilishni o'z ichiga oldi.

Bu ma'lumotlar loyihadan ta'sirlangan shaxslar (PAP - project-affected persons), zaif guruhlar hamda potensial ijtimoiy xavf va imkoniyatlarni aniqlash uchun zarur. U asosli qaror qabul qilishni va samarali yumshatish hamda yaxshilash chora-tadbirlarini ishlab chiqishni qo'llab-quvvatlaydi, jamoa xavotirlari shaffof va mas'uliyatli tarzda hal etilishini ta'minlaydi. Boshlang'ich holat ma'lumotlari Hududiy tadqiqot maydoni (RSA) va Mahalliy tadqiqot maydoni (LSA) uchun adabiyotlarni ko'rib chiqish hamda kabinet tadqiqotlari orqali, birlamchi va ikkilamchi manbalardan foydalangan holda yig'ildi. ESIAning (Atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirni baholash) 06C-bo'limi Loyihaning ijtimoiy ta'sir hududi (SAol) doirasidagi mavjud boshlang'ich holat sharoitlarini bayon etadi.

Quyidagi ma'lumot manbalaridan foydalanilgan (ro'yxat to'liq emas):

- *Hokimiyat, Mahallalar*, jumladan organlardan yig'ilgan ochiq ma'lumotlar.
- Milliy va xalqaro nashr etilgan manbalar.
- Xalqaro ma'lumotlar to'plamlari.
- Joyga tashrif hisobotlari, jumladan barcha ijtimoiy komponentlar bo'yicha qo'shimcha joyda ma'lumot to'plash amalga oshirildi.
- Kadastr ma'lumotlari (Volta kompaniyasining yuridik maslahatchisidan olingan).
- Qo'mita va Kokcha MChJ o'rtasidagi shartnomalar.
- Pillachilik va jun sanoatini rivojlantirish qo'mitasi tashkil etilganligini tasdiqlovchi rasmiy hujjat.

Ijtimoiy boshlang'ich holat ma'lumotlarini yig'ish va tahlil qilishda foydalanilgan metodologiya quyidagi bo'limlarda batafsil bayon etilgan.

6.1 Metodologiya

6.1.1 Ijtimoiy tadqiqot hududlari

Hududiy tadqiqot maydoni (RSA)

Hududiy tadqiqot maydoni (RSA) tegishli ma'muriy birliklarni o'z ichiga oladi: Buxoro viloyatidagi G'ijduvon tumani va Navoiy viloyatidagi Konimex tumani. Ma'lumotlar mavjud bo'lmagan joylarda milliy darajadagi axborotdan foydalanilgan. Quyidagi jadvalda loyiha komponentlarini qamrab oluvchi ma'muriy birliklar keltirilgan.

1-jadval: Hududiy tadqiqot maydoni (RSA)

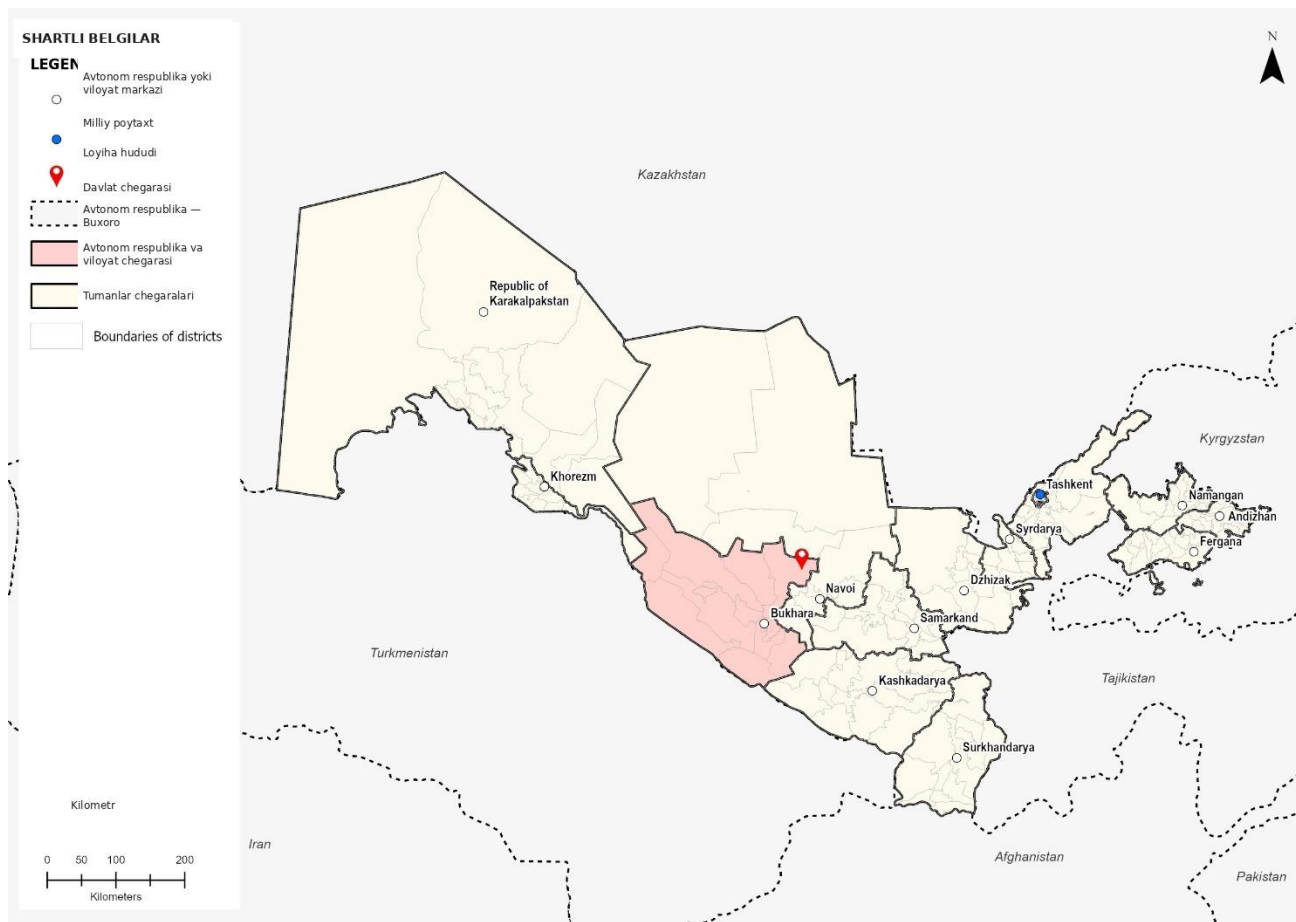
Loyiha komponenti	Viloyat	Tuman
Gibrid elektr stansiyasi (GES) - shamol turbinasi generatorlari, quyosh fotoelektr (PV) panellari, ko'taruvchi podstansiya, podstansiya va akkumulyator energiya saqlash tizimidan (BESS) iborat	Buxoro	G'ijduvon
II bosqich 500 kV OHTL	Buxoro	G'ijduvon
I bosqich 220 kV OHTL	Buxoro	G'ijduvon
	Navoiy	Konimex

I bosqich 220 kV OHTL uchun ikkita stsenariy mavjud:

Birinci stsenariyda taxminan 14 km uzunlikdagi qisqaroq 220 kV uzatish liniyasi taklif etiladi. U ham shamol, ham BESS ob'ektlariga xizmat ko'rsatadigan ko'taruvchi podstansiyaning mavjud L-17-A va L-17-D 220 kV liniyalariga ulaydi. Bu yo'nalish A379 avtomobil yo'lini kesib o'tmaydi va mavjud uzatish liniyalari bilan ulanish nuqtasida tugaydi.

Ikkinchi stsenariyda taxminan 14 km uzunlikdagi qisqaroq 220 kV uzatish liniyasi taklif etiladi. U ham shamol, ham BESS stansiyalariga xizmat ko'rsatadigan ko'taruvchi podstansiyaning mavjud L-17-A va L-17-D 220 kV liniyalariga ulaydi. Taklif etilayotgan yo'nalish A379 avtomobil yo'lini kesib o'tadi va mavjud uzatish liniyalari bilan ulanish nuqtasida tugaydi.

Quyidagi xaritada ESIA – ijtimoiy komponentlar uchun ko'rib chiqilgan RSA ko'rsatilgan.

1-rasm: RSA – Buxoro viloyati

Mahalliy tadqiqot maydoni (LSA)

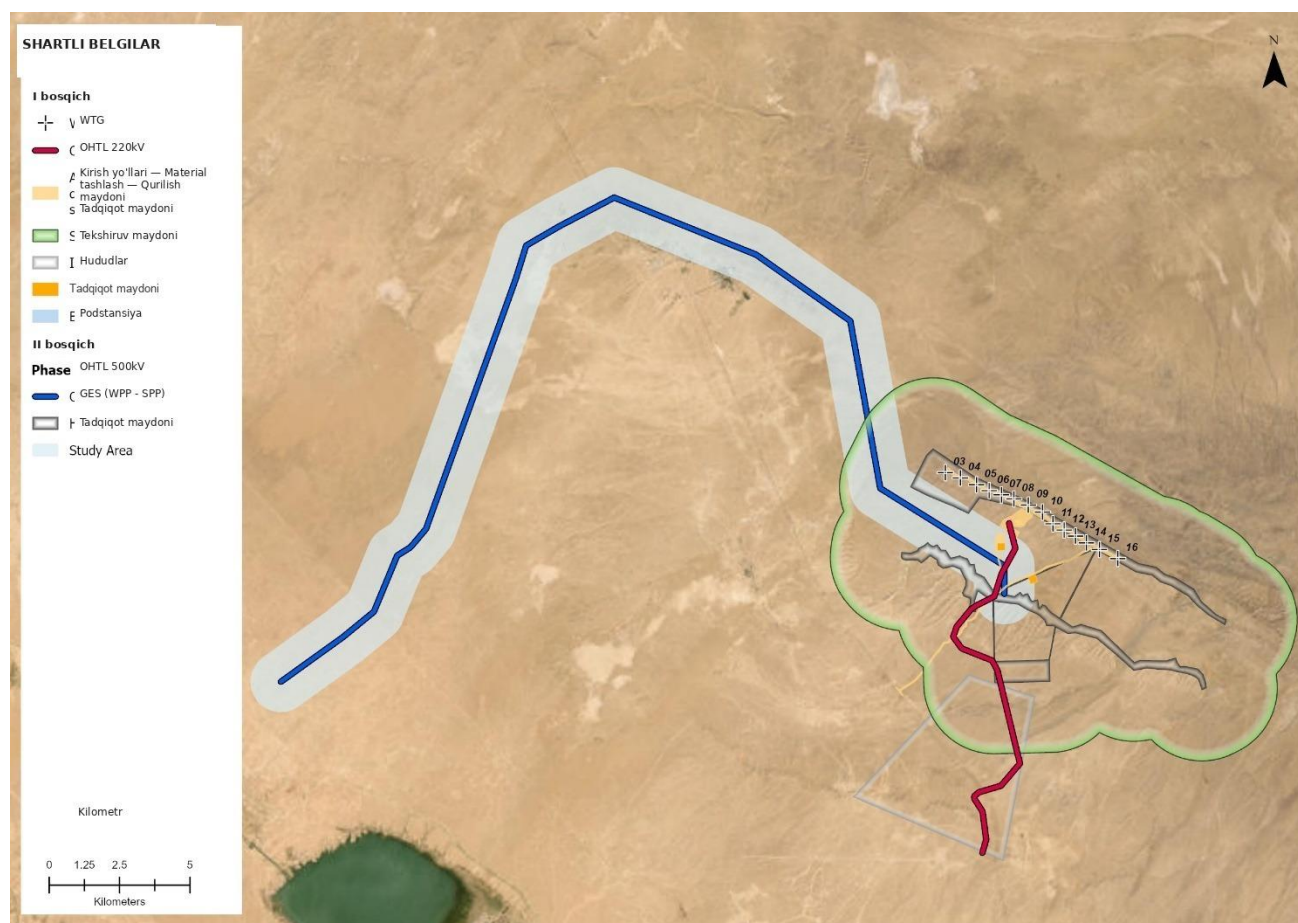
Mahalliy tadqiqot maydoni (LSA) asosiy loyiha maydonini – jumladan GES, II bosqich 500 kV OHTL va I bosqich 220 kV OHTLni – hamda bevosita va bilvosita ta'sirlangan retseptorlarni qamrab oladi. U ikki tumanni o'z ichiga oladi: G'ijduvon (Buxoro) va Konimex (Navoiy). Ijtimoiy komponentlar uchun LSA quyidagilarni o'z ichiga oladi: GES bufer zonasi (2,5 km), II bosqich 500 kV OHTL va I bosqich 220 kV OHTL (1 km), BESS uchun maydonlar, kirish yo'llari, vaqtinchalik ob'ektlar hamda yaqin atrofdagi aholi punktlari: Kokcha, Zafarobod va Konimex. Quyidagi jadvalda so'rov davomida baholanadigan barcha aholi punktlari va joylar keltirilgan.

2-jadval: Mahalliy tadqiqot maydoni (LSA)

Viloyat	Tuman	Jamoa (mahalla)	Qishloq
GES va 500 hamda 220 kV OHTL-1/2 (podstansiya tarmoq bilan ulovchi)			
Buxoro	G'ijduvon	G'ijduvon	-
Navoiy	KonimexKonimex	Konimex	Zafarobod
			Kokcha

Ijtimoiy komponentlar uchun LSA yuqoridagi jadvalda ko'rsatilgan va quyidagi xaritada tasvirlangan hududlarni o'z ichiga oladi.

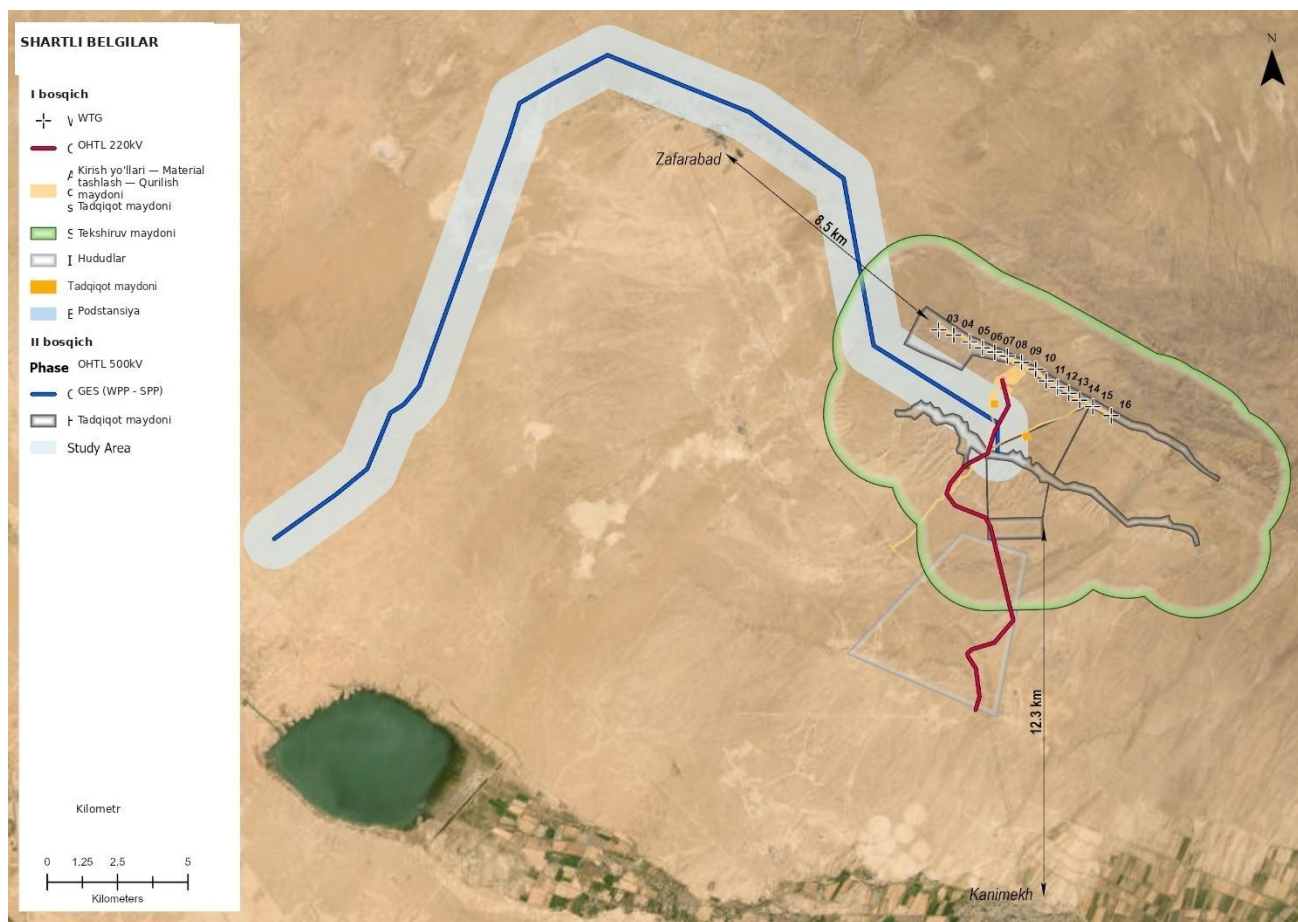
- Gibrir elektr stansiyasi (GES) LSA – shamol fermasi, fotoelektr elektr stansiyasi, akkumulyator energiya saqlash tizimi, kirish yo'llari va tegishli infratuzilmani ifodalovchi 2,5 km bufer zonani qamrab oladi.
- Havo elektr uzatish liniyasi uchun mahalliy tadqiqot maydonlari II bosqich 500 kV OHTL o'tish yo'lining (Right of Way) ikkala tomonida 1 km bufer zonadan iborat.
- I bosqich 220 kV OHTL fotoelektr (PV) stansiyasini O'zbekiston milliy energotizimiga ulashga mo'ljallangan bo'lib, 1 km bufer zonadan iborat

2-rasm: LSA – ijtimoiy.

LSA doirasida loyiha maydoniga eng yaqin aholi punktlari G'ijduvon tumanidagi (Buxoro viloyati) Zafarobod MFY va Kokcha MFY hisoblanadi, bu 3da ko'rsatilgan, ulardan janubda Konimex (Navoiy viloyati) joylashgan.

Quyidagi rasmda loyihaga eng yaqin aholi punktlari ko'rsatilgan (Zafarobodgacha 8,5 km va Konimexgacha 12,3 km).

3-rasm: GES maydoniga yaqin aholi punktlari

6.1.2 Ijtimoiy ta'sir hududini aniqlash

Loyihaning ijtimoiy ta'sir hududi (SAol) IFC (Xalqaro moliya korporatsiyasi) 1-faoliyat standartiga muvofiq belgilangan. U Loyiha va uning tegishli ob'ektlaridan ta'sirlanishi ehtimoli bo'lgan hududlarni o'z ichiga oladi, jumladan: buyurtmachi yoki pudratchilar tomonidan bevosita egalik qilinadigan, boshqariladigan yoki nazorat qilinadigan ob'ektlar; Loyiha natijasida yuzaga keladigan oldindan aytib bo'ladigan, ammo rejalashtirilmagan rivojlanishlardan kelib chiqadigan ta'sirlar; Loyiha natijasida yuzaga keladigan rivojlanishlarni qo'llab-quvvatlovchi bioxilma-xillik yoki ekotizim xizmatlariga bilvosita loyiha ta'siri; hamda jamoa tirikchiligini qo'llab-quvvatlovchi bioxilma-xillik yoki ekotizim xizmatlariga bilvosita ta'sirlar. SAol shuningdek tegishli ob'ektlarni o'z ichiga oladi va Loyihadan bevosita ta'sirlangan hudud yoki resurslarga boshqa mavjud, rejalashtirilgan yoki oqilona oldindan ko'rish mumkin bo'lgan rivojlanishlarning qo'shimcha ta'siridan kelib chiqadigan kumulativ (jamlangan) ta'sirlarni hisobga oladi.

Loyiha SAolsi Loyiha maydoni va retseptorlarga potensial ta'sirlarning kutilayotgan fazoviy ko'lami asosida belgilangan. U bevosita loyiha maydonini, vaqtinchalik ob'ektlar va kirish yo'llarini o'z ichiga oladi - bu yerda shamol turbinasi generatorlarini mikro-joylashtirish, qurilish, jihozlardan foydalanish va transport harakati kabi

loyiha faoliyatlari tufayli ijtimoiy retseptorlarning fizik bezovta qilinishi yuz berishi mumkin. SAol shuningdek 2,5 km Loyiha maydoni atrofidagi bufer zonani o'z ichiga oladi, bu zonaga chang, shovqin, soya miltillashi, vizual va landshaft o'zgarishlari, ko'z qamashtiruvchi yorug'lik, cheklangan kirish hamda bilvosita ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirlar ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bundan tashqari, GES, II bosqich 500 kV OHTL va I bosqich 220 kV OHTL maydonlari atrofidagi barcha ma'lum retseptorlar hisobga olingan. Ushbu omillarga asoslanib, har bir alohida ijtimoiy komponent uchun maxsus SAollar belgilangan, ular quyidagi jadvalda keltirilgan.

3-jadval: Ijtimoiy ta'sir hududining ta'rifi

T/r	Komponent	SAol
	Ijtimoiy-iqtisodiy sharoit	Hududiy [1-izoh]
	Boshqaruv va ma'muriyat	Hududiy [1-izoh]
	Aholi va demografiya	Hududiy [1-izoh]
	Iqtisodiyot	Hududiy [1-izoh]
	Yerdan foydalanish va mulk	Mahalliy (2,5 km) [2-izoh]
	Landshaft va vizual jihatlar	Mahalliy (30 km) [2-izoh]
	Jamoat salomatligi, xavfsizligi va muhofazasi	Mahalliy (10 km) [2-izoh]
	Bandlik	Hududiy [1-izoh]
	Madaniy meros va arxeologiya	Mahalliy (15 km) [2-izoh]
1-izoh: Hududiy yoki RSA Buxoro va Navoiy viloyatlariga ishora qiladi 2-izoh: Mahalliy yoki LSA Loyiha hududiga ishora qiladi		

6.1.3 Birlamchi axborot manbalari

Birlamchi axborot manbalari bevosita guvohliklardan olingan xom ma'lumot va dalillarni taqdim etadi. Boshlang'ich holatni tayyorlash uchun birlamchi ma'lumot asosan mahalliy ma'muriyatlardan va muassasalar bilan o'tkazilgan kalit informant suhbatlar orqali olingan bo'lib, har biri bilan ularning faoliyat yoki mutaxassislik sohasiga oid mavzular muhokama qilingan. Suhbatlar ochiq savollar yordamida o'tkazildi va respondentlardan zarur ma'lumotlarni taqdim etish so'raldi.

Bundan tashqari, 2024-yilgi skoping hisobotini tayyorlash davomida yig'ilgan birlamchi ma'lumot ham ushbu hisobotni tayyorlashda foydalanildi. Ushbu hisobotga kiritilgan birlamchi ma'lumotni taqdim etgan manbalarning to'liq ro'yxati quyidagi jadvalda keltirilgan.

4-jadval: Skoping hisoboti uchun birlamchi manba ma'lumotlari (2024-2025)

Sana / joy	Manfaatdor tomon (tashkilot / aloqa shaxsi nomi)	Hamkorlik turi
2024-yil 23-28-aprel / Konimex va G'ijduvon tumanlari	- Investitsiya va moliya bo'yicha o'rinbosar – viloyat darajasi (Navoiy) - Meteorologik mast vakili (Renicop) - Konimex hokimi o'rinbosari	- Uchrashuv – WSP/NBT/Voltalia - Uchrashuv – meteorologik mast vakillari (Renicopdan) - Yuzma-yuz uchrashuv - Mahalliy cho'ponlar bilan uchrashuvlar (eski GES maydoni doirasida)

Sana / joy	Manfaatdor tomon (tashkilot / aloqa shaxsi nomi)	Hamkorlik turi
	Cho'ponlar (eski GES maydoni doirasida)	
2024-yil 8-10-iyul / Konimex va G'ijduvon tumanlari	- Buxoro viloyati madaniy meros boshqarmasi boshlig'i Kokcha MChJ rahbari, quyidagi qo'mita ijaraga bergan loyiha yerlarini boshqaruvchi: Pillachilik va qorako'lichilikni rivojlantirish qo'mitasi. - Kokcha MChJ yer kadastri mutaxassisi - Loyiha hududidagi mahalliy cho'pon - Kokcha mahallasi (MFY) raisi. - Zafarobod mahallasi (MFY) raisi; jamoat uchrashuviga rasmiy taklif yuborildi. - G'ijduvon tumani hokimligining tashqi savdo va investitsiyalar bo'yicha hokim o'rinbosari. - Konimex tumani hokimligining tashqi savdo va investitsiyalar bo'yicha bo'limi. - Investitsiya va tashqi savdo bo'yicha hokim o'rinbosari. - Quyidagi bo'lim boshliqlari: investitsiya va tashqi savdo, qurilish, kadastr, Madaniyat vazirligining tuman bo'limi hamda Atrof-muhitni muhofaza qilish qo'mitasi	- NBTning ijtimoiy eksperti, atrof-muhit bo'yicha mutaxassisi va loyiha koordinatori mahalliy manfaatdor tomonlar bilan dastlabki aloqani o'rnatish, mahalliy maslahatlashuv uchun ishtirokchilarni aniqlash va mahalliy maslahatlashuvning logistik jihatlarini belgilash hamda manfaatdor tomonlar va loyiha hududi haqida mavjud ma'lumotlarni yig'ish maqsadida loyiha maydoniga tashrif buyurdi. - Uchrashuv o'tkazildi va 2024-yil 7-avgustga rejalashtirilgan jamoat maslahatlashuviga ishtirok etish uchun rasmiy taklif topshirildith - Uchrashuv o'tkazildi va 2024-yil 7-avgustga rejalashtirilgan jamoat maslahatlashuviga ishtirok etish uchun rasmiy taklif topshirildith
2024-yil 6-9-avgust / G'ijduvon tumani	1st Kokcha / Zafarobod mahalliy jamoasi bilan birinchi jamoat maslahatlashuvi (Zafarobod - mahallalar rahbari)	Jamoat maslahatlashuvi (taqdimot va savol-javob sessiyasi)

Manbalar: joyga tashrif hisobotlari 2024/25

4-rasm: Zafarobodda mahallalar raisi bilan kalit informant suhbat, 2024-yil 7-avgustth-avgust, 2024-yil.

6.1.4 Ikkilamchi axborot manbalari

Ikkilamchi axborot manbalari - bu ta'sir hududidagi (AoI) jamoalarning ijtimoiy-iqtisodiy profilini tavsiflash uchun foydali ma'lumot va statistikani taqdim etadigan hujjatlar yoki yozuvlardir. Quyidagi jadvalda ushbu boshlang'ich holat hisobotini tayyorlashda foydalanilgan ikkilamchi axborotning asosiy manbalari keltirilgan.

5-jadval: Ikkilamchi axborot manbasi, boshlang'ich holat hisobotini tayyorlashda foydalanilgan

No	Mavzu	Manba
1	EIA (Atrof-muhitga ta'sirni baholash) uchun ma'lumot	Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi tomonidan taqdim etilgan hujjatlar
2	Qo'mita uchun yerni ijaraga oluvchi MChJ haqida ma'lumot	Quyidagi tomonidan taqdim etilgan hujjatlar: O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi huzuridagi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi.
3	Viloyatning ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlari haqida ma'lumot	Quyidagidan olingan hujjatlar: <i>Hokimiyat</i> , Zafarobod va Kokcha qishloqlari (<i>mahalla</i>).
4	Tumanning ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlari haqida ma'lumot	Quyidagi tomonidan taqdim etilgan hujjatlar: <i>Hokimiyat</i> , G'ijduvon tumani.
5	Yerdan foydalanish to'g'risida ma'lumot	G'ijduvon va Konimex tumanlari kadastr bo'limi tomonidan taqdim etilgan, Kosta Legal orqali olingan hujjatlar.

№	Mavzu	Manba
6	Rejalashtirilgan loyiha hududidagi madaniy meros ob'ektlari haqida mavjud ma'lumot	Buxoro va Navoiy viloyati Madaniy meros agentligi bo'limi tomonidan taqdim etilgan hujjatlar.
7	Mahalliy jamoaning ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlari haqida ma'lumot	NBT tomonidan Kokchadan olingan jamoa pasportlari
8	Mahalliy jamoaning ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlari haqida ma'lumot	"Zafarobod" mahalliy jamoasi tomonidan taqdim etilgan jamoa pasportlari

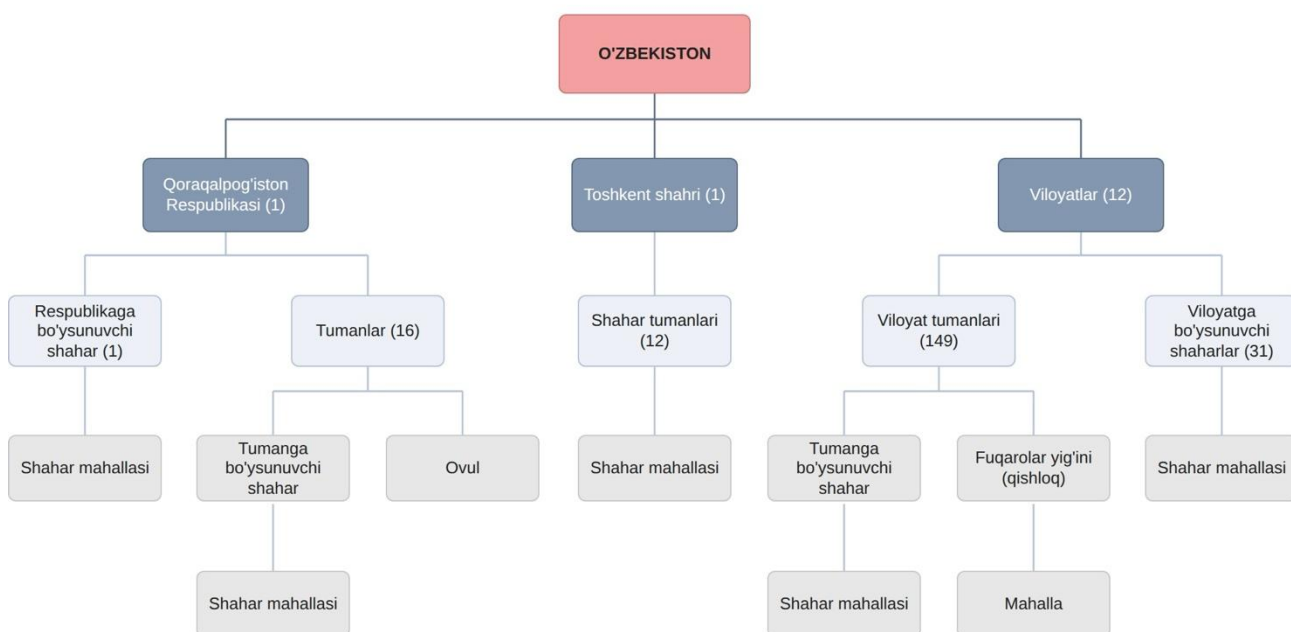
6.2 Boshqaruv va ma'muriyat

6.2.1 Ma'muriy bo'linishlar

O'zbekiston 12 ta viloyatga (*viloyatlar*), bitta avtonom respublikaga – Qoraqalpog'iston – hamda milliy poytaxt vazifasini bajaruvchi mustaqil Toshkent shahriga bo'lingan. Har bir viloyat tumanlarga va tegishli viloyat hokimligiga hisobot beruvchi viloyat darajasidagi shaharlarga bo'linadi: viloyat *Hokimiyati*. Tumanlar shahar va qishloq aholi punktlarini o'z ichiga oladi, ular mahalliy tarzda "*mahalla*" yoki "*avullar*" deb ataladi va jamoa o'zini o'zi boshqarish tuzilmalari sifatida faoliyat yuritadi. Mamlakat bo'ylab 14 ta ma'muriy birlik doirasida 177 ta tuman va 32 ta viloyat darajasidagi shahar mavjud bo'lib, jami 9 349 ta *mahalla* va *avul* bor. Keyingi bo'limda asosiy ma'muriy organlarning vakolatlari va majburiyatlari bayon etilgan.

Davlat boshqaruvi

O'zbekiston prezidentlik konstitutsiyaviy respublikasi bo'lib, unda Prezident ham davlat boshlig'i, ham hukumat boshlig'i vazifasini bajaradi. Amaldagi Prezident Shavkat Mirziyoyev 2016-yildan beri lavozimda bo'lib, sezilarli ijro etuvchi vakolatga ega, jumladan mansabdor shaxslarni tayinlash, farmonlar chiqarish, qonunlarga veto qo'yish va parlamentni tarqatib yuborish. Ijro etuvchi hokimiyat hukumatga, qonun chiqaruvchi hokimiyat esa ikki palatali Oliy Majlisga (Senat va Qonunchilik palatasi) tegishli. Sud hokimiyati Oliy sud, Konstitutsiyaviy sud va Oliy iqtisodiy suddan iborat. O'zbekiston boshqaruvi kuchli prezidentlik yetakchiligi va markazlashgan qaror qabul qilishga urg'u beradi, shu bilan birga demokratik institutlarni mustahkamlash bo'yicha sa'y-harakatlar olib boriladi. Bosh vazir va Vazirlar Mahkamasi boshchiligidagi hukumat – jumladan o'rinbosarlar, vazirlar, davlat qo'mitalari raislari va Qoraqalpog'iston Vazirlar Kengashi raisi – qonunlar va prezident farmonlarini iqtisodiy, ijtimoiy va huquqiy jihatdan amalga oshirilishini nazorat qiladi.

5-rasm: O'zbekistonning davlat ma'muriy tuzilmasi (Manba: ESIA, Sarimay Solar PV, 2023).

Viloyat ma'muriyati

Har bir viloyat hukumat vakili sifatida faoliyat yurituvchi gubernator (*hokim*) tomonidan boshqariladi. *Hokim* O'zbekiston Prezidenti tomonidan viloyat Xalq deputatlari kengashi tasdig'i bilan tayinlanadi yoki lavozimidan ozod etiladi. Viloyat *hokimliklari* deb ataluvchi ijro etuvchi tarmoq *hokimlik* apparati va vazirlik bo'limlarini o'z

ichiga oladi. Uning rahbariyati *hokim* va to'rt nafar o'rinbosardan iborat bo'lib, ular qishloq xo'jaligi va suv resurslari; qurilish, aloqa va kommunal xizmatlar; iqtisodiyot va ijtimoiy masalalar; hamda ayollar masalalari uchun mas'uldir. Odatda, birinchi o'rinbosar *hokim* viloyatning asosiy iqtisodiy tarmog'ini boshqaradi.

Tuman ma'muriyati

Tuman *hokimligi* viloyat hokimligiga bevosita hisobot beruvchi hokim tomonidan boshqariladi: viloyat *hokimligi*. Mahalliy davlat boshqaruvidagi asosiy hokimiyat sifatida, tuman hokimligining tasdig'i, qo'llab-quvvatlashi va ishtiroki o'z yurisdiksiyasidagi har qanday rivojlanish tashabbusi uchun zarurdir. Tuman hokimligi tayinlanishi va lavozimidan ozod etilishi viloyat hokimi tomonidan tegishli Xalq deputatlari kengashining rasmiy tasdig'i bilan amalga oshiriladi. Har bir tuman ma'muriy tuzilmasi tuman hokimi, iqtisodiy masalalar, ma'naviyat va ma'rifat hamda ayollar masalalari uchun mas'ul uch nafar hokim o'rinbosari, shuningdek asosiy mutaxassislar, tashkiliy-nazorat guruhi va devonxonadan iborat. So'nggi maslahatlashuvlarga ko'ra, barcha maqsadli tuman hokimliklari Loyihaga to'liq hamkorlik va qo'llab-quvvatlash ko'rsatmoqda.

Shahar ma'muriyati

Shahar hokimligi shahar darajasidagi davlat boshqaruvi instituti vazifasini bajaradi va o'zi bo'ysunadigan tuman hokimligiga o'xshash majburiyatlarga ega. Shahar *hokimligi* boshlig'i, ya'ni hokim, shahar hududidagi eng yuqori lavozimli shaxsdir. Shahar hokimliklari odatda bir nechta shahar *mahallasini* o'z ichiga oladi.

Mahalla qo'mitasi (Qoraqalpog'iston va Navoiyda *avul* qo'mitasi deb ham ataladi)

Mahalla qo'mitasi mahalliy o'zini o'zi boshqarishning eng quyi bo'g'inini tashkil etadi va xonadonlar bilan bevosita aloqada bo'ladi. Uning a'zolari to'rt kishidan iborat: mahalla *aholisi* tomonidan 2,5 yil muddatga saylanadigan rais; rais tomonidan tayinlanadigan kotib; xavfsizlik uchun mas'ul va tuman Ichki ishlar bo'limi tomonidan belgilanadigan "posbon"; hamda Tuman xotin-qizlar qo'mitasi tomonidan tavsiya etiladigan xotin-qizlar maslahatchisi. Mahalla *qo'mitasi* tuman *hokimligiga* hisobdordir. Jamoaning ustuvor yo'nalishlariga muvofiq, yoshlar masalalari, jinoyatchilikning oldini olish hamda kommunal yoki yerni obodonlashtirish kabi muayyan ehtiyojlarni hal etish uchun quyi qo'mitalar tashkil etilishi mumkin. Qo'mitaning odatdagi vazifalariga oilaviy nizolarni hal etish, pensiyalarni taqsimlash, ayollar masalalarini hal qilish hamda to'ylar, motam marosimlari va boshqa ijtimoiy tadbirlarni tashkil etish kiradi.

Loyiha hududida – ikkalasi ham Zafarobod shaharchasida joylashgan – Kokcha MFY va Zafarobod MFY 2018-yilgacha Buxoro viloyati G'ijduvon tumaniga qaragan bo'lib, hozir Navoiy viloyati Konimex tumaniga kiradi.

Ko'cha oqsoqollari

Ko'cha oqsoqoli yoki boshlig'i – o'z mahallasida an'anaviy tadbirlarni tashkil etish vazifasi yuklatilgan hurmatli aholidir. Bu shaxslar mahalliy oilalar haqida batafsil ma'lumotga ega bo'lib, samarali hamkorlik faoliyatini yo'lga qo'yishga yordam berishi mumkin. Bir *mahalla* doirasidagi ko'cha oqsoqollari soni, odatda, jamoa hajmiga qarab beshtadan o'n beshtagacha bo'ladi.

Katta yoshli xotin-qiz maslahatchilar / xotin-qizlar maslahatchisining ayol yordamchilari

Katta yoshli xotin-qiz maslahatchilar mahalliy xonadonlar va *mahalla* qo'mitasi bilan hamkorlikda, jamoadagi eng hurmatli, faol va bilimli ayollar orasidan tanlanadi. Ular mahalladagi ayollar bilan *mahalla* qo'mitasi yoki xotin-qizlar maslahatchisi o'rtasida bog'lovchi vazifasini bajaradi va ayollar, bolalar hamda zaif guruhlariga ta'sir qiluvchi masalalarga e'tibor qaratadi. Ularning majburiyatlariga an'anaviy tadbirlarni tashkil etish, bolalarni nazorat qilish, ijtimoiy yordam taqsimotida ishtirok etish hamda rasmiy bildirishnomalar va ma'lumotlarni tarqatish kiradi.

RSA va LSAning ma'muriy tuzilmasiga oid qo'shimcha tafsilotlar ESIA davomida taqdim etiladi. Hozircha Loyiha hududi G'ijduvon tumani ma'muriyatiga kiradi deb taxmin qilinadi, shu bilan birga Kokcha va

Zafarobodni (2018-yildan Konimex tumani tarkibida) qamrab oluvchi LSA keyingi bosqichlarda yanada aniqlashtiriladi.

6.3 Aholi va demografiya

O'zbekiston aholisi tez sur'atlar bilan o'smoqda va 2024-yil 1-iyul holatiga ko'ra, aholi soni 37 134 229 nafarni tashkil etadist 2024-yil 1-iyul holatiga ko'ra, aholi soni 37 134 229 nafar (UzStat, 2024), aholining 51 foizi shahar hududlarida yashaydi. O'zbekiston aholisining 80 foizi o'zbeklar, 5,5 foizi ruslar, 5 foizi tojiklar, 3 foizi qozoqlar, 2,5 foizi qoraqalpoqlar, 1,5 foizi tatarlar, qolgan 2,5 foizini boshqa millatlar tashkil etadi.¹ Aholining ayol qismi ulushi 49,7 foizni tashkil etadi (6-jadval). O'zbekiston aholisining o'rtacha yoshi 29,1 yil, erkaklarda 28,4 va ayollarda 29,8 yilni tashkil etadi.

6-jadval: Ijtimoiy ta'sir hududidagi (Aol) demografik ko'rsatkichlar

Viloyat	Aholi	Aholi zichligi (kishi/km ²)	Jins (ulush, %)	
			Erkak	Ayol
G'ijduvon tumani	319,000	84.0	51%	49%
Buxoro viloyati	2,044,000	50.8	49,8%	50,2%
O'zbekiston	37,134,229	82.0	50,3%	49,7%

Manba: O'zbekiston Statistika qo'mitasi, 2024 (www.stat.uz)

Buxoro viloyati - O'zbekistonning janubi-g'arbida joylashgan viloyat. Qizilqum cho'li uning hududining katta qismini egallaydi. U Turkmaniston, Navoiy viloyati, Qashqadaryo viloyati, Xorazm viloyatining kichik bir qismi va Qoraqalpog'iston Respublikasi bilan chegaradosh. Uning maydoni 40 216 km² ni tashkil etadi. Aholisi 1 976 823 nafar deb baholanadi (2022-yil holatiga ko'ra), 63 foizi qishloq hududlarida yashaydi. Viloyat 11 ta ma'muriy tuman va ikkita tuman darajasidagi shaharga bo'lingan. Markazi - Buxoro, aholisi taxminan 284 100 nafar (2021-yil holatiga ko'ra). Boshqa yirik shaharlar qatoriga Olot, Qorako'l, Galaosiyo, G'azli, G'ijduvon (taxminan 40 600 nafar, 2005-yil oxiri holatiga ko'ra), Kogon (taxminan 62 300 nafar, 2021-yil holatiga ko'ra), Romitan, Shofirkon va Vobkent kiradi.

G'ijduvon tumani Buxoro viloyati tarkibida joylashgan. Markazi G'ijduvon shahrida joylashgan. Uning maydoni 3 840 km² va aholisi 311 800 nafar (2021-yil). 2018-yilda Konimex tumani (Navoiy viloyati) tarkibiga o'tgunga qadar Zafarobod shaharchasi G'ijduvon tumaniga qaragan. Tuman 1 ta shahar (G'ijduvon), 13 ta shaharcha tipidagi aholi punkti (Abadi, Beshtuvo, Gajdumak, Jovgari, Ko'lijabbor, Mazragan, Yuqori Rostg'o'y, O'zanon, Xatcha, Chag'dari, Dodarak, Namatgaron, Yuqori Qumoq) va 14 ta qishloq jamoasidan iborat.

Quyidagi jadvalda GES va OHTL maydoniga eng yaqin aholi punktlari to'g'risidagi ijtimoiy-demografik ma'lumotlar keltirilgan.

7-jadval: Kokcha va Zafarobod mahallasi to'g'risidagi ijtimoiy-demografik ma'lumotlarmahalla

Ma'lumot	Zafarobod	Kokcha
Mahalla maydoni (ga)	10651	688
Aholi	6234	1368
Shu jumladan ayollar	2600	651

¹ Country Reports, 2025, "Uzbekistan Demographics," ko'rilgan sana: 14-oktabr 2025, URL: [Uzbekistan Population and Demographics from Uzbekistan | - CountryReports](https://www.countryreports.org/country-reports/uzbekistan-demographics)

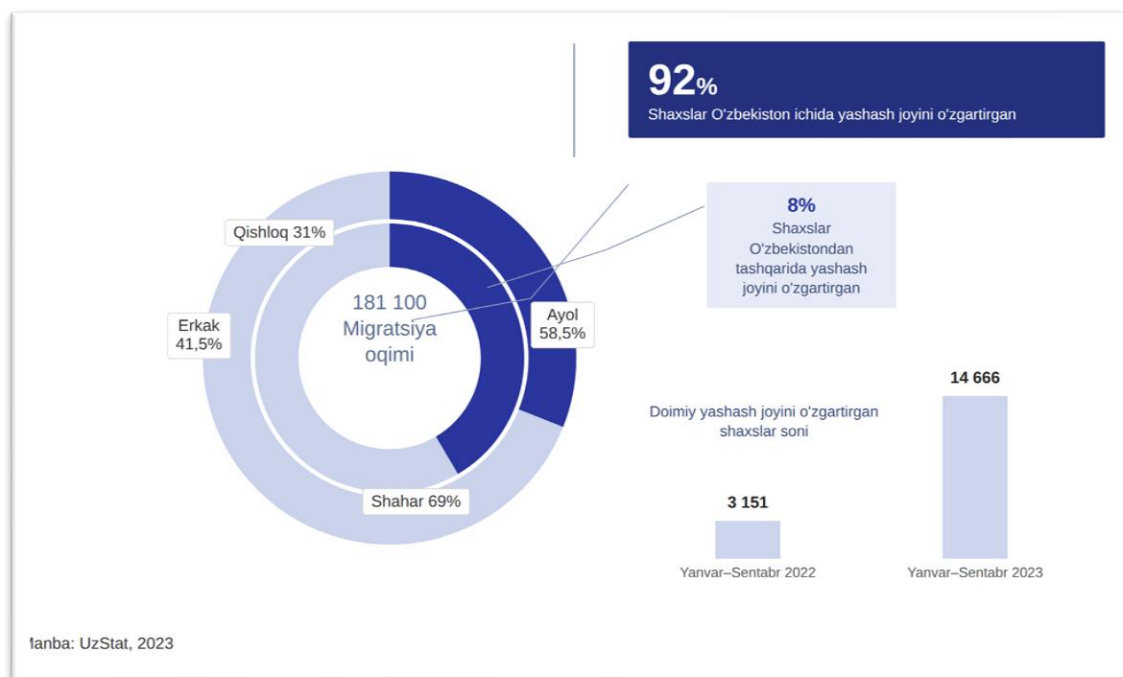
Ma'lumot	Zafarobod	Kokcha
Xonadonlar	1738	345
Oilalar soni	1956	434
Xonadondagi a'zolarining o'rtacha soni	3.6	4.1
Etnik tarkib	O'zbeklar – 40%, qoraqalpoqlar – 25%, qozoqlar – 24%, ruslar – 8%, tatarlar – 2%, boshqalar – 1%.	Qozoqlar – 42%, qoraqalpoqlar – 28%, o'zbeklar – 27%, tojiklar – 1,5%, ruslar – 1%, boshqalar – 0,5%.
Aholining asosiy tirikchilik manbalari.	Ish haqi, mavsumiy ish, chorvachilik, dehqonchilik, kichik biznes.	Ish haqi, mavsumiy ish, chorvachilik, dehqonchilik, kichik biznes.
Yetishtiriladigan asosiy ekinlar va sug'orish tartibi	Asosan kartoshka, piyoz va pomidor hamda uy ehtiyojlari uchun boshqa sabzavotlar.	Asosan kartoshka, piyoz va pomidor hamda uy ehtiyojlari uchun boshqa sabzavotlar.
Chorvachilik faoliyati	Aholi qoramol (buqalar va sigirlar) hamda qo'y boqadi. Hayvonlar yer osti suvi va suv ta'minoti tizimi (WSS) suvi bilan boqiladi.	Aholi qoramol (buqalar va sigirlar) hamda qo'y boqadi. Hayvonlar yer osti suvi va suv ta'minoti tizimi (WSS) suvi bilan boqiladi.
Ishsiz aholi	91	63
Chet elda ishlovchilar (asosan Rossiyada)	41	5
Kam ta'minlangan oilalar	10	25
Suv ta'minoti tizimi qamrovi	100%	100%
Gaz ta'minoti qamrovi	100%	100%
Elektr ta'minoti	100%	100%
Maktablar soni	2 (28-maktab va 16-maktab)	-
Bog'chalar	2	2

Manba: jamoa pasporti, Zafarobod, 2024

Yaqinligi sababli, ikki jamoa (Kokcha va Zafarobod) Loyihaning ta'sir hududiga (Aol) tegishli deb hisoblanadi. Biroq, Loyiha maydoni yaqinida faoliyat yurituvchi barcha cho'ponlar G'ijduvon shahridan bo'lganligi sababli, ushbu fikrni tasdiqlash uchun qo'shimcha tekshiruv talab etiladi.

Migratsiya tendensiyasi

O'zbekiston, odatda, sof migratsiya -chiqimi bo'lgan mamlakat sifatida tavsiflanadi; milliy statistika migratsiya chiqimi kirimidan biroz ko'proq ekanini va ijtimoiy-iqtisodiy omillar tufayli xalqaro emigratsiya ulushi o'sib borayotganini ko'rsatadi -(IOM, 2023). Biroq, Loyiha hududining ijtimoiy ta'sir hududi doirasida (xususan Navoiyda) migratsiya tartibi milliy tendensiyadan farq qiladi va milliy o'rtacha ko'rsatkichga nisbatan nisbatan yuqori darajadagi -kirim migratsiyasi kuzatiladi.

6-rasm: Migratsiya oqimi va doimiy yashash joyini o'zgartirgan shaxslar, 2023-yil yanvar-sentyabr (mutlaq sonlar va foiz)

O'zbekiston ichida Navoiy yuqori kirim migratsiyasini qabul qildi (2023-yilda 10 539 nafar), Buxoro viloyatiga nisbatan (o'sha yilda 7 797 nafar). Tuman darajasida G'ijduvonda 2023-yilda eng yuqori kirim migratsiyasi kuzatildi (667 nafar), Navbahor va Konimex tumanlariga nisbatan (mos ravishda 369 va 182 nafar).

8-jadval: O'zbekiston ichida kelganlar soni (jami)

Tasnif	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
O'zbekiston Respublikasi	157149	160103	158861	191086	256814	214821	218794
Buxoro viloyati	6783	6091	5584	4873	6672	6236	7797
G'ijduvon tumani	999	772	505	563	597	618	667
Navoiy viloyati	13047	13145	10540	8250	9524	8721	10539
Navoiy shahri	3017	2907	2909	2988	3911	4094	4775
Konimex tumani	381	333	593	386	475	376	182
Navbahor tumani	790	1025	708	575	523	503	369

Manba: (UzStat, 2024)

Etnik guruhlar

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi quyidagi qonunlar orqali ozchilik guruhlarining huquqlarini tan oladi:

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5876-son farmoni "O'zbekiston Respublikasining xalqaro munosabatlar sohasidagi davlat siyosati konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" (15.11.2019).
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6012-son "O'zbekiston Respublikasining inson huquqlari bo'yicha milliy strategiyasini tasdiqlash to'g'risida" farmoni (22.06.2020).

- O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi Kengashi va O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati Kengashining "Irqiy kamsitishning barcha shakllarini tugatish to'g'risidagi xalqaro konvensiya qoidalarini bajarish maqsadida O'zbekiston Respublikasining o'ninchi-o'n ikkinchi davriy hisobotlari ko'rib chiqilgandan so'ng, BMTning Irqiy kamsitishni tugatish bo'yicha qo'mitasining yakuniy mulohazalari va tavsiyalarini 2020-2022-yillarda amalga oshirish bo'yicha milliy harakatlar rejasi to'g'risida" 2020-yil 15.10-dagi 513-IV-son qo'shma qarori.

O'zbekistonning hozirgi aholisi va etnik tarkibi to'g'risidagi aniq ma'lumotlar cheklangan, chunki so'nggi rasmiy aholi ro'yxati 1989-yilda o'tkazilgan. Shunga qaramay, 2017-yilgi baholashlar yaxshi umumiy tasavvur beradi. O'sha paytda O'zbekiston aholisi taxminan 32,1 million nafarni tashkil etgan. Etnik o'zbek ko'pchiligi taxminan 26,9 million kishidan iborat bo'lib, aholining 83,8 foizini tashkil etgan. Etnik tojiklar ikkinchi yirik guruh bo'lib, jami aholining taxminan 1,54 millioni yoki 4,8 foizini tashkil etgan. Boshqa ozchiliklarga quyidagilar kiradi: (Minority Rights Group, 2024):

- qozoqlar – 803 400 (2,5%),
- ruslar – 750 000 (2,3%),
- qoraqalpoqlar – 708 800 (2,2%),
- qirg'izlar – 274 400 (0,9%),
- tatarlar – 195 000 (0,6%),
- turkmanlar – 192 000 (0,6%),
- koreyslar – 176 900 (0,6%),
- ukrainlar – 70 700 (0,2%),
- mesxeti turklari va
- semitlar – Buxoro yahudiylari.

O'zbekistondagi tojiklar boshqa ozchilik guruhlardan farqli o'laroq o'ziga xos qiyinchiliklarga duch keldi, qisman qo'shni Tojikistondagi iqtisodiy va siyosiy sharoit tufayli ko'chib o'tish imkoniyatlari cheklanganligi sababli (UNHCR, 2018). Tojikistonda ham shunga o'xshash holat mavjud, u yerda o'zbeklar ozchilikni tashkil etadi. 2018-yilda ikkala mamlakat rahbarlari – O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev va Tojikiston Prezidenti Emomali Rahmon – ikki tomonlama munosabatlarni yaxshilash bo'yicha qadamlar tashladi. Ular savdo, energetika sohasidagi hamkorlik bo'yicha kelishuvlar imzoladi va qisqa muddatli vizasiz sayohatni joriy etdi, bu chegaraning ikki tomonidagi tojik va o'zbek ozchiliklariga foyda keltirishi mumkin.

Tojiklar O'zbekistonning sharqiy qismlarida uzoq vaqtdan beri mavjud bo'lib, ular muhim madaniy va tarixiy tojik markazlari sifatida ham qaraladigan ikki yirik shaharda – Samarqand va Buxoroda – to'plangan. Ularning Loyiha hududidagi mavjudligini Loyihaga qiziqish bildirgan *hokimliklarning* jamoa pasportlari orqali kuzatish mumkin, bu quyidagi 9-jdaval va 10larda ko'rsatilgan.

9-jdaval: : Kokcha va Zafarobod mahallasi to'g'risidagi ijtimoiy-demografik ma'lumotlarmahalla

Etnik mansublik	Zafarobod	Kokcha
Aholi	6234	1368
O'zbeklar	40%	27%
Qoraqalpoqlar	25%	28%
Qozoqlar	24%	42%
Ruslar	8%	1%
Tatarlar	2%	-
Tojiklar	-	1,5%
Boshqalar	1%	0,5%

Manba: jamoa pasporti, Zafarobod, 2024

Zafarobod jamoa pasportlari ma'lumotlari aholining 40 foizi o'zbeklar, 25 foizi qoraqalpoqlar, 24 foizi qozoqlar, 8 foizi ruslar, 2 foizi tatarlar va 1 foizi boshqa etnik guruhlar ekanini ko'rsatadi.

G'ijduvon tumanida aholining asosiy qismini o'zbeklar (98,36%) tashkil etadi, kichik ozchiliklar – tojiklar (0,40%), qozoqlar (0,30%), ruslar (0,28%), turkmanlar (0,05%) va boshqa millatlar (0,57%).

10-jadval: G'ijduvon aholisining etnik tarkibi

№	Etnik mansublik	Jami aholi (kishi)	Jamidagi ulush (%)
	JAMI (8 etnik guruh):	319725	100,0
	Shu jumladan:		
1.	O'zbeklar	314470	98,36
2.	Ruslar	883	0,28
3.	Tatarlar	141	0,04
4.	Qirg'izlar	10	0,00
5.	Tojiklar	1279	0,40
6.	Qozoqlar	959	0,30
7.	Turkmanlar	157	0,05
8.	Boshqa etnik guruhlar	1826	0,57

Manba: jamoa pasporti, G'ijduvon (2024)

6.3.1 Zaif guruhlar

Ayollar, yoshlar, nogironligi bo'lgan shaxslar, keksalar va ozchiliklar kabi zaif guruhlar Loyihadan ko'proq ta'sirlanishi mumkin va maslahatlashuvlar davomida alohida e'tibor talab qiladi. Loyihaning manfaatdor tomonlar bilan hamkorligi o'zining butun hayotiy sikli davomida ushbu guruhlariga e'tibor qaratishi lozim.

Ijtimoiy ta'sirlar erkaklar, ayollar, nobinar shaxslar hamda lesbiyan, gey, biseksual, transgender va interseks (LGBTI+) jamoalari uchun har xil bo'lishi mumkin. Alohida gender tahlili o'rniga, manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik barcha bosqichlarda gender sezgirlikni asosiy yo'nalishga aylantiradi. Xuddi shunday, barcha zaif guruhlarining xavotirlari ESIA ta'sirini baholashda aniqlanadi va hal etiladi.

Loyihaga nisbatan zaif yoki kamsitilgan bo'lishi mumkin bo'lgan guruhlar ro'yxati quyida keltirilgan bo'lib, u ijtimoiy-iqtisodiy boshlang'ich holat tadqiqoti natijalariga asoslanadi. Ushbu ro'yxat manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik faoliyati davomida yangilanib boriladi.

- Yerdan foydalanuvchilar (cho'ponlar): Cho'ponlar muayyan resurs yoki yerdan foydalanishga bog'liq bo'lishi mumkin va ular qaror qabul qilish jarayonlarida yetarli darajada vakillik qilmasligi mumkin. WSP tomonidan boshlang'ich holat davomida o'tkazilgan joyga tashrif kuzatuvlari va muhokamalar Loyiha maydoni doirasidagi ayrim jamoalar yaylov hududlariga o'z tirikchiligining muhim qismi sifatida bog'liq bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi. Bu hududlardagi har qanday buzilish ularning hayot tarziga jiddiy ta'sir ko'rsatishi, muqobil tirikchilik manbalarini ta'minlash yoki yangi yaylov yo'nalishlariga moslashishda qiyinchilik tug'dirishi mumkin.
- Cho'ponlarning oila a'zolari: Cho'ponlarning xonadon a'zolari ayniqsa zaif bo'lishi mumkin, chunki ular ko'pincha asosiy shartnomaviy ishchilar bo'lmagan holda mavsumiy yaylov faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi. Mehnat shartnomalari odatda cho'ponlarga rasmiylashtirilsa-da, ko'plab uy vazifalarini ayol oila a'zolari boshqaradi. Natijada, ayollarning ijtimoiy sug'urta xizmatlarida ro'yxatdan o'tmaganligi hamda ish haqi yoki daromadidan bevosita foydalanish imkoniyatining cheklanganligi kabi omillar potensial fizik yoki iqtisodiy ko'chirish hollarida ularning zaifligini yanada oshiradi.
- Yer egalari: yer ajratish yoki yerdan foydalanishni o'zgartirish tufayli yetkazilgan har qanday ta'sir uchun kompensatsiya borasida kamsitilgan bo'lishi mumkin.
- Yer yoki uylarga qonuniy egaligi bo'lmagan shaxslar: potensial fizik yoki iqtisodiy ko'chirish uchun kompensatsiya borasida qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin.
- Migrant ishchilarni o'z ichiga olgan migrant aholi: loyiha mintaqasidagi ishchi kuchi dinamikasini hisobga olgan holda, qurilish bosqichi qo'shni mamlakatlardan migrant ishchilarni jalb qilishi mumkin. Migrant ishchilar mehnat himoyasiga cheklangan kirish va til bilan bog'liq qiyinchiliklar tufayli ko'pincha zaif deb hisoblanadi.
- Ayol boshchiligidagi xonadonlar va bevalar: beva bo'lgan va xonadon boshlig'i bo'lgan ayollar cheklangan bandlik imkoniyatlari va ish haqidagi tafovutlar kabi omillar tufayli Loyiha ta'siriga turlicha duch kelishi mumkin. Nogironligi bo'lgan shaxslar bo'lgan xonadonlar: bu xonadonlar iqtisodiy jihatdan kamsitilgan bo'lishi mumkin, chunki nogironligi bo'lgan a'zo xonadon daromadiga hissa qo'shmasligi va qo'shimcha parvarish talab qilishi mumkin. Qurilish bosqichlarida yo'llarning yopilishi yoki yo'nalishlarning o'zgartirilishi tufayli sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish ham ta'sirlanishi mumkin.
- Kexsa shaxslar: kexsa odamlar uchrashuvlarda qatnashish, Loyiha ta'sirini tushunish yoki Loyiha natijasida yuzaga keladigan o'zgarishlarga moslashishda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. UzStat (2025) ma'lumotlariga ko'ra, G'ijduvon tumanida (Buxoro viloyati) 65 yosh va undan katta aholi soni 2013-yildagi 11 202 nafardan 2025-yilda 18 906 nafargacha o'sdi, bu davr mobaynida kexsa aholining barqaror o'sishidan dalolat beradi. Konimex tumanida (Navoiy viloyati) 65 yosh va undan katta aholi 2013-yildagi 1 212 nafardan 2025-yilda 2 338 nafargacha o'sdi; mutlaq sonda nisbatan kam bo'lib qolsa-da, izchil o'suvchi tendensiyaning namoyish etadi. Ushbu mintaqalarning qishloq sharoiti hisobga olinganda, kexsa aholi yerdan foydalanish o'zgarishlariga yuqori sezgirlikka ega bo'lishi va sog'liqni saqlash xizmatlaridan kamroq foydalanishi mumkin.

- LGBTI+ jamoasi: ushbu jamoa a'zolari O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 120-moddasiga muvofiq qonuniy javobgarlikka tortilishi mumkin. LGBTI+ aholisi to'g'risida rasmiy yoki ikkilamchi ma'lumotlar mavjud bo'lmasa-da, inson huquqlari tashkilotlari odatda ularning damg'alanish va ta'qib qilinishidan qo'rqish tufayli huquqni tiklash mexanizmlaridan foydalana olmasligi sababli zaifligini ta'kidlaydi.

ESIA bosqichida zaif guruhlar Loyihadan nomutanosib ta'sirlanmasligini ta'minlashga yordam beruvchi yumshatish chora-tadbirlari ishlab chiqiladi. SEP (Manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik rejasi)ni amalga oshirish doirasida, ushbu manfaatdor guruhlar bilan samarali hamkorlikni rivojlantirish uchun maqsadli tadbirlar yoki chora-tadbirlar joriy etiladi.

6.4 Yerdan foydalanish va mulk

6.4.1 LSA doirasida yerdan foydalanish

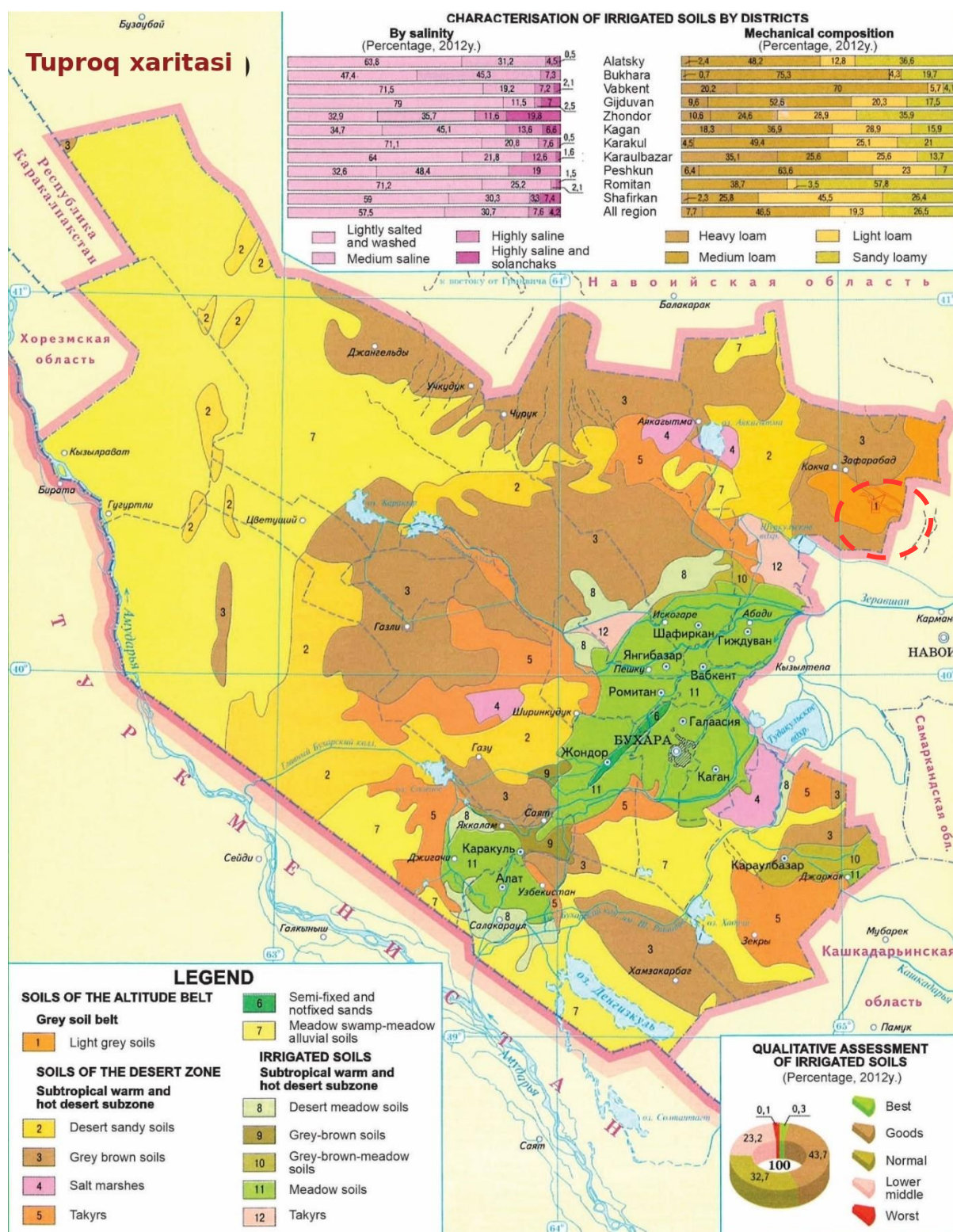
GES bufer hududida yer asosan cho'ponlar tomonidan chorva mollarini boqish uchun ishlatiladi. Qisqa I bosqich 220 kV OHTL bufer hududida ham shunga o'xshash yerdan foydalanish kuzatiladi. ning ichida va tashqarisida II bosqich 500 kV OHTL buferi bo'ylab chorvachilik cho'pon boshpanalari va erkin yuruvchi hayvonlardan ko'rinib turibdi, shimoliy qismda esa uran qazib olish faoliyati belgilari ham mavjud.

Quyidagi rasmda ko'rsatilganidek, cho'ponni ot ustida (dasht landshaftida keng tarqalgan transport vositasi) chorva mollarini boqayotgan holatda ko'rish mumkin. Kulrang-jigarrang tuproq va kulrang tuproqdan iborat yer turi bilan bog'liq dasht landshafti yaylov faoliyati uchun ideal bo'lib, Loyiha hududida keng tarqalgan.

7-rasm: Loyiha hududida chorvachilik va cho'pon dalillari (joyga tashrif, 2024-yil aprel).

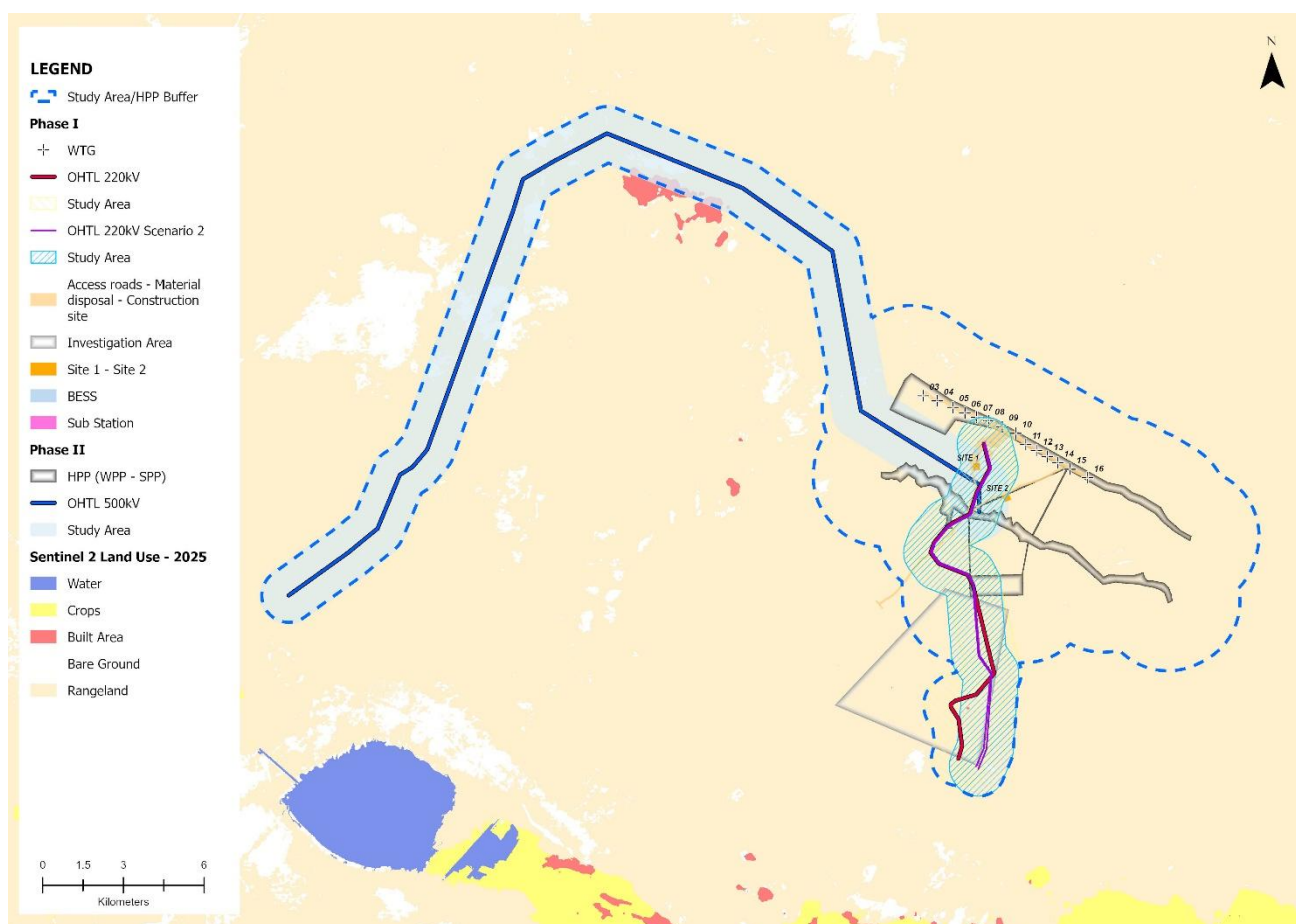
Quyidagi 7-rasm Loyiha hududini o'z ichiga olgan Buxoro viloyatidagi tuproqning umumiy ko'rinishini taqdim etadi. Qizil doira bilan ko'rsatilganidek, GES va I bosqich 220 kV OHTL doirasida ochiq kulrang tuproqlar ustunlik qiladi, II bosqich 500 kV OHTL uzun hududida esa kulrang-jigarrang tuproqlar mavjud.

8-rasm: Buxoro viloyatining tuproq xaritasi.

(Manba: O'zbekiston Respublikasi Yer resurslari, geodeziya, kartografiya va davlat kadastr davlat qo'mitasi tomonidan tayyorlangan "Buxoro viloyati o'lkashunoslik atlas" bo'yicha rasmiy kartografik materiallar, Tosh2014). Nuqtali qizil doira GES maydonining taxminiy hududini ko'rsatadi

LSA doirasidagi yer qoplami Sentinel-2 sun'iy yo'ldosh tasvirlari (2025-yil) asosida tahlil qilindi. Quyidagi 9-rasmda ko'rsatilganidek, Loyiha hududi va unga tutash OHTL yo'laklari asosan yaylov/o'tloq o'simlik qoplami bilan tavsiflanadi, bu esa dala tadqiqotlari natijalarini tasdiqlab, chorva boqish hududdagi asosiy yer foydalanish turi ekanligini ko'rsatadi. Kengroq tadqiqot hududida aniqlangan boshqa yer qoplami toifalariga ochiq yalang yerlar, cheklangan qurilgan hududlar, aholi punktlari atrofidagi kichik ekin maydonlari hamda alohida suv havzalari kiradi. Yer qoplami tahlili Loyiha hududining asosan pastoral xususiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi hamda LSA doirasida chorvachilikka asoslangan yaylovlardan foydalanish mahalliy aholi uchun tirikchilik bilan bog'liq asosiy yer foydalanish turi ekanligini ko'rsatadi.

9-rasm Loyiha hududidagi yer qoplami

6.4.2 LSA doirasida yerga egalik²

O'zbekistondagi barcha qishloq xo'jaligi yeri davlat mulkida bo'lib qoladi va cho'ponlar (ijarachilar) odatda o'z yerlarini 49 yilgacha bo'lgan muddatga ijaraga oladi. Qonunchilik qishloq xo'jaligi yeridan foydalanishning to'rt shaklini nazarda tutadi:

- (1) fermer xo'jaligi;
- (2) *dehqon* (kichik hajmdagi xo'jalik); va;

² Loyiha hududidagi yerga egalikning to'liq manzarasi hali s Voltalia tomonidan baholanmoqda, Voltalia, Voltalianing yuridik maslahatchisi va NBT (mahalliy EIA maslahatchisi). Vaziyat yer olish jarayoni boshlanishidan oldin (yerni qayta toifalash LRF va LRP jarayoni orqali) tilga olingan tashkilotlar tomonidan tasdiqlanadi.

(3) kooperativ xo'jalik.

(4) So'nggi yillarda to'rtinchi shakl – “qishloq xo'jaligi klasterlari”, ya'ni vertikal integratsiyalashgan xususiy korxonalar keng qo'llanilmoqda, garchi O'zbekiston qonunchiligida klasterlar yerdan foydalanish shakli sifatida ta'riflanmagan bo'lsa-da.

GES doirasidagi yer davlatga qarashli Veterinariya qo'mitasi (avval Pillachilik va jun sanoati) ixtiyoriga ajratilgan bo'lib, yer chorva boqish faoliyati uchun MChJ shaklidagi tashkilotlarga ijaraga berilgan.

Boshlang'ich holat tashriflari davomida LSA doirasidagi yer ijarachilari yoki foydalanuvchilari sifatida quyidagi tashkilotlar aniqlandi:

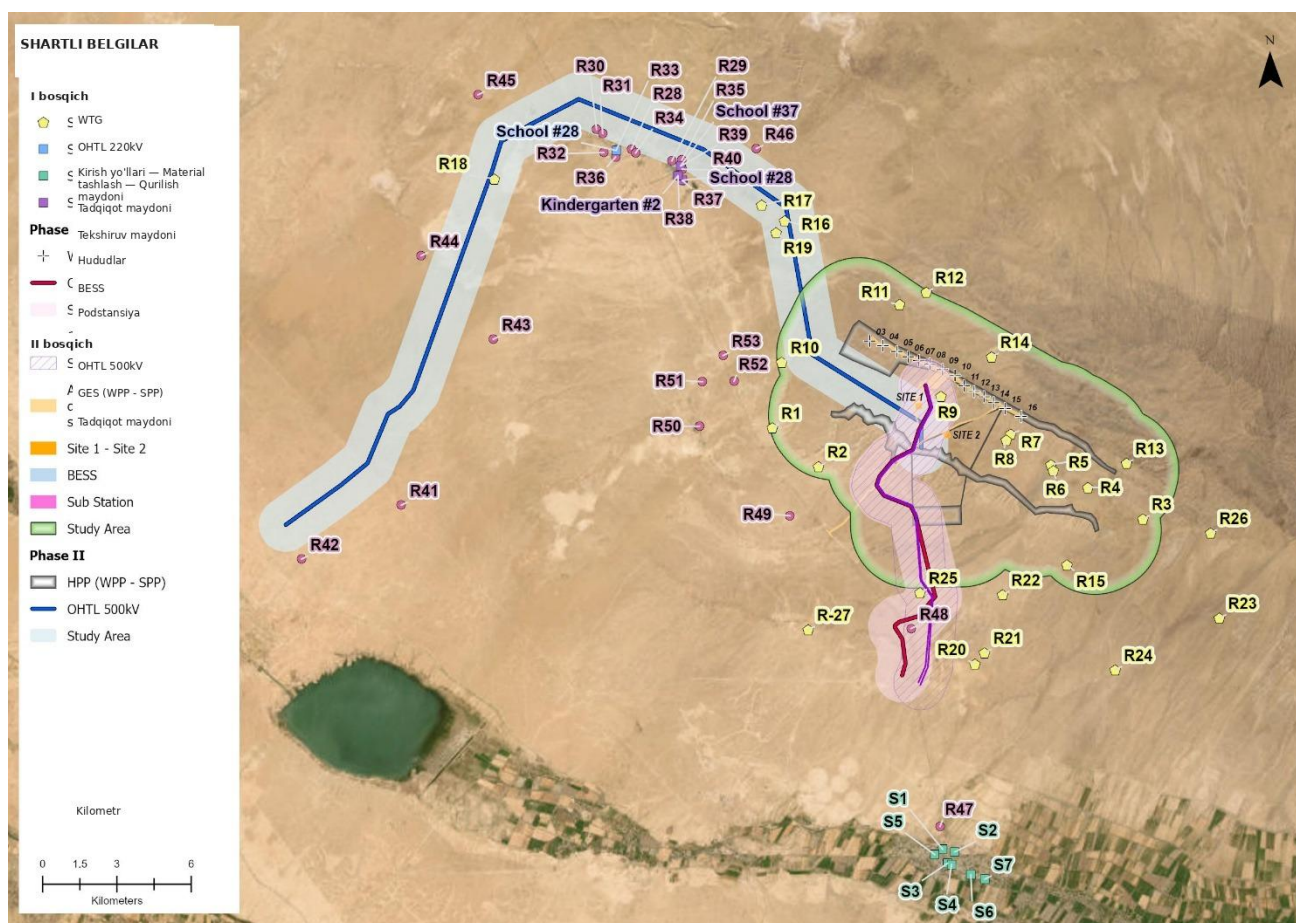
Ijarachi: Loyiha hududida yaylov yeri davlat organlaridan asosan **Kokcha MChJ** tomonidan qishloq xo'jaligi va chorva -boqish maqsadlarida ijaraga olinadi. Bu kompaniya chorvachilik faoliyatini boshqaradi va MChJ podalarini parvarish qilish uchun alohida cho'ponlarni (**shartnoma asosida ishlovchi xodimlar shaklidagi rasmiy foydalanuvchilar**) xodim sifatida, odatda yillik mehnat shartnomalari asosida yollaydi. Hamkorlik shartlariga qarab, ayrim cho'ponlar kompaniya chorvasi bilan birga o'z hayvonlarini ham boqishi mumkin.

Bundan tashqari, **norasmiy yer foydalanuvchilar** ham mavjud bo'lib, ular na davlatdan yer ijaraga oladi, na Kokcha MChJ bilan shartnoma tuzadi, biroq baribir hududning ayrim qismlaridan an'anaviy yoki imkoniyatdan kelib chiqib yaylov sifatida foydalanadi.³

6.4.3 LSA doirasidagi ijtimoiy retseptorlar

Ijtimoiy retseptor – loyihaning ijtimoiy ta'siridan ijobiy yoki salbiy tarzda ta'sirlanishi mumkin bo'lgan shaxslar, guruhlar yoki jamoalarga ishora qiladi. Loyiha kontekstida retseptorlar cho'ponlar va ularning chorvachilik faoliyatida foydalaniladigan ob'ektlaridan – jumladan molxonalar, boshpanalar/uylar va quduqlardan – iborat.

Jami 18 ta retseptor mavjud bo'lib, ular 11 nafar cho'pon (ijarachi Kokcha MChJ boshqaruvi ostida) va loyihadan ta'sirlangan shaxslar (PAP) deb taxmin qilingan bitta xususiy tashkilotdan iborat. Bular GES va II bosqich OHTL bufer zonasi doirasida quyidagi 10-rasmda batafsil keltirilgan.

10-rasm: Ijtimoiy ta'sir hududi (Aol) va ijtimoiy retseptorlar, GES maydoni hamda havo elektr uzatish liniyalari (OHTL)

Bu retseptorlar asosan cho'ponlar bilan bog'liq bo'lib, ham yashash, ham chorvani boshqarish uchun foydalaniladigan ob'ektlarni o'z ichiga oladi. Boshpana sifatida aniqlangan inshootlar cho'ponlar va ularning oilalari uchun vaqtinchalik yashash maydoni vazifasini bajaradi; ular, odatda, oddiy materiallardan qurilgan bo'lib, hajmi va doimiyliigi jihatidan farq qiladi, biroq mahalliy kontekstda turar joy birliklari vazifasini bajaradi. Ba'zilar odatdagi uylarga o'xshasa, boshqalari ancha soddadir. GES bufer zonasi doirasida kuzatilgan inshoot turlarining xilma-xilligini ko'rsatish uchun fotosuratlar keltirilgan.

11-rasm: 1-retseptor: boshpana.

12-rasm: 7-retseptor: boshpana.

13-rasm: 9-retseptor: boshpana va molxona.

14-rasm: 8-retseptor: chorva mollari uchun suv ichish joyi.

Ko'pchilik cho'ponlar yil davomida o'z oilalari bilan boshpanalarda yashaydi; oila, odatda, 2 dan 4 nafargacha a'zodan iborat. Ular Kokcha MChJ bilan shartnoma asosida 100 dan 500 boshgacha bo'lgan podalarni boqadi. Boshlang'ich holat suhbatlari shuni ham ko'rsatdiki, ayrim cho'ponlar har yili yangilanadigan ushbu shartnomalar shartlari doirasida o'z chorvasini ham boqadi. 11-jadvalda har bir retseptor bilan bog'liq yillik bandlik, xonadon hajmi va ob'ektlar tavsifi, jumladan chorva mollari soni keltirilgan.

11-jadval: Loyiha hududidagi ijtimoiy retseptorlar. ⁴

Loyiha maydoni	Retseptor kodi	Inshoot turi	Band qilingan	Kishilar soni	Muddati	Shartnoma	Tavsifi	Chorva mollari
GES	R1	Boshpana	Ha	2	Yil davomida	Kokcha MChJ	Yashash joyi, molxona, suv berish joyi	500
GES	R2	Boshpana	Ha	2	Yil davomida	Kokcha MChJ	Boshpana, molxona	400
GES	R3	Boshpana	Ha	2	Yiliga 8-9 oy	Kokcha MChJ	Boshpana, molxona	400
GES	R4	Boshpana	Ha	2	Yil davomida	Kokcha MChJ	Boshpana, molxona, suv ichish joyi [1]	300
GES	R5	Boshpana	Ha	1	Yil davomida	Kokcha MChJ	Boshpana, suv ichish joyi, quduq bilan	400
GES	R6	Boshpana	Yoʻq	-	-	Kokcha MChJ	Tashlandiq boshpana	0
GES	R7	Boshpana	Ha	4	Yil davomida	Kokcha MChJ	Boshpana	500
GES	R8	-	Yoʻq	-	-	Kokcha MChJ	Suv ichish joyi	-
GES	R9	Boshpana	Ha	2	Yil davomida	Kokcha MChJ	Boshpana, molxona va suv ichish joyi	500
GES	R10	Boshpana	Ha	4	Yil davomida	Kokcha MChJ	Boshpana, molxona	1000
GES	R11	Boshpana	Yoʻq	-	-	Kokcha MChJ	MChJ uchun texnik xizmat va dam olish joyi, tosh qazib olish.	0
GES	R12	Boshpana	Ha	4	Yil davomida	Kokcha MChJ	Boshpana, molxona, yem ombori	500
GES	R13	Boshpana	Ha	2	Yiliga 8-9 oy	Kokcha MChJ	Boshpana, molxona va sugʻorish joyi	120
GES	R14	Boshpana	Ha	6	Yil davomida	Kokcha MChJ	Boshpana va molxona	550
GES	R15	Boshpana	Yoʻq	-	-	Kokcha MChJ	Tashlandiq boshpana	-
500 kV OHTL	R16	Boshpana	Yoʻq	-	-	Kokcha MChJ	Tashlandiq boshpana	0
500 kV OHTL	R17	Boshpana	Ha	4	Yil davomida	Kokcha MChJ	Boshpana, molxona, suv qudugʻi.	500
500 kV OHTL	R18	Boshpana	Ha	4	Yil davomida	Kokcha MChJ	Boshpana, molxona	500
500 kV OHTL	R19	Boshpana	Ha	2	Faqat yoz faslida	Kokcha MChJ	Boshpana	
220 kV OHTL	R25	Aniqlanishi kerak	-	-	-	-	-	-
220 kV OHTL	R48	Aniqlanishi kerak	-	-	-	-	-	-

Manba: joyga tashrif, 2024 va qayta koʻrib chiqilgan Loyiha maydoniga muvofiq yangilangan (2025-yil avgust)

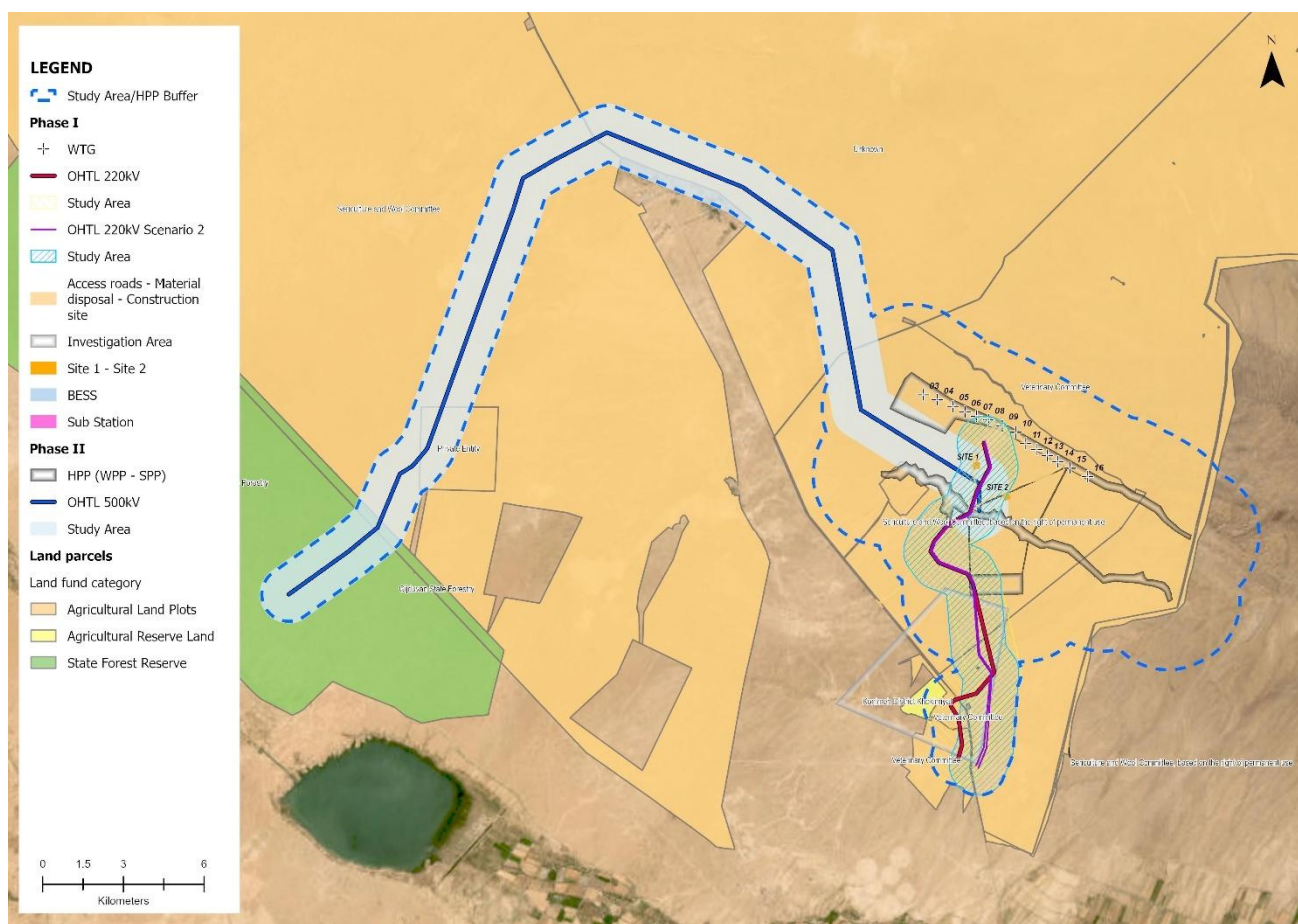
⁴ Ushbu baholash loyiha rejalashtirishning dastlabki bosqichida, ijara hududi Navbahor va Kokcha hududlarini oʻz ichiga olgan kengroq ESIA tadqiqot hududi doirasida koʻrib chiqilgan paytda amalga oshirilgan. Mazkur maʼlumotlar 2026-yil iyun oyida LRP doirasida olingan soʻnggi maʼlumotlar asosida yangilangan.

6.4.3.1 Loyiha hududida yer fondi tasnifi

Loyiha hududi yer fondining uchta alohida turidan iborat: qishloq xo'jaligi (quyi toifa: yaylovlar), qishloq xo'jaligi (zaxira) yaylovlari va o'rmon fondi yeri (o'rmonsiz). GES uchun belgilangan hudud qishloq xo'jaligi fondi yeri (quyi toifa "yaylovlar") sifatida tasniflangan bo'lib, cho'ponlar tomonidan chorva boqish faoliyatidan tashqari hech qanday qishloq xo'jaligi faoliyati olib borilmaydi.

Aksincha, II bosqich 500 kV OHTL va I bosqich 220 kV OHTL yo'laklari asosan "yaylovlar" belgisiga ega qishloq xo'jaligi yeri yoki qisqa OHTLning janubiy qismida aniqlangan qishloq xo'jaligi (zaxira) – yaylovlar toifasiga kiritilgan. Biroq, ushbu yo'lak doirasidagi ayrim uchastkalar o'rmon fondi yeriga (o'rmonsiz) kiradi.

Quyidagi rasmda yer uchastkalarining Loyiha hududi va maydoniga⁵ nisbatan fazoviy ko'rinishi keltirilgan.

15-rasm: GES va I bosqich 220 kV OHTL doirasidagi yer uchastkalari. (KostaLegal, 2025)

GES maydoni, I bosqich 220 kV OHTL va II bosqich 500 kV OHTL davlatga qarashli tashkilotlar nomiga ro'yxatdan o'tkazilgan, ya'ni Veterinariya qo'mitasi, Konimex tumani hokimligi va G'ijduvon davlat o'rmon xo'jaligi - kadastr yozuvlari bilan tasdiqlangan doimiy yerdan foydalanish huquqi bilan.

⁵ Xaritada ko'rsatilgan yer uchastkalari 2025-yil dekabr holatiga olingan ma'lumotlar asosida tayyorlangan.

12-jadval: Yer egaligi ro'yxati.

Loyiha hududi	Yer egaligi	Holati	Kadastr raqami	Yer fondi toifasi
Asosiy maydon	Veterinariya qo'mitasi	Doimiy yerdan foydalanish huquqi	20:11:4001010003	Qishloq xo'jaligi yer uchastkalari
	G'ijduvon davlat o'rmon xo'jaligi		20:11:000020238 20:11:000020357	Davlat o'rmon zaxiralari
OHTL (II bosqich)	Xususiy tashkilot (U*** R****)	Noma'lum	20:11:000000012	Qishloq xo'jaligi yer uchastkalari
	Veterinariya qo'mitasi	Doimiy yerdan foydalanish huquqi	20:11:4001020002	Qishloq xo'jaligi yer uchastkalari
	Pillachilik va jun qo'mitasi	Doimiy yerdan foydalanish huquqi	20:11:000015795	Qishloq xo'jaligi yer uchastkalari
OHTL (I bosqich)	Veterinariya qo'mitasi	Doimiy yerdan foydalanish huquqi	21:01:000003416 21:01:000003417	Qishloq xo'jaligi yer uchastkalari
	Veterinariya qo'mitasi	Doimiy yerdan foydalanish huquqi	21:01:000003613	Qishloq xo'jaligi yer uchastkalari
	Xususiy tashkilot (H*** G****)	Noma'lum	21:01:000002613 21:01:000002614 21:01:000002488 21:01:000002489	Qishloq xo'jaligi yer uchastkalari
	Konimex tumani hokimligi		21:01:000000437 21:01:000001029 21:01:000003585	Qishloq xo'jaligi zaxira yeri
	Xususiy tashkilot (J***** S***** C**** MChJ)	Noma'lum	21:01:000002492	Noma'lum
	Noma'lum	Noma'lum	21:01:000000460 21:01:000001121	Noma'lum

Jami uchta xususiy tashkilot I bosqich 220 kV OHTL va II bosqich 500 kV OHTL doirasida kadastr yozuvlarida ro'yxatdan o'tgan yerga ega. Bu uchastkalar qishloq xo'jaligi maqsadida foydalanish uchun belgilangan bo'lib, egalik huquqiga oid qat'iy tartibga solish nazoratiga bo'ysunadi, shu sababli ularning tijorat qishloq xo'jaligi faoliyatini olib borish ehtimoli yuqori. Ushbu tashkilotlar o'rtasida yerdan foydalanish maqomi turlicha – ba'zilari doimiy foydalanish huquqini tasdiqlagan, boshqalari noma'lum.

6.4.3.2 Yer ajratish jarayoni

Yer davlat va mahalliy kadastr organlari ishtirokidagi jarayon orqali energetika va qayta tiklanadigan manbalar toifasi bo'yicha jamoat ehtiyojlari uchun qayta tasniflanadi. Yerni mavjud qishloq xo'jaligi yeri (quyi toifa: yaylovlar)dan qayta tiklanadigan energiya (jamoat ehtiyoji)ga qayta toifalashtirish mahalliy yer ajratish jarayoni orqali amalga oshiriladi.

Tanlangan maydonda fotoelektr stansiyasini qurish uchun ushbu yer uchastkasini ajratish to'g'risida hududiy *hokimlik* qarori Energetika vazirligi (MoE) bilan elektr energiyasini sotib olish shartnomasi (PPA) imzolangan mavjud bo'ladi, shundan so'ng 2025-yil davomida yer o'tkaziladi.

Qayta toifalashtirish jarayoni doirasida, yer uchastkalari Loyiha bilan bog'liq ajratish tartiblari uchun zarur shart sifatida davlat zaxirasiga qaytariladi, bular quyida tavsiflangan.

O'zbekiston yer qonunchiligiga muvofiq, doimiy foydalanish uchun ajratilgan yer uchastkalari davlat mulkida bo'lib qoladi, biroq rasmiy yerni olib qo'yish yoki ixtiyoriy yerni qaytarish tartibi o'tkazilmaguncha yer foydalanuvchining huquqlari himoyalanganadi. Shu sababli, *O'zbekiston Hukumati* (tegishli *hokimlik* tomonidan ifodalangan) Loyiha maqsadlari uchun yer ajratishni boshlashidan oldin, quyidagilarni o'z ichiga olgan, ammo ular bilan cheklanmagan bir qator huquqiy tartiblar bajarilishi kerak:

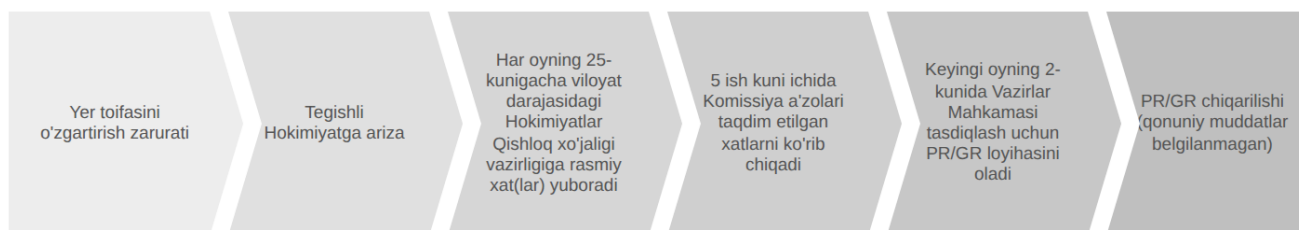
Yerni qayta taqsimlashning huquqiy yo'llari: Loyihalar uchun yer uchastkalari bo'sh yoki davlat zaxirasidagi yerlardan ajratiladi. Agar kerakli yer hozirda uchinchi tomon tomonidan band etilgan bo'lsa, u davlat yer zaxirasiga qaytarilishi kerak. Bu qaytarish jarayoni ustun jamoat manfaati hollarida majburiy olib qo'yish orqali amalga oshirilishi mumkin. Yerni qaytarishning huquqiy va tartibga soluvchi tartiblari mavjud yer foydalanuvchining toifasiga qarab farq qiladi:

- Davlatga qarashli organlar foydalanadigan yer: Agar yer davlat organi ixtiyorida bo'lsa, uni qayta taqsimlash, odatda, loyihaga oid maxsus prezident farmoni orqali ruxsat etiladi.
- Xususiy tomonlar foydalanadigan yer (ijara yoki doimiy foydalanish huquqi orqali): bunday hollarda ekspropriatsiya jarayoni quyidagi qonun bilan tartibga solinadi: **Yer uchastkalarini jamoat ehtiyojlari uchun ekspropriatsiya qilish va kompensatsiya berish tartiblari to'g'risidagi qonun (ZRU-781-son qonun)**. Ushbu qonunning 4-moddasiga muvofiq, kompensatsiya bilan yerni olib qo'yishga ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va ijtimoiy xizmatlar sohasidagi davlat muassasalari uchun bino va inshootlar qurish bilan bog'liq, davlat investitsiya dasturlari doirasida markazlashgan investitsiya orqali moliyalashtiriladigan loyihalar uchun ruxsat etiladi. Qonun shuningdek jamoat ehtiyojlari uchun yer ajratishning asosiy tamoyillarini belgilaydi (5-modda): qonuniylik, egalik huquqlarining ustuvorligi, ochiqlik va shaffoflik, kafolat yoki kompensatsiya.
- Xususiy mulkdagi yer: Qishloq xo'jaligi yeri ko'pincha xususiy mulkda bo'lmaydi, biroq loyiha uchun xususiy mulkdagi yer talab qilingan taqdirda, bu tomonlarning ixtiyoriy ishtiroki (Yer kodeksi) yoki jamoat manfaati asosida ZRU-781-son qonunni qo'llash orqali amalga oshirilishi mumkin.

Yer kodeksining 36-moddasida ta'kidlanishicha, yer foydalanuvchilar yer uchastkasiga bo'lgan huquqdan quyidagi hollarda voz kechishi mumkin: yer uchastkasiga egalik qilishdan ixtiyoriy voz kechish; yer uchastkasi berilgan muddatning tugashi; yuridik shaxs faoliyatining to'xtatilishi, yer ijarasi shartnomasining bekor qilinishi; xizmat yer uchastkasi berilgan mehnat munosabatlarining bekor qilinishi va boshqalar. Ixtiyoriy voz kechish yer foydalanuvchilarga kompensatsiya olish huquqini bermaydi.

Mavjud yer foydalanuvchilar uchun kompensatsiyani baholash. O'zbekiston qonunchiligiga muvofiq, rasmiy yer foydalanuvchilar, ya'ni **Veterinariya qo'mitasi** yoki **ta'sirlangan fermer xo'jaligi**, ixtiyoriy voz kechish o'rniga olib qo'yish tartiblari qo'llanilgan taqdirdagina yerdan foydalanish huquqini yo'qotish uchun (jumladan bog'liq zararlar va boshqa mol-mulk yo'qotishlari uchun, agar tegishli bo'lsa) kompensatsiya olish huquqiga ega. Kompensatsiyani baholash O'zbekiston qonunchiligiga muvofiq vakolatli baholash organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Yerni qayta toifalashtirish⁶. Barcha Loyiha yerlari o'zining belgilangan toifasini o'zgartirishni talab qiladi, bu qo'shimcha tartib-tasdiqlar va kompensatsiya to'lovlariga bog'liq. Agar yerni qayta toifalashtirish Loyihaning prezident farmon(lar)i orqali hal etilmasa, quyidagi 16 keltirilgan tartib qo'llaniladi.

16-rasm: Yer toifasini o'zgartirish tartibining qisqacha bayoni.

Boshlang'ich holat tadqiqoti bosqichida kutilayotgan yer ajratish jarayoni bilan bog'liq potensial iqtisodiy ko'chirish xavflari aniqlandi. Bunga javoban, ushbu xavflarni strategik darajada hal etish uchun **Tirikchilikni tiklash asoslari** (LRF) tayyorlandi, bu PS5 talablariga nisbatan dastlabki tafovut tahlilini hamda kreditor talablariga muvofiqlikka erishish uchun bajariladigan qadamlarni o'z ichiga oladi. Asoslar batafsil aholini ro'yxatga olish va iqtisodiy ko'chirishni baholashni o'tkazish hamda Loyiha dizayni va yer ajratish tafsilotlari yetarli darajada aniqlangach maydonga xos -Tirikchilikni tiklash rejasini (LRP) ishlab chiqish uchun asos bo'ladi, shu nuqtada qoldiq tirikchilik ta'sirlari aniq baholanadi va oshkor etiladi.

⁶ Ularning dastlabki hisob-kitoblariga ko'ra, Yer uchastkasini sanoat toifasiga qayta tasniflash uchun kompensatsiya (holat: avgust 2025).

6.5 Iqtisodiyot, bandlik va tirikchilik manbalari

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi oqilona siyosat yuritish va ayrim iqtisodiy tarmoqlarni liberallashtirishni rag'batlantirish hamda xususiy sektor istiqbollarini yaxshilash uchun muhim qonunlarni qabul qilish yordamida ijobiy iqtisodiy o'sishni boshdan kechirmoqda (Jahon banki, 2024).

2022-yil yanvar–iyun oralig'ida Buxoro viloyatining YaIM (Yalpi ichki mahsulot)i 19 476,5 mlrd so'mga (taxminan 19,5 mlrd AQSh dollari) yetdi, bu o'tgan yilga nisbatan 4,1 foizga oshib, milliy YaIMning 5 foizini tashkil etdi. Aholi jon boshiga YaIM 2,5 foizga oshib, 9 818,7 ming so'mni tashkil etdi (CERR, 2022). Yalpi qo'shilgan qiymat (GVA) YaIMning 95 foizini, soliqlar esa 5 foizini tashkil etdi. Tarmoq ulushlari quyidagicha bo'ldi: sanoat va qurilish – 28,8% (26,9%dan o'sgan), qishloq xo'jaligi – 37,3% (39,9%dan kamaygan) va xizmatlar – 33,9% (33,2%dan o'sgan) (CERR, 2022). Viloyat YaIM ulushi bo'yicha 8-o'rinda, sanoat ishlab chiqarishi bo'yicha 6-tho'rinda (4,6%) va asosiy kapitalga investitsiyalar bo'yicha 3-rdo'rinda (10%) turadi. Shuningdek, u aholi jon boshiga YaMD, xizmatlar va investitsiya ko'rsatkichlari bo'yicha 4-tho'rinni egallaydi, bu milliy o'rtacha ko'rsatkichdan oshib ketadi.

6.5.1 O'zbekiston iqtisodiyoti

O'zbekiston Respublikasi yangi hukumat davrida iqtisodiyotni liberallashtirish bo'yicha tarkibiy islohotlar tufayli so'nggi yillarda sezilarli iqtisodiy o'sishni boshdan kechirdi, bu qulay tovar narxlariga, moliyaviy va daromad oqimlarining sezilarli o'sishiga olib keldi (XVF, 2024). XVF (Xalqaro valyuta fondi) ma'lumotlariga ko'ra, iqtisodiyot 5,5 foiz sur'atda o'sishda davom etishi kutilmoqda (2024-2025). Bu 2022 va 2023-yillardagi o'sish sur'atidan biroz pastroq, o'shanda mamlakat mos ravishda 5,7% va 6,0%ni qayd etgan.

Rossiya va Ukraina o'rtasidagi urush migrant kelishlari va pul o'tkazmalari oqimining keskin oshishiga sabab bo'ldi, bu ichki talabning oshishiga olib keldi. Bu, yuqori tashqi talab bilan birgalikda, 2022-yilda real YaIMning 5,7 foiz o'sishiga olib keldi (4-jadvalga qarang). Pul o'tkazmalari 2023-yilda 2022-yilgacha bo'lgan tendensiyaga qaytgan bo'lsa-da, sezilarli fiskal kengayish, mustahkam xususiy iste'mol va asosiy investitsiyalarning keskin o'sishi 2023-yilda real YaIM o'sishini 6 foizga yetkazdi (qarang: 13). Taklif tomonidan asosiy harakatlantiruvchi kuchlar axborot va kommunikatsiya xizmatlari, savdo, turizm va mehmonxona xizmatlari, sanoat hamda qurilish bo'ldi. Iqtisodiy faoliyat 2024-yilning birinchi choragida ham mustahkam bo'lib qoldi, real YaIM yillik hisobda 6,2 foizga o'sdi. (XVF, 2024)

13-jadval: O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy profili

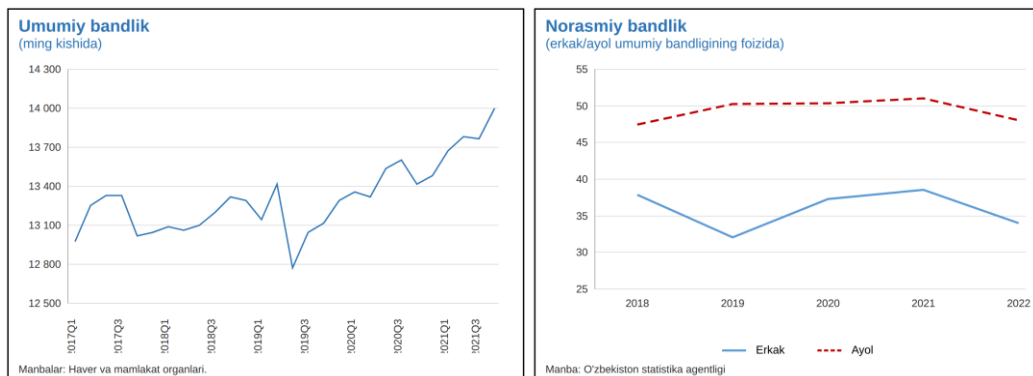
O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy profili	2022	2023
YaIM o'sish sur'ati (%)	5.7	6.0
Inflyatsiya darajasi (ISI, %)	12.3	8.7
Milliy ishsizlik darajasi (%)	8.9	8.1
Milliy qashshoqlik darajasi (%)	14.1	11
Qarz (YaIMning %)	36.4	36.8
Xalqaro zaxiralar (mlrd AQSh dollari)	35.8	34.6
Pul o'tkazmalari oqimi (mlrd AQSh dollari)	16.9	11.5

Manba: (Birlashgan Millatlar Tashkiloti, 2023)

XVF ma'lumotlariga ko'ra, 2024-moliya yili oxiriga inflyatsiyaning 11,5 foizgacha vaqtinchalik o'sishi, tovar narxlarining beqarorligi, kutilmagan global sekinlashuv hamda davlat korxonalari va davlat-xususiy sheriklikdan kelib chiqadigan muammolar O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyoti uchun ayrim xavflarni ifodalaydi. Biroq,

aniqlangan imkoniyatlarga tarkibiy islohotlarning tezlashishi, kuchliroq kapital va pul o'tkazmalari oqimi hamda oltin narxlarining oshishi kiradi (XVF, 2024).

Yuqorida ta'kidlangan ijobiy tarkibiy islohot va uning iqtisodiyotga ta'siriga parallel ravishda, mamlakat shuningdek norasmiy bandlik, xususan ayol ishchi kuchi tomonidan qo'llab-quvvatlangan ish haqi o'sishi va ishsizlik darajasining pasayishini qayd etdi.

17-rasm: Umumiy bandlik va norasmiy bandlik – O'zbekiston (Manba: Haver va mamlakat organlari, 2024)

Quyidagida ko'rsatilganidek: 18 quyida, mamlakatda sanoat ishlab chiqarishi 2023-yildagi 105,8 foizdan 2024-yilda 106,9 foizgacha, chakana savdo 107,2dan 109,1 foizgacha, qurilish ishlari 107,6dan 109,2 foizgacha sezilarli o'sdi; ro'yxatga olingan korxona va tashkilotlar hamda kichik biznes sub'ektlari mos ravishda 678 141dan 718 438gacha va 606 230dan 718 438gacha o'sdi. Biroq, tashqi savdo 2023-yildagi 123,2 foizdan 2024-yilda 106,6 foizgacha kamaydi.

18-rasm: O'zbekiston Respublikasining tanlangan iqtisodiy ko'rsatkichlari (2024-yil yanvar-avgust)
Manba: UZSTAT 2024

6.5.1.1 Hududiy iqtisodiyot – G'ijduvon tumani

Loyiha hududida ekinlar yo'q, faqat chorva boqiladi. 1926-yilda tashkil etilgan G'ijduvon tumani 3 840 km² maydonni egallaydi va aholisi 319 700 nafar (km²ga 76,1 kishi). Ulardan 29,3 foizi (93 600) shahar hududlarida, 70,7 foizi (226 100) qishloq hududlarida yashaydi. Tumanda 75 ta mahalla, 14 ta shahar mahallasi va 252 ta aholi punkti mavjud. Har bir tumanga 60,1 xonadon va 82,4 oila to'g'ri keladi. (G'ijduvon, 2024)

Quyidagi jadvalda G'ijduvon tumanining asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari keltirilgan. Tashqi savdo aylanmasi 2022 va 2023-yillar oralig'ida 43 mlrd so'mdan 34 mlrd so'mgacha kamaygan bo'lsa-da, boshqa ko'rsatkichlar qurilish, chakana savdo va sanoat tarmoqlarida, jumladan iste'mol mollarida iqtisodiy faoliyatning ijobiy o'sishini ko'rsatadi.

14-jadval: Asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar – G'ijduvon tumani

Ko'rsatkich nomi	2022 (6 oy, mlrd so'm)	2023 (6 oy, mlrd so'm)	Farq (+;-)	O'sish sur'ati * (%)
Sanoat mahsulotlari	848.4	1190.3	341.9	105.7
Iste'mol mollari (oziq-ovqat va nooziq-ovqat mahsulotlari)	509.5	600.5	91	115.4
Yalpi qishloq xo'jaligi mahsuloti	1 284.3	1 549.6	265.3	106.5
Asosiy kapitalga investitsiyalar	414.0	947.6	533.6	2,1 million
Qurilish ishlari	341.4	405.5	64.1	109.6
Chakana savdo aylanmasi	1 104.7	1 253.8	149.1	101.8
Xizmatlar	902.5	1079.8	177.3	108.2
Tashqi savdo aylanmasi (ming AQSh dollari)	43 009.9	34 400.1	-8610	80.0
*) O'sish sur'ati taqqoslama ko'rinishda baholanadi.				

Manba: G'ijduvon jamoa pasporti (2024)

G'ijduvon tumanining qishloq xo'jaligi mahsulotiga kelsak, qishloq xo'jaligidan yalpi ishlab chiqarish 2023-yilda 1 549,6 million so'mni tashkil etdi, bu 2022-yilga nisbatan (1 284,3 million so'm) 120,6 foizga o'sdi. Yetishtirilgan asosiy ekinlar paxta, don ekinlari (don, bug'doy va sholi), kartoshka, sabzavotlar, mevalar, uzum, moyli ekinlar va yem ekinlari edi. RSA doirasida 161 916 mehnat resursi mavjud⁷ va 130 547 nafar iqtisodiy faol aholi deb tasniflanadigan kishi bor. Mehnat resurslarining ko'pchiligi iqtisodiy faol aholidir.

Quyidagi jadvalda mehnat va ish sharoitlari keltirilgan.

15-jadval: Mehnat va bandlik ko'rsatkichlari

Mehnat va bandlik ko'rsatkichlari	Kishilar soni
Mehnat resurslari soni	161,916

⁷ Mehnat resurslari mehnat resurslari soni mehnatga layoqatli yoshdagi aholi soni va mehnatga layoqatli yoshdan tashqaridagi ishlayotgan shaxslar soni yig'indisi sifatida aniqlanadi

Mehnat va bandlik ko'rsatkichlari	Kishilar soni
Iqtisodiy faol aholi	130,547
Ishlovchi pensionerlar soni	1,210
Band aholi	1,213
- rasmiy sektorda	6,020
- norasmiy sektorda	52,024
- chet elda ishlovchilar	9,110
Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha band aholi:	121,443
- qishloq xo'jaligida	2,638
- o'rmon xo'jaligida	164
- sanoatda	12,176
- qurilishda	10,916
- savdoda	29,721
- transport va saqlashda	9,013
- ta'limda	7,871
- sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlarda	5,020
- boshqa tarmoqlarda	20,424
Kichik biznesda band aholi	56,001
- umumiy bandlikdagi ulush (%)	61.2
2023-yilda yaratilgan yangi ish o'rinlari soni	28,056
- shu jumladan kichik biznes tomonidan yaratilgan	25,106
Ish izlovchilar (ishsizlar)	3,380
Ishsizlik darajasi (%)	2,6%
Bandlikka ko'maklashish markaziga murojaat qilganlar soni	4,547
- ishga joylashtirilganlar	3,000
- haq to'lanadigan jamoat ishlarida ishtirok etganlar	804
- kasbiy tayyorgarlikka yuborilganlar	622
- kvota bo'yicha ish o'rinlariga joylashtirilganlar	357
O'tkazilgan ish o'rinlari yarmarkalari soni	18
Ish o'rinlari yarmarkalarida ishtirok etgan korxona va tashkilotlar taklif etgan bo'sh ish o'rinlari soni	4,635
Ish o'rinlari yarmarkalariga tashrif buyuruvchilar soni	1,468
- maslahat berilgan shaxslar	
- ishga joylashtirish yo'llanmasini olganlar	82
- jamoat ishlari jamg'armasi mablag'lari hisobidan yaratilgan ish o'rinlari	426

Mehnat va bandlik ko'rsatkichlari	Kishilar soni
- jamg'armadan ajratilgan mablag'lar	804
- boshqa tarmoqlarda	857.5

Yuqoridagi jadvaldan ko'rinib turibdiki, ishsizlik darajasi 2,6 foizni tashkil etadi, bu qo'shni Navoiy viloyatiga nisbatan yuqoriroq, quyidagi 16da ko'rsatilgan.

17ga ko'ra, G'ijduvon tumanidagi ishsizlarning ko'pchiligi yoki oliy (yoxud o'rta) ma'lumotga ega yoki ishsiz qolgan malakali ishchilardir. Bu Voltalia qurilish va ekspluatatsiya bosqichida ishga qabul qilish jarayonida o'rganishi mumkin bo'lgan jihat bo'lishi mumkin. Loyihaga foyda keltirishi mumkin bo'lgan malakali ishchilar tarkibini tushunish uchun qo'shimcha tadqiqot talab etiladi.

16-jadval: Rasmiy ro'yxatga olingan ishsizlar soni

Tasnif	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
O'zbekiston Respublikasi	14,389	32,333	57,874	37,11	98,689	48,954	36,690
Buxoro viloyati	83	1,137	3,625	3,054	3,666	6,429	2,522
Navoiy viloyati	481	525	3,226	2,308	4,509	3,547	2,029

17-jadval: G'ijduvon - ishsiz aholi

Tuman nomi	Ishsiz aholi soni	Shulardan:			
		Oliy ma'lumotga egalar	O'rta maxsus ma'lumotga egalar	Malakali ishchilar	Boshqa ishsizlar
G'ijduvon tumani	3 380	179	745	1 907	549

6.5.1.1.1 Ijtimoiy-iqtisodiy holat – LSA

Loyiha tavsifida keltirilgan ma'lumotlarga asoslanib (qarang: ESIA – 1-bo'lim, Loyiha tavsifi), Loyiha maydoni hududlari to'liq ravishda Buxoro viloyati G'ijduvon tumaniga kiradi. Shu sababli, LSA Loyihadan bevosita ta'sirlangan hududlarni hisobga oldi, bu dastlab GES maydoni chegarasi atrofida 2,5 km bufer va mos ravishda I bosqich 220 kV OHTL hamda II bosqich 500 kV OHTL atrofida 1 km bufer bilan belgilangan.

Asosiy iqtisodiy faoliyatlar – kon qazish, chorva boqish, yuk tashish va qurilish (dala tashrifi, 2024). Biroq, joyga tashrif davomida mahalliy cho'pon mahalliy maslahatchiga hududda boqilayotgan chorva mollari soni sezilarli darajada kamayganini xabar qildi: 120 000 dan taxminan 20 000 boshgacha. Asosiy sabab – qurg'oqchilik va yem sifatida mavjud o'tning kamayishi. To'rtinchi joyga tashrif davomida dala guruhi cho'ponlar bilan suhbat orqali cho'ponlar qish uchun ko'proq yem sotib olayotganini aniqladi, bu vaziyat yomonlashganidan dalolat beradi.

Kokcha va Zafarobodning umumiy aholisi 7 602 nafarni tashkil etadi (Zafarobod aholisi 6 234 va Kokcha aholisi 1 368 nafar). Ishsizlik darajasi 2 foiz (ikkala aholi punktidan 154 kishi). Jamoalardan 46 kishi chet elda ishlaydi va 35 oila kam ta'minlangan oilalar sirasiga kiradi.

Bandlik Quyidagi jadvalda ko'rsatilganidek, 2023-yilda milliy darajadagi mehnat resurslari soni 19 739,6 ming kishini tashkil etdi. Hududiy darajada Buxoroda 1 089,2 ming kishi, Navoiy viloyatida esa 584,5 ming kishi bor edi.

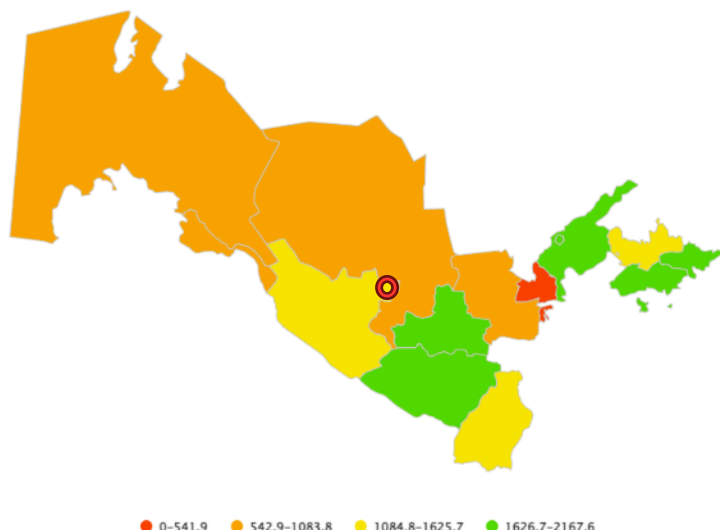
18-jadval: Mehnat resurslari - mehnat resurslari soni (ming kishida)

Ma'muriy daraja	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
O'zbekiston Respublikasi	18.7	18.8	18.9	19.2	19.3	19.5	19.7
Buxoro viloyati	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1
Navoiy viloyati	0.5	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6

(UzStat, 2024)

Quyidagi xaritada O'zbekiston Respublikasidagi mehnat resurslarining viloyatlar bo'yicha taqsimlanishi ko'rsatilgan. Loyiha joylashuvi qizil doira bilan ajratilgan.

Mehnati resurslari soni

19-rasm: Mehnat resurslari - mehnat resurslari soni

(UzStat, 2024)

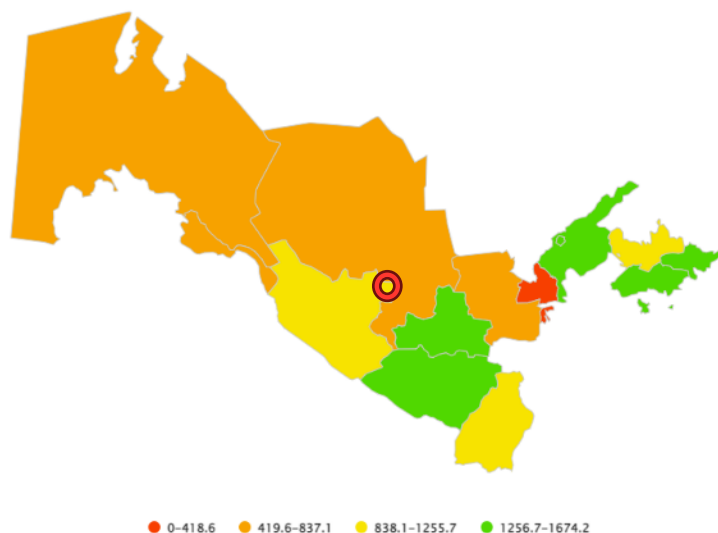
19-jadval: Mehnat resurslari - iqtisodiy faol aholi soni (ming kishida)

Ma'muriy daraja	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
O'zbekiston Respublikasi	1252	1543	1947	2227	2662	3204	3800
Buxoro viloyati	1232	1461	1775	2101	2327	2731	3168
G'ijduvon tumani	1063	1257	1556	1974	2022	2200	2439
Navoiy viloyati	1700	2000	2449	2868	3733	4284	5003
Navoiy shahri	1858	2262	2774	3310	4667	4851	5731
Konimex tumani	869	1106	2120	1517	3607	4547	5491

(UzStat, 2024)

Quyidagi xaritada O'zbekiston Respublikasidagi yuqorida keltirilgan iqtisodiy faol aholining taqsimlanishi umumiy ko'rinishda berilgan. Loyiha joylashuvi qizil doira bilan ajratilgan.

Iqtisodiy faol aholi soni

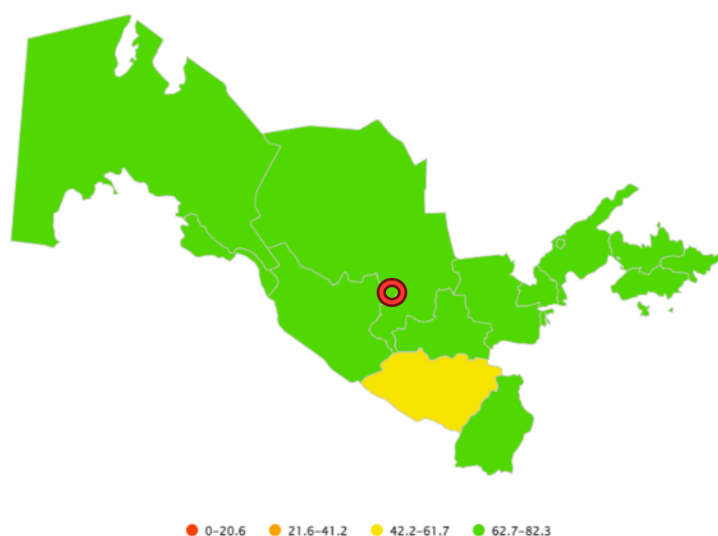
20-rasm: Mehnat resurslari - iqtisodiy faol aholi soni

Quyidagi jadvalda ko'rsatilganidek, ham Buxoro, ham Navoiy viloyatlarida bandlik darajasi milliy darajadan yuqori. Bu quyidagi xaritada tasdiqlanadi. Loyiha joylashuvi qizil doira bilan ajratilgan.

20-jadval: Mehnat resurslari - bandlik darajasi (ming kishida)

Tasniflagich	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
O'zbekiston Respublikasi	69.2	67.4	68.1	66	67	67.2	67.9
Buxoro viloyati	72.5	70.7	69.3	68.3	67.2	67.2	68.7
Navoiy viloyati	72.4	69.2	69.5	66.8	68.3	67.7	69.8

Bandlik darajasi

21-rasm: Mehnat resurslari - bandlik darajasi

Quyidagi jadvalda milliy, hududiy va tuman darajasidagi o'rtacha ish haqi (maosh) umumiy ko'rinishda keltirilgan. Jadvalga asosanib, Loyiha joylashgan G'ijduvonda yillik ish haqi eng past (2 438 523 so'm), Konimex tumanida esa yillik ish haqi eng yuqori (5 491 481 so'm) bo'lib, bu milliy o'rtacha ko'rsatkichdan (3 799 614 so'm) yuqoriroq. Loyiha joylashuvi qizil doira bilan ajratilgan.

21-jadval: Ish haqi - o'rtacha nominal ish haqi (yillik) – ming so'mda

Ma'muriy daraja	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
O'zbekiston Respublikasi	1,252	1,543	1,947	2,227	2,662	3,204	3,800
Buxoro viloyati	1,232	1,461	1,775	2,101	2,327	2,731	3,168
G'ijduvon tumani	1,063	1,257	1,556	1,974	2,022	2,200	2,439
Navoiy viloyati	1,700	2,000	2,449	2,868	3,733	4,284	5,003
Navoiy shahri	1,858	2,262	2,774	3,310	4,667	4,851	5,731
Konimex tumani	869	1,106	2,120	1,517	3,607	4,547	5,491

O'rtacha nominal ish haqi (choraklik)

22-rasm: Mehnat resurslari - o'rtacha nominal ish haqi (choraklik)

G'ijduvon doirasida faol aholi yoki mehnat resurslari soni 161 916 kishini tashkil etadi.

22-jadval: G'ijduvon – Mehnat va bandlik ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	Soni
Mehnat resurslari soni	161,916
Iqtisodiy faol aholi	130,547
Ishlayotgan pensionerlar soni	1,210
Band aholi	3
- Rasmiy sektorda	20

Ko'rsatkich	Soni
- Norasmiy sektorda	24
- Chet elda ishlayotganlar	9,110
Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha band aholi:	443
- Qishloq xo'jaligida	38
- O'rmon xo'jaligida	164
- Sanoatda	176
- Qurilishda	916
- Savdoda	721
- Transport va saqlashda	9,013
- Ta'limda	7,871
- Sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlarda	5,020
- Boshqa sohalarda	20,424
Kichik biznesda band aholi	56,001
- Umumiy bandlikdagi ulushi (%)	61.2
2023-yilda yaratilgan yangi ish o'rinlari soni	056
- Shu jumladan, kichik biznes tomonidan yaratilgan	25,106
Ish izlovchilar (ishsizlar)	3,380
Ishsizlik darajasi (%)	2.6%
Bandlikka ko'maklashish markaziga murojaat qilgan shaxslar soni	4,547
- Ishga joylashtirilganlar	3,000
- Haq to'lanadigan jamoat ishlarida qatnashganlar	804
- Kasb-hunar ta'limiga yo'naltirilganlar	622
- Kvota bo'yicha ish o'rinlariga joylashtirilganlar	357
O'tkazilgan ish o'rinlari yarmarkalari soni	18
Yarmarkalarda qatnashgan korxona va tashkilotlar tomonidan taklif etilgan vakant ish o'rinlari soni	4,635
Ish o'rinlari yarmarkalariga tashrif buyuruvchilar soni	1,468
- Maslahat berilgan shaxslar	
- Ishga joylashtirish bo'yicha yo'llanma olganlar	82
- Jamoat ishlari jamg'armasi mablag'lari hisobidan yaratilgan ish o'rinlari	426
- Jamg'armadan ajratilgan mablag'lar	804
- Boshqa sohalarda	857.5

6.6 Mobillik va infratuzilma

6.6.1 Transport va mobillik

O'zbekiston Markaziy Osiyodagi dengizga chiqa olmaydigan davlat; shu sababli transport va mobillik avtomobil yo'llari, temir yo'llar, avtotransport vositalari hamda havo qatnovlari/tashishlari uchun aeroportlarga tayanadi.

23-jadval: O'zbekistondagi transport tarmog'i

	Jami	1 million aholiga	km ² ga
Avtomobil yo'llari	209 496 km	5 761,42 km	46,83 sm
Temir yo'llar	4 669 km	128,40 km	1,04 sm
Avtotransport vositalari	3,051,734	83 927	6.82
Aeroportlar	12	0.33	0.00003

Manba: WorldData, 2025⁸

6.6.2 Loyiha hududidagi transport va mobillik

Loyiha hududiga A379 orqali yetib borish mumkin – bu Navoiy–Zarafshon–Uchquduq yo'lakining bir qismini tashkil etuvchi asfaltlangan milliy avtomagistral bo'lib, yuk tashish, sanoat qatnovi va og'ir transport vositalari uchun muhim hududiy yo'nalishdir. Bu yo'l Loyiha hududi bilan yirik logistika va sanoat markazi bo'lgan Navoiy shahri o'rtasida bevosita bog'lanishni ta'minlaydi va shimoli-g'arbga, Zarafshon va Uchquduq tomon davom etadi, bu esa uni katta o'lchamli uskunalar va qurilish materiallarini joyga tashish uchun eng ehtimoliy yo'nalishga aylantiradi.

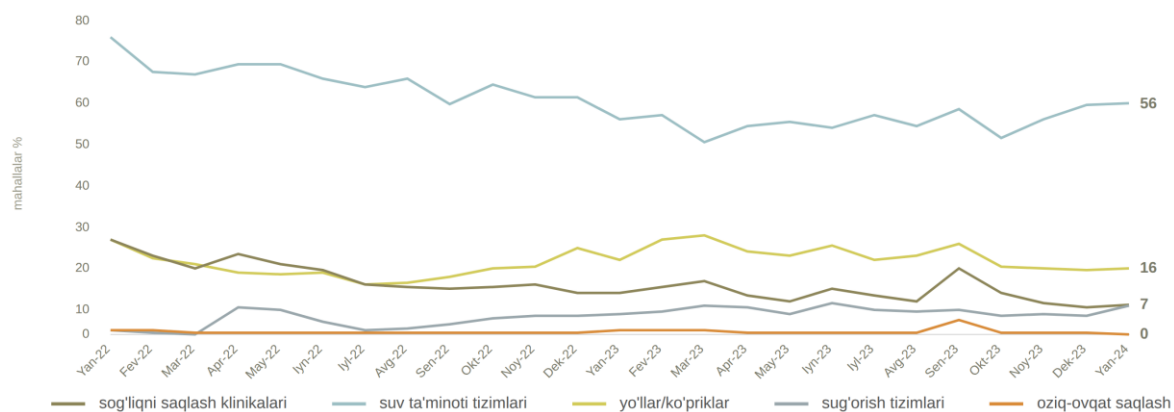
A379'dan Zafarobod va Kokchaga kirish ikkilamchi asfaltlangan yo'llar va mahalliy asfaltlanmagan qishloq yo'llari orqali amalga oshiriladi, bu Navoiy viloyatining aholisi siyrak hududlari uchun xosdir. Navoiy va Uchquduq o'rtasida temir yo'l liniyasi o'tsa-da, temir yo'l Loyiha joylariga bevosita yetib bormaydi, bu esa Loyiha bilan bog'liq uskuna va materiallarni yetkazib berishda avtomobil transporti asosiy vosita bo'lishini tasdiqlaydi. Loyiha uskunalarini tashish uchun kirish yo'llarini qurish zarur bo'ladi va bu A379'dagi qatnovni ko'paytirishi ehtimoli bor.

6.6.3 Mahalliy infratuzilmaga investitsiyalar

NBT tomonidan o'tkazilgan va Jahon banki guruhi tomonidan moliyalashtirilgan "O'zbekiston fuqarolarini tinglash" tadqiqotiga ko'ra, mahalla rahbarlarining yarmi jamoada suv ta'minoti tizimlarini qurishni ustuvor deb biladi.

⁸ World Data, Uzbekistan, ko'rilgan sana: 8-n 8th avgust 2025, URL: [Transport and infrastructure in Uzbekistan](#)

Eng muhim qurilish-montaj ishlari loyihalari

Manba: "O'zbekiston fuqarolarini tinglash" tadqiqoti

23-rasm: Mahalla rahbarlari uchun ustuvorliklar - eng muhim qurilish-montaj ishlari loyihalari

6.7 Jamoat salomatligi, xavfsizligi va muhofazasi

6.7.1 Ijtimoiy ta'sir hududidagi sog'liqni saqlash tizimi

O'zbekistonning sog'liqni saqlash tizimi 1991-yilda mustaqillikka erishganidan beri sezilarli islohotlarni boshdan kechirdi va sovetcha markazlashgan modeldan ko'proq diversifikatsiyalashgan va islohotga yo'naltirilgan tuzilmaga aylandi.

O'zbekistondagi sog'liqni saqlash tizimi asosan davlatga tegishli bo'lib, Sog'liqni saqlash vazirligi siyosat, rejalashtirish va xizmat ko'rsatishni nazorat qiladi⁹ hamda uch bosqichli tizimda tashkil etilgan:

Birlamchi tibbiy yordam: Mahalliy klinikalar va oilaviy tibbiyot markazlari birinchi murojaat xizmatlarini ko'rsatadi.

Ikkilamchi tibbiy yordam: Tuman shifoxonalari ko'proq ixtisoslashgan xizmatlarni taklif etadi.

Uchinchi darajali tibbiy yordam: Ixtisoslashgan shifoxonalar va o'quv muassasalari murakkab holatlar va tibbiy ta'lim bilan shug'ullanadi¹⁰.

Birlamchi sog'liqni saqlash xizmatlari Kokchada mahalliy darajada mavjud bo'lib, u yerda ambulator **poliklinika (35-son klinika)** odatiy tibbiy maslahatlar, profilaktik yordam va yo'llanmalar bilan ta'minlaydi. Bu muassasa loyiha joyidan taxminan 5 km masofada joylashgan bo'lib, ishchi kuchining kundalik -to-sog'liq ehtiyojlariga o'z vaqtida kirishni ta'minlaydi.

Jiddiyroq tibbiy holatlar uchun **Kokcha shifoxonasi** – statsionar davolash va shoshilinch yordam ko'rsatishga jihozlangan umumiy shifoxona – loyiha joyidan taxminan 10–15 km masofada joylashgan. Bu shifoxona tibbiy shoshilinch holatlarni boshqarish va zarur bo'lganda yo'llanma berishdan oldin bemorlarni barqarorlashtirishga qodir. Muassasa statsionar va shoshilinch yordam ko'rsatishi, ixtisoslashtirilgan davolanish uchun tuman va viloyat shifoxonalariga yo'llanma berishi tushuniladi.

Tuman darajasida G'ijduvonda markaziy tuman shifoxonasi mavjud bo'lib, taxminan 600 o'ringa (o'rin almashinuv darajasi 36,6), ixtisoslashgan bo'limlar va jarrohlik salohiyatiga ega. Shoshilinch tibbiy xizmatlar 23 ta tez yordam mashinasi bilan butun tuman bo'ylab ishlaydi va eng uzoq qishloqlargacha taxminan 28 km maksimal javob masofasini qamrab oladi. 2023-yilda shoshilinch xizmatlar yuqori hajmdagi chaqiruvlarni qayd etdi, bu muntazam operatsion talabni ko'rsatadi, ammo asosiy shoshilinch yordam salohiyatida hech qanday cheklov qayd etilmagan. Shifoxonada 1055 nafar xodim bo'lib, ulardan 117 nafari shifokor (vrach), 928 nafari hamshira, 43 nafari boshqa texnik xodimlar edi. Shifoxona 2023-yilning dastlabki 8 oyida jami 74 573 bemorni davoladi.

Ushbu mavjud sog'liqni saqlash tarmog'i, standart birlamchi va ikkilamchi xizmatlar mavjud bo'lganda, Loyiha faoliyati bilan bog'liq kasbiy jarohatlar yoki baxtsiz hodisalarni boshqarish uchun yetarli deb hisoblanadi.

⁹ Generis Global, "An Overview of the Healthcare System in Uzbekistan," ko'rilgan sana: 7-th avgust 2025, URL: [An Overview of the Healthcare System in Uzbekistan](#)

¹⁰ Yevropa Observatoriyasi, "Health systems in action: Uzbekistan," ko'rilgan sana: 7-th avgust 2025, URL: [Health systems in action: Uzbekistan|European Observatory on Health Systems and Policies](#)

24-jadval: G'ijduvon - sog'liqni saqlash muassasalari

Nomi	Umumiy soni	Shundan, xususiy	Xususiy muassasalar ulushi (%)
Jami sog'liqni saqlash muassasalari:	72	49	
Sog'liqni saqlash xodimlari soni	4561	761	
Shundan,			
- Shifokorlar	410	55	
- Hamshiralar	2836	342	
- Boshqa xodimlar	867	47	
Sog'liqni saqlash muassasalari turlari:			
- Shoshilinch tibbiy xizmat	1		
- Ambulator davolash muassasalari	50	39	62,9
Shundan, oilaviy poliklinikalar	11		0,0
Qishloq tibbiyot punktlari	10		0,0
Ambulator davolash muassasalari sig'imi (har smenada)	1960	1080	35,5
- Statsionar davolash muassasalari	10	6	85,7
O'rinlar soni	703	105	14,9
- Dezinfeksiya (dezinfektologiya) muassasalari	2	1	50,0

25-jadval: G'ijduvon tuman shifoxonasi to'g'risidagi ma'lumotlar

Nomi	2022	2023 (dastlabki 8 oy)
Mavjud davolash shifoxonalari soni	1	1
Shifoxonalardagi o'rinlar umumiy soni	598	648
O'rin almashinuv darajasi	36.6	36.6
Shifoxonalardagi umumiy xodimlar	1055	1088
Shifokorlar (vrachlar)	107	117
Hamshiralar	911	928
Boshqa texnik xodimlar	37	43
Shifoxonalarda davolangan bemorlar umumiy soni	74573	67120
Ambulator davolash	52784	45621
Statsionar davolash	21789	21499
Bajarilgan jarrohlik amaliyotlari	2426	2550
Tibbiy maslahatlar	11134	9796
Boshqa muassasalarga yo'llanrahn	197	143

Nomi	2022	2023 (dastlabki 8 oy)
Shifoxonalarda qayd etilgan o'limlar umumiy soni	150	80
Bolalar o'limi holatlari	32	9
Statsionar bemorlarga nisbatan o'limlar foizi	1.3	0.8
Jami tug'ilishlar	7322	4725
Chaqaloqlar o'limi (1 yoshgacha)	41	23
Chaqaloqlar o'limi foizi	8.4	6.1
Tug'ruqxonadagi o'limlar		
Onalar o'limi	0	0
Chaqaloqlar o'limi	19	5

6.7.2 Xavfsizlik va muhofaza

Mavjud ma'lumotlar ham milliy, ham Buxoro viloyati darajasida jinoyatchilik darajasi past va xavfsizlik idroki yuqori ekanligini ko'rsatadi, hamda Loyiha xodimlari yoki aktivlari uchun yuqori xavfsizlik xatarlari mavjudligiga dalil yo'q. Shu sababli, jinoyatchilik idroki ko'rsatkichlari Loyiha xavf-xatarini baholashda keyinchalik ko'rib chiqilmaydi.

26-jadval: Milliy daraja va Buxoro o'rtasida jinoyatchilik va xavfsizlik taqqoslamasi – Buxoro¹¹

Indeks	Milliy	Buxoro
Jinoyatchilik indeksi	26.22	21.32
Xavfsizlik shkalasi	73.78	78.68

6.7.3 Yo'l-transport hodisalari

Yo'l harakati xavfsizligi katta o'lchamli uskunalar va materiallarni jamoat yo'llari bo'ylab, xususan A379 milliy yo'li hamda Kokcha va Zafarobodga olib boruvchi ikkilamchi kirish yo'llari bo'ylab tashish kutilayotgani sababli muhim masaladir.

Mavjud milliy va hududiy ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki:

- Yo'l-transport hodisalari O'zbekistonda, xususan yuk tashish qatnovi foydalanadigan asosiy yo'llarda, tan olingan jamoat xavfsizligi masalasidir.
- Loyiha hududiga kirishni ta'minlovchi Navoiy–Zarafshon–Uchquduq yo'lagi (A379) yaxshi -shakllangan yuk yo'nalishi bo'lib, og'ir transport vositalariga mavjud ta'sirlanishni nazarda tutadi.

Quyidagi jadvalda yo'l-transport hodisalari to'g'risidagi statistik ma'lumotlar (yillar bo'yicha) keltirilgan bo'lib, unda Buxoro viloyatida (2023-yilda) nisbatan yuqoriroq baxtsiz hodisalar qayd etilgan – 179 (erkak) va 8 (ayol) holat, qo'shni Navoiy viloyatida esa 144 (erkak) va 1 (ayol) holat qayd etilgan.

Biroq, bevosita kirish yo'llari uchun Loyihaga -xos yo'l-transport hodisalari nuqtalari bo'yicha ma'lumotlar mavjud emas. Shu sababli, Loyiha qatnov intensivligini vaqtincha, xususan qurilish va uskuna tashish bosqichlarida oshirishi mumkin.

27-jadval: Yo'l-transport hodisalari to'g'risidagi statistik ma'lumotlar (yillar bo'yicha).

№	Viloyatlar bo'yicha	Yillik kesimda	Barcha yo'l-transport hodisalari (erkak)	O'lim (erkak)	Yaralangan (erkak)	Barcha yo'l-transport hodisalari (ayol)	O'lim (ayol)	Yaralangan (ayol)
1	Toshkent viloyati	2023	708	173	574	28	6	23
		2022	702	187	563	38	6	36
		% (↑)	6	-14	11	-10	0	-13
		% (↓)	0.9	-7.5	2	-26.3	0	-36.1
2	Buxoro viloyati	2023	179	49	194	8	2	7
		2022	206	48	185	5	1	4
		% (↑)	-27	1	9	3	1	3
		% (↓)	-13.1	2.1	4.9	60	100	75
3	Navoiy viloyati	2023	144	42	148	1	0	1
		2022	184	52	162	5	1	4
		% (↑)	-40	-10	-14	-4	-1	-3
		% (↓)	-21.7	-19.2	-8.6	-80	-100	-75
4	Respublika bo'ylab	2023	5577	1381	5252	195	34	196
		2022	5324	1427	5266	200	33	218
		% (↑)	253	-46	-14	-5	1	-22
		% (↓)	4.8	-3.2	-0.3	-2.5	3	-10.1

Manba: Sog'liqni saqlash vazirligi, 2024

6.8 Ta'lim

6.8.1 LSA doirasidagi ta'lim infratuzilmasi va xizmatlari LSA

Kengroq loyiha ta'sir hududida bir nechta ta'lim muassasalari mavjud. Bularga Kokcha qishlog'idagi boshlang'ich va o'rta maktablar, shuningdek G'ijduvon shahrining ko'proq shaharlashgan hududlaridagi maktablar (masalan, Shodlik ko'chasidagi 137-son maktab) va Zafarobod (masalan, Konchilar ko'chasidagi 16-son maktab) kiradi. Bu maktablar shakllangan turar-joy jamoalariga xizmat ko'rsatadi va tumanning mavjud ijtimoiy infratuzilmasining bir qismini tashkil etadi.

G'ijduvon shahri va Zafaroboddagi maktablar shahar yoki yarim shahar -sharoitlarida, odatda loyiha joyidan 10–15 km dan ortiq masofalarda joylashgan. Bu muassasalar qurilgan -hududlarga joylashgan bo'lib, mahalliy shahar ko'chalari orqali kirish mumkin va loyiha yaqinidagi A-379 hududiy yo'li bilan funksional yoki bevosita bog'lanishga ega emas. Natijada, loyiha faoliyati va bu maktablar o'rtasida hech qanday o'zaro ta'sir kutilmaydi.

Quyidagi jadvallarda o'quvchilarning yosh oralig'i va ularning iqtisodiy holati (uy xo'jaligining iqtisodiy sharoitlariga asoslangan) keltirilgan.

24-rasm: Zafaroboddagi maktablar - Konimex tumani

28-jadval: Zafarobodda maktabgacha ta'lim qamrovi

Yosh oralig'i	O'quvchilar soni
Bog'cha yoshidagi bolalar (3-6 yosh)	632
Qatnashuvchilar	350
Foizda	55,4%

Kokcha qishlog'i doirasida bir nechta boshlang'ich va umumiy ta'lim maktablari loyiha hududiga yaqinroq joylashgan va shu sababli eng yaqin ta'lim retseptorlarini ifodalaydi. Bu maktablar turar-joy mahallalarida joylashgan bo'lib, odatdagi qishloq -joylashuvi naqshlarini aks ettiradi va hududiy transport yo'laklari emas, balki mahalliy ichki yo'llar orqali kirish mumkin. Muhimi, Kokcha maktablarining hech biri A-379 yoki Loyiha hududiga bevosita tutash yoki uning oldida joylashmagan. A-379 aholi punkti chekkasi bo'ylab o'tsa-da, maktablar odatda bir necha yuz metr orqaroqda joylashgan va avtomagistraldan turar-joylar, kichik ko'chalar va jamoa yer foydalanishlari bilan ajratilgan. Maktablarga kirish A-379'dan bevosita foydalanishni talab qilmaydi va maktab kirishlari ichki qishloq yo'llariga yo'naltirilgan.

29-jadval: Mahallada yashovchi maktab bolalari - 25, 27, 7, 47(IDUM) sonli mahalla maktablarida o'qiydigan va tumandagi ixtisoslashtirilgan maktabga qatnaydigan o'quvchilar

Holat/Iqtisodiy sharoitlar	Soni
Mahallada yashovchi o'quvchilar qatnaydigan maktablar soni	2
Mahallada yashovchi maktab bolalari soni	200
Shundan, qizlar soni	102
11-sinf bitiruvchilari umumiy soni	10
Ota-onasi uzoq vaqt uzoqda bo'lgan o'quvchilar	-
Kam ta'minlangan oilalar bolalari	25
Ota-onasi nogiron bo'lgan o'quvchilar	2
Nogironligi bo'lgan o'quvchilar	2
Chin yetim o'quvchilar soni	-
To'liq bo'lmagan oilalarda tarbiyalanayotgan o'quvchilar soni	-
"Qiyin" tarbiyaga ega o'quvchilar	-
A'lo baholarga o'qiyotgan o'quvchilar	198
Qoniqarsiz baholarga o'qiyotgan o'quvchilar	215
To'garaklarga qiziqmaydigan o'quvchilar	-

Manba: Jamoa pasporti – Kokcha

Maktablar va A-379 hamda Loyiha hududi o'rtasidagi bog'liqlikni hisobga olganda, ta'lim muassasalari va loyiha o'rtasidagi umumiy o'zaro ta'sir cheklangan bo'lishi kutiladi. Maktablar loyiha joyidan fazoviy jihatdan ajratilgan va loyiha infratuzilmasi bilan bevosita funksional bog'lanishlarga ega emas. Har qanday potensial o'zaro ta'sir bilvosita bo'lib, asosan loyiha faoliyatiga bevosita ta'sirlanish emas, balki A-379 ni o'z ichiga olgan atrofdagi transport tarmog'idan birgalikda foydalanish bilan cheklanadi

6.9 Inson huquqlari

6.9.1 O'zbekistonda inson huquqlari

O'zbekiston umumiy davriy ko'rib chiqishning ishchi guruhi va boshqa xalqaro mexanizmlar tomonidan amalga oshirish bo'yicha berilgan tavsiyalarni - amalga oshirishning huquqiy va umumiy doirasi, universal va kesib o'tuvchi masalalar, fuqarolik va siyosiy huquqlar, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar, ayollar huquqlari, bolalar huquqlari hamda boshqa muayyan guruhlar va shaxslar huquqlariga oid tavsiyalarni - joriy etish orqali inson huquqlari sharoitlarini doimiy ravishda yaxshilab, taraqqiyotga erishdi. (UNCHR, O'zbekiston, 2025)

Umumiy davriy ko'rib chiqishning uchinchi siklidan va boshqa xalqaro mexanizmlardan so'ng, mamlakatdagi inson huquqlari monitoringi bilan birga, UNCHR O'zbekistonning demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish zarurligini tasdiqladi, jumladan:

- Inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirish.
- Qonunchilikda va huquqni qo'llash faoliyatida xalqaro standartlarni amalga oshirishdagi huquqiy bo'shliqlarni bartaraf etish.
- Xalqaro inson huquqlari majburiyatlarining bajarilishi ustidan parlament va jamoatchilik nazorati tizimini yanada takomillashtirish.
- Sudlar tomonidan xalqaro inson huquqlari normalarini kengroq qo'llash.
- Inson huquqlari monitoringi tizimi samaradorligini oshirish.
- Shaxsiy murojaatlar bo'yicha shartnoma organlari qarorlarini amalga oshirish mexanizmlarini takomillashtirish.
- Inson huquqlari ta'limi milliy tizimini, jumladan sudlar va huquqni muhofaza qiluvchi organlarda yanada takomillashtirish hamda inson huquqlarini hurmat qilish madaniyatini shakllantirish.
- Hukumatning barcha darajalarida qaror qabul qilishda fuqarolik jamiyati institutlarining ishtirokini ta'minlash va inson huquqlari bo'yicha muloqot amaliyotini mustahkamlash. (UNHCR, 2025)

O'zbekiston hisobotning 270-bandiga muvofiq inson huquqlari sharoitlarini yaxshilash bo'yicha o'z majburiyatini tasdiqladi: *"O'zining xalqaro inson huquqlari majburiyatlariga muvofiq, O'zbekiston inson huquqlariga rioya qilish va ularni himoya qilishga sodiq qolmoqda."* (UNHCR, 2025)

UNCHR 2024-yilda ushbu strategiyalar Inson huquqlari milliy strategiyasiga kiritilganligini tasdiqladi. (UNCHR, Umumiy davriy ko'rib chiqish ishchi guruhi hisoboti - O'zbekiston, 2024)

Asosiy institutsional rivojlanish

O'zbekiston yarim prezidentlik konstitutsiyaviy Respublika bo'lib, unda O'zbekiston Prezidenti davlat boshlig'i hisoblanadi. Ijro etuvchi hokimiyat hukumat va O'zbekiston Bosh vaziri tomonidan amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 2023-yil 30-aprelda o'tkazilgan O'zbekiston Respublikasi referendumida umumxalq ovoz berishidan so'ng qabul qilindi. Konstitutsiyaning so'nggi versiyasi prezidentlik muddatini (avvalgi) 7 yildan 5 yilga o'zgartirdi va Oliy Majlis hamda Jinoyat kodeksining tuzilishi va vakolatlariga o'zgartirishlar kiritdi.

Konstitutsiyaning II bo'limi, 19-21-moddalari asosiy inson va fuqaro huquqlari, erkinliklari va burchlarini quyidagicha qamrab oladi:

19-modda – Tenglik va huquqlarni e'tirof etish:

- Inson huquqlari va erkinliklari tug'ilgandan boshlab e'tirof etiladi va davlat tomonidan kafolatlanadi.
- Barcha fuqarolar jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, e'tiqodi yoki maqomidan qat'i nazar qonun oldida tengdir.
- Huquqiy imtiyozlar ijtimoiy adolat tamoyillariga mos kelishi kerak.

20-modda – O'zaro burchlar va huquqiy himoya:

- Fuqarolar va davlat o'zaro huquq va majburiyatlarga ega.
- Huquq va erkinliklar daxlsizdir va faqat sud qarori bilan cheklanishi mumkin.
- Bu huquqlar qonunlar va hukumat harakatlariga bevosita ta'sir qiladi.
- Huquqiy harakatlar mutanosib va asoslangan bo'lishi kerak.
- Har qanday huquqiy noaniqlik shaxs foydasiga talqin qilinadi.

21-modda – Shaxsiy rivojlanish va cheklovlar:

- Har bir kishi o'z shaxsini erkin rivojlantirish huquqiga ega.
- Hech kim roziligsiz qonun bilan belgilanmagan majburiyatlarga majburlanmaydi.
- Huquqlardan foydalanish boshqalarning huquqlari yoki jamoat manfaatlarini buzmasligi kerak.
- Huquqlarga cheklovlar faqat qonun bilan va faqat konstitutsiyaviy tuzum, jamoat salomatligi, axloq, xavfsizlik va boshqalarning huquqlarini himoya qilish uchun ruxsat etiladi.

Hisobdorlik va adolat

Freedom House baholari O'zbekistonda ma'lum yaxshilanishlarni e'tirof etadi, biroq qonuniy ravishda tan olingan muxolifat partiyalari yo'qligiga oid xavotirlarni qayd etadi. Freedom House indeksiga ko'ra, O'zbekiston "Erkin emas" toifasiga kiritilgan.

30-jadval: O'zbekiston erkinlik ko'rsatkichlari

Inson huquqlari parametrlari	2024	2025	Freedom House baholashi
Dunyodagi erkinlik	-	12/100	Erkin emas
Internetdagi erkinlik	27/100	-	Erkin emas

Manba: Freedom Scores, 2025

Human Rights Watch (HRW) tomonidan tayyorlangan 2025-yilgi Jahon hisobotiga ko'ra, 2024-yilda O'zbekistonning inson huquqlari holati erkaklar o'rtasidagi bir jinsli munosabatlarni jinoiy javobgarlikka tortish bilan belgilandi. Hisobotlarda, shuningdek, qiynoqqa solish, yomon muomala va oilaviy zo'ravonlik cheklangan hisobdorlik mexanizmlari sharoitida davom etayotgani ko'rsatilgan.¹²

Amnesty International so'z erkinligi va ommaviy axborot vositalariga cheklovlar sezilarli bo'lib qolayotganini qayd etdi. Mustaqil jurnalistlar, bloggerlar va faollar, xususan da'vo qilingan korrupsiya va inson huquqlari muammolarini, jumladan turar-joy va mehnat huquqlari buzilishini yoritish bilan bog'liq holda, siyosiy sabablarga

¹² Human Rights Watch, 2025, World Report 2025, ko'rilgan sana: 23-iyun 2025, URL: <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/Uzbekistan>

ko'ra deb idrok etilgan huquqiy harakatlarga duch kelgani xabar qilingan. Qiynoqqa solish va boshqa yomon muomala haqidagi da'volar davom etib, javobgarlardan jazosiz qolish xavotirlari bilan birga yuzaga chiqdi.¹³

LGBTI hamjamiyati a'zolari ta'qib, jismoniy zo'ravonlik, onlayn tuhmat va bahsli ayblovlar ostida hibsga olishni boshdan kechirgani xabar qilindi. Bundan tashqari, majburiy ko'chirish va mulkni musodara qilishdan ta'sirlangan shaxslar ko'pincha samarali huquqiy himoya vositalaridan foydalana olmasdi.¹⁴

Fuqarolik jamiyati

Global fuqarolik jamiyati ittifoqi CIVICUS ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda fuqarolik erkinliklari sezilarli darajada cheklangan bo'lib qoldi. Hukumatni tanqid qilgan inson huquqlari himoyachilari, mustaqil jurnalistlar va bloggerlar qamoqqa olish va boshqa qasos shakllariga duchor bo'lish xavfi ostida bo'lgani xabar qilindi. Ommaviy axborot vositalari erkinligi axborot platformalarini yopish va taqiqlangan kontent ro'yxatlarini kengaytirish orqali yanada cheklandi.¹⁵

Hokimiyat organlari mustaqil faollarga nisbatan jinoiy ayblovlarini tobora ko'proq qo'llab, xalqaro kuzatuvchilar uchun kirish imkoniyati cheklandi.¹⁶ 2024-yilda hukumat noroziliklarga va fuqarolik jamiyati faoliyatiga javobini kuchaytirdi. Siyosiy muxolifat guruhi ekstremistik deb belgilanib taqiqlandi va bir nechta shaxs kuzatuvchilar tomonidan siyosiy sabablarga ko'ra deb baholangan ayblovlar bo'yicha uzoq muddatli qamoq jazosini oldi.

Madaniy va fuqarolik jamiyati tadbirlari to'xtatilib, tashkilotchilar jazo va huquqiy choralar tahdidiga duch keldi. Yangi qabul qilingan qonun hukumatga davlat manfaatlariga xavf tug'diradi deb hisoblangan chet el fuqarolarining kirishini taqiqlash imkonini beradi. Xalqaro kuzatuvchilar, jumladan BMT vakillari, turar-joy huquqlarini himoya qiluvchi shaxslarni qo'rqitish va ta'qib qilishdan xavotirini bildirdi. Xalqaro inson huquqlari tashkilotlari uchun kirish cheklavlari, jumladan tadqiqotchilarni kiritishni rad etish ham xabar qilindi.

So'z erkinligi

2024-yilda o'zbek hokimiyat organlari so'z erkinligiga cheklovlar qo'llagani, jumladan bloggerlar va fuqarolarni kuzatuvchilar tomonidan siyosiy sabablarga ko'ra deb hisoblangan jinoiy ayblovlar bo'yicha javobgarlikka tortgani xabar qilindi. Shaxslar Prezidentni haqorat qiluvchi deb topilgan onlayn izohlar uchun besh yilgacha qamoq jazosiga hukm qilindi. Ba'zi shaxslar davlat amaldorlarini ommaviy tanqid qilgani uchun psixiatriya muassasalarida ushlab turilib, bu xalqaro inson huquqlari tashkilotlari o'rtasida xavotir uyg'otdi.

Tuhmat va haqorat, ularni dekriminalizatsiya qilish bo'yicha avvalgi majburiyatlarga qaramay, jinoiy huquqbuzarlik bo'lib qolmoqda. Bir holatda, fuqaro tarixiy video lavhasini shaxsiy xabar orqali ulashgandan so'ng, konstitutsiyaviy tuzumni ag'darishga chaqiriq deb talqin qilingan materiallarni tarqatishda aybdor deb topildi. Shaxs 30 oylik ozodlikni cheklash jazosini oldi.

Din erkinligi

2025-yilda O'zbekistonning din erkinligiga yondashuvi konstitutsiyaviy kafolatlarga qaramay murakkab va qattiq nazorat ostida bo'lib qolmoqda. Hukumat cheklovchi qonunlarni, xususan 2021-yilda o'zgartirilgan 1998-yilgi "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi qonunni qo'llashda davom etmoqda, bu qonun diniy guruhlarini ro'yxatdan o'tkazishga byurokratik to'siqlar qo'yadi, missionerlik faoliyatini taqiqlaydi va diniy materiallar uchun davlat ruxsatini talab qiladi. 2025-yil boshida qabul qilingan yangi qonun – Diniy ishlar bo'yicha davlat siyosati

¹³ Amnesty International, Uzbekistan, ko'rilgan sana: 4-th avgust 2025, URL: [Human rights in Uzbekistan Amnesty International](#)

¹⁴ Amnesty International, Uzbekistan, ko'rilgan sana: 4-th avgust 2025, URL: [Human rights in Uzbekistan Amnesty International](#)

¹⁵ CIVICUS, "Freedoms under threat as Uzbekistan continues to put pressure on journalists and human rights defenders," ko'rilgan sana: 4-th avgust 2025, URL: [Freedoms under threat as Uzbekistan continues to put pressure on journalists and human rights defenders - Civicus Monitor](#)

¹⁶ Custer et al., 2023, Uzbekistan: Measuring civic space risk, resilience, and Russian influence, AidData, ko'rilgan sana: 4-th avgust 2025, URL: [Uzbekistan Civic Space Country Report](#)

konsepsiyasi – dunyoviylikni qayta tasdiqlaydi va xususan ekstremizm tahdidlariga javoban diniy bag'rikenglikni milliy xavfsizlik bilan muvozanatlashtirishga qaratilgan.

Davlat dinlararo muloqotni rag'batlantirsa va 16 ta e'tiqoddan 2 300 dan ortiq ro'yxatdan o'tgan diniy tashkilotni qo'llab-quvvatlasa-da, u ro'yxatdan o'tmagan diniy faoliyatni ham jazolaydi. Faqat 2024-yilning o'zida tinch diniy amaliyotlar uchun 1 250 dan ortiq ma'muriy jazo qo'llanildi, jumladan ruxsatsiz diniy ta'lim va yig'ilishlar uchun jarima va hibslar. Davlat tomonidan ruxsat etilgan muassasalardan mustaqil ravishda amal qiluvchi musulmonlar, protestant nasroniylar va Yahova shohidlari ta'qib, ro'yxatdan o'tkazishni rad etish va ekstremizmga ayblanishga duch keldi.¹⁷

Jinsiy yo'nalish va gender identifikatsiyasi

HRW ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston erkaklar o'rtasidagi o'zaro rozilik bilan amalga oshiriladigan bir jinsli jinsiy xatti-harakatlarni jinoiy javobgarlikka tortadi. LGBTQ+ hamjamiyatlari davlat va nodavlat sub'ektlari tomonidan kamsitish va ta'qibga duch keladi.¹⁸ 2022-yilda ECOM Jinoyat kodeksining 120-moddasi buzilishi tufayli LGBTI shaxslar huquqlari buzilishining 80 ta holatini ro'yxatga oldi¹⁹, ulardan 2 ta holat Loyiha joylashgan Buxoro va Navoiy viloyatlarida qayd etilgan.

6.9.2 Ishchilar huquqlari

O'zbekiston Mehnatdagi asosiy tamoyillar va huquqlarga oid barcha tegishli konvensiyalarni ratifikatsiya qildi.

31-jadval: Asosiy konvensiyalar va ratifikatsiya holati.

Konvensiya		
Majburiy mehnat to'g'risidagi 29-son konvensiya	1992	Kuchda
Majburiy mehnatni bekor qilish to'g'risidagi 105-son konvensiya	1997	Kuchda
Ishga qabul qilishning eng kam yoshi to'g'risidagi 138-son konvensiya	2009	Kuchda
Bolalar mehnatining eng yomon shakllari to'g'risidagi 182-son konvensiya	2008	Kuchda
Uyushish erkinligi va uyushtirish huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi 87-son konvensiya	2016	Kuchda
Uyushtirish va jamoaviy kelishuv huquqi to'g'risidagi 98-son konvensiya	1992	Kuchda
Teng haq to'lash to'g'risidagi 100-son konvensiya	1992	Kuchda
Kamsitish (mehnat va kasb sohasida) to'g'risidagi 111-son konvensiya	1992	Kuchda
Mehnat xavfsizligi va sog'lig'i to'g'risidagi 155-son konvensiya	2024	Kuchda
Mehnat xavfsizligi va sog'lig'i bo'yicha rag'batlantiruvchi asos to'g'risidagi 187-son konvensiya	2021	Kuchda

AQShning 2025-yilgi Odam savdosi to'g'risidagi hisobotiga ko'ra, O'zbekiston 2-darajada tasniflangan bo'lib qolmoqda. Hukumat huquqiy asoslarni mustahkamladi, masalan, odam savdosini bolalardan foydalanish sifatida jinoiy javobgarlikka tortish va jabrlanuvchilarni aniqlash hamda ularga yordam ko'rsatishni kuchaytirdi. Shuningdek, e'lon qilinmagan mehnat inspeksiyalari mexanizmlarini joriy etdi. Biroq, paxta yig'imida majburiy

¹⁷ [2025 USCIRF Annual Report](#)

¹⁸ Human Rights Watch, 2025, World Report 2025, ko'rilgan sana: 23-iyun 2025, URL: <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/Uzbekistan>

¹⁹ Federovich, I., 2022, Uzbekistan 2022 – Homophobia and Persecution Encouraged in Society, ko'rilgan sana: 23-iyun 2025 URL: [ecom_uzbekistan2022_en.pdf](#)

mehnat, amaldorlarning sherikligi va jabrlanuvchilarni aniqlashdagi bo'shliqlar masalalarida qiyinchiliklar saqlanib qolmoqda. 2024-yil yanvardan maygacha 135-modda bo'yicha odam savdosi uchun 69 shaxs javobgarlikka tortildi, 52 nafari qamoq jazosini oldi.²⁰

2023-yilgi Global qullik indeksiga ko'ra, O'zbekistonda zamonaviy qullik tarqalishi 1000 kishiga 7,4 ni tashkil etadi, bu majburiy mehnat va nikoh sharoitlarida yashayotgan taxminan 249 000 shaxsga teng. Mamlakat global miqyosda 48-o'rinni egallaydi va zaiflik bo'yicha 56/100 ball to'playdi, hukumat balli esa 46/100 bo'lib, mo'tadil sa'y-harakatlarni, ammo qo'shimcha yaxshilanishlar zarurligini ko'rsatadi.²¹

XMT uch tomonlama maslahatlashuvlari O'zbekistondagi qurilish va mehmonxona sektorlari keng tarqalgan norasmiylik, xavfli sharoitlar va yetarli bo'lmagan ijtimoiy himoya bilan ajralib turishini, bu esa mehnat ekspluatatsiyasiga zaiflikni oshirishini ta'kidlaydi.²² Bolalar mehnatining eng yomon shakllari to'g'risidagi hisobot (2023) bolalar mehnati qishloq xo'jaligi, qurilish va ko'cha savdosida mavjudligini - ba'zan odam savdosi yoki ekspluatatsiyani o'z ichiga olgan amaliyotlarni - qayd etadi.²³ Bolalar mehnati tarqalishi 5-14 yoshli bolalarning 8,6% i bolalar mehnati bilan shug'ullanishi, 7-14 yoshli bolalarning taxminan 10,5% i esa maktab va ishni birlashtirishi taxmin qilinadi.²⁴

O'zbekistonda mehnat xavfsizligi va sog'lig'i bo'yicha ma'lumotlar juda cheklangan. JSST tomonidan tayyorlangan hisobotlarda mehnatga layoqatli yoshdagi 100 000 kishidan 4 nafari har yili kasbiy xavf tufayli jarohatlardan vafot etishi qayd etilgan.²⁵ O'zbekiston yaqinda mehnat xavfsizligi va sog'lig'i bo'yicha tegishli XMT konvensiyalarini ratifikatsiya qildi va inspeksiya salohiyatini mustahkamlashga qaratilgan loyihalar davom etmoqda.²⁶ XMT (2026) tomonidan o'tkazilgan tahlil O'zbekistonda qurilish ishchilari uchun mehnat -jarohatlari sug'urtasi qamrovida, davom etayotgan islohotlar va xalqaro moliyalashtiruvchilar tomonidan qo'llaniladigan kuchli ijtimoiy himoya talablariga qaramay, doimiy bo'shliqlar borligini ta'kidlaydi. Bandlik va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda XMT tomonidan o'tkazilgan qo'shma so'rovga ko'ra, qurilish ishchilarining deyarli 70 foizi sug'urtalanmagan bo'lib qolmoqda, bu asosan qisqa -muddatli shartnomalar, norasmiy bandlik va mavjud majburiy sug'urta sxemalaridan tashqarida bo'lgan o'zini o'zi -band qilish kelishuvlari tarqalishi tufayli. Qurilish ishining tabiatan xavfli va beqaror tabiati xalqaro moliya institutlari va rivojlanish hamkorlari, jumladan Osiyo taraqqiyot banki va Jahon banki tomonidan keng tan olingan.²⁷ Osiyo taraqqiyot banki-tomonidan moliyalashtirilgan O'zbekistondagi energetika loyihalarini-jumladan gidroenergetika ishlab chiqarish, elektr uzatish va qayta tiklanadigan energiya ob'ektlari-qurilish va ekspluatatsiya davomida mehnat xavfsizligi va sog'lig'ini, tibbiy muassasalar, birinchi tibbiy yordam, xavfsizlik belgilari va turar-joy hududlaridagi gigiyenaga oid muhim xavf sifatida izchil aniqladi.²⁸ Iqlim o'zgarishi bilan bog'liq harorat ko'tarilishi O'zbekistonda qurilish ishchilari uchun, xususan ochiq havoda va jismonan og'ir faoliyat bilan shug'ullanuvchilar uchun muhim mehnat xavfini keltirib chiqaradi. Haddan tashqari issiqqa uzoq vaqt ta'sirlanish mehnat unumdorligini kamaytiradi va tezlashgan charchoq, suvsizlanish hamda issiqlik bilan bog'liq kasalliklar orqali sog'liq va xavfsizlik xavflarini oshiradi, shu tariqa baxtsiz hodisalar ehtimolini ko'paytiradi. O'zbekistonda haddan tashqari yozgi haroratlar

²⁰ Trafficking in Persons Report Uzbekistan 2025 URL: [Uzbekistan - United States Department of State](#)

²¹ Global Slavery Index 2023 Country Snapshot URL: [GSI-Snapshot-Uzbekistan.pdf](#)

²² ILO 2025 URL: [Tripartite constituents address informality in Uzbekistan's construction sector | International Labour Organization](#)

²³ Worst Forms of Child Labor Report 2023 URL: [Uzbekistan, 2023 Findings on the Worst Forms of Child Labor](#)

²⁴ ILAB Child Labor and Forced Labor Reports: Uzbekistan URL: [Child Labor in Uzbekistan: Findings from the U.S. Department of Labor](#)

²⁵ WHO Health and Environment Scorecard Uzbekistan URL: [environmental-health-uzb-2023.pdf](#)

²⁶ ILO 2025 URL: [ILO launches new project on occupational safety and health in Uzbekistan | International Labour Organization](#)

²⁷ ILO 2026 URL: <https://www.ilo.org/resource/news/development-partners-target-work-injury-insurance-gaps-construction-workers>

²⁸ Uzbekistan Power Transmission Improvement Project, Environmental Monitoring Report (October 2021) URL: https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/47296/47296-001-emr-en_5.pdf; Uzbekistan Sustainable Hydropower Project (oktabr 2024) URL: https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/50130/50130-002-emr-en_7.pdf;

allaqachon ish kunlarining sezilarli qisqarishiga hissa qo'shmoqda va issiqlik stressining bashorat qilingan o'sishi mehnat mavjudligi va unumdorligini yanada cheklashi kutilmoqda, bu esa ishchilar salomatligi va qurilish sektori faoliyatiga tegishli oqibatlariga ega.-related illnesses, thereby increasing the likelihood of accidents. In Uzbekistan, extreme summer temperatures already contribute to significant reductions in workable days, and projected increases in heat stress are expected to further constrain labour availability and productivity, with associated implications for worker health and construction sector performance.²⁹

O'zbekistonda muntazam migrantlar fuqarolar bilan teng ijtimoiy himoyaga ega. Mehnat kodeksi (1996) barcha xodimlarni Davlat ijtimoiy sug'urtasi sxemasi bo'yicha qamrab olishni kafolatlaydi. Ish ruxsatnomalari 2019-yilgi Chet el ishchi kuchini jalb qilish va ulardan foydalanish tartibi bilan tartibga solinadi, bu arizachilardan mehnat shartnomasini taqdim etishni talab qiladi va ish huquqlarini ko'rsatilgan ish beruvchi bilan cheklaydi. O'zbekiston axloqiy ishga qabul qilishni rag'batlantirish bo'yicha choralarni – masalan, 2020-yilgi Xavfsiz, tartibli va qonuniy mehnat migratsiyasi to'g'risidagi farmonni – joriy etgan bo'lsa-da, bular asosan tashqi migratsiyaga qaratilgan, chunki mamlakat asosan migrant jo'natuvchi davlatdir. Natijada, O'zbekiston ichidagi chet el ishchilarini tartibga soluvchi qoidalar cheklangan bo'lib qolmoqda.³⁰

6.9.3 Ayollarning sharoitlari

BMTYEIKning tavsiyalaridan so'ng, O'zbekiston quyidagi qonunlarni qabul qildi:

- O'zbekiston Respublikasining “Ayollarni ta'qib va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida” va “Ayollar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida” 2019-yil 2-sentabrda qabul qilingan qonunlari. Bular BMTYEIKning BRMning 5-maqсадiga (gender tengligi) sodiqligini va gender asosidagi zo'ravonlikni bartaraf etish hamda teng huquqlarni ta'minlash bo'yicha siyosiy tavsiyalarini bevosita qo'llab-quvvatlaydi. Ular BMTYEIK inklyuziv rivojlanish uchun zarur deb hisoblaydigan himoya, oldini olish va ijro etishning huquqiy asoslarini belgilaydi.
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 7-martdagi PF-4235-son “Ayollarning mehnat huquqlari kafolatlarini yanada mustahkamlash va ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida” farmoni. BMTYEIKning ayollarni iqtisodiy jihatdan kuchaytirishga, tadbirkorlikni rag'batlantirishga va mehnat huquqlarini mustahkamlashga qaratilgan e'tibori bilan mos keladi. Bu BMTYEIKning ayollarning iqtisodiy faoliyatda ishtirokini ta'minlovchi sharoitlar yaratish va tarkibiy tengsizliklarni kamaytirish bo'yicha tavsiyalarini qo'llab-quvvatlaydi.
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 3-avgustdagi PF-4796-son “O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika tizimini yanada takomillashtirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida” farmoni.³¹ BMTYEIKning BRM va gender tengligi bo'yicha taraqqiyotni kuzatish uchun mustahkam statistika tizimlariga urg'usiga javob beradi. Milliy statistika tizimini takomillashtirib va gender bo'yicha tafsilotlangan ma'lumotlarni joriy etib, O'zbekiston BMTYEIKning shaffoflik va asosli siyosat yuritish chaqirig'iga javob beradi.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti va xalqaro hamjamiyat gender tengsizligini tugatish va barcha uchun teng huquq va imkoniyatlarni ta'minlash uchun faol ishlamoqda. O'zbekistonda bu maqsadlarda 2015-yil sentabrda BMT Bosh Assambleyasining barqaror rivojlanish bo'yicha sammitida qabul qilingan 70-son rezolyutsiyaga muvofiq,

²⁹ World Bank Climate and Development Report, Uzbekistan 2023, p.66 URL:

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/099111423124532881/pdf/P179068-f452f1cd-1218-43ba-a34c-6922a1df0003.pdf>

³⁰ IOM Migration Governance Indicators 2022 URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/MGI-Uzbekistan-2022.pdf>

³¹ UzStat, 2024, Women and Men in Uzbekistan: Facts and Figures, p. 7.

shuningdek O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining *"O'zbekiston Respublikasida 2030-yilgacha gender tengligiga erishish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"*³² qarori orqali 2030-yilgacha BMT Global kun tartibining Barqaror rivojlanish maqsadlarini izchil amalga oshirish doirasida tizimli ish tashkil etilmoqda, ushbu strategiyani amalga oshirish bo'yicha keng qamrovli chora-tadbirlar dasturi tasdiqlandi va *"O'zbekiston Respublikasida 2030-yilgacha gender tengligiga erishishning maqsadli ko'rsatkichlari"* tasdiqlandi.

Mamlakatimizda gender tengligini aks ettiruvchi rasmiy statistik ma'lumotlarning tuzilishi va metodologiyasi xalqaro talablarga mos keladi va doimiy ravishda takomillashtirilmoqda. Shuningdek, foydalanuvchilar ehtiyojlarini qondirish uchun ko'rsatkichlar rasmiy veb-sayt (www.gender.stat.uz), to'plamlar va boshqa vositalar orqali turli tillarda va turli formatlarda taqdim etiladi.

Ushbu nashr *"O'zbekiston Respublikasida 2030-yilgacha gender tengligiga erishish strategiyasini 2024-yilda amalga oshirish bo'yicha keng qamrovli chora-tadbirlar dasturi"*,³³ O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining 2021-yil 25-maydagi SQ-297-IV-son qarorida belgilangan vazifalar doirasida ishlab chiqildi.

Toshkentda BMT Ayollar tashkiloti ofisini tashkil etish bo'yicha yuqori darajadagi kelishuvga 2024-yil mayda BMT Bosh kotibi o'rinbosari va BMT Ayollar tashkiloti ijrochi direktori Sima Bahousning O'zbekistonga tashrifi davomida erishildi. Bir yildan so'ng, 2025-yil mayda BMT Ayollar tashkiloti rasmiy ravishda o'z ofisini ochib, gender tengligi uchun institutsional qo'llab-quvvatlash sari muhim qadam qo'ydi.

Jahon bankining O'zbekiston bo'yicha gender baholash hisobotiga (CGA) asoslanib, mamlakat quyidagilarda sezilarli taraqqiyotga erishdi:

- 2017-yildan beri gender tengligi 2022-yilda qabul qilingan Mehnat kodeksida teng haq to'lash va ayollar uchun ish cheklovlarini olib tashlash bo'yicha sezilarli yutuqlar bilan. Bundan tashqari, mamlakat 2023-yilda Jinoyat kodeksiga oilaviy zo'ravonlik uchun jinoiy jazolarni belgilagan o'zgartirishlar kiritdi.
- Ayollarning ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanishi oliy ta'limga qabul bilan, bu ko'rsatkichlar 2017 va 2022-yillar orasida erkaklar uchun uch barobar oshib 29% ga, ayollar uchun esa to'rt barobar oshib 27,4% ga yetdi. Bundan tashqari, so'nggi uch o'n yillikda chaqaloqlar va onalar o'limi 1990-yildagi 1000 ta tirik tug'ilishga 34,6 ta o'limdan 2021-yilda 9,2 taga tushdi.
- Jahon banki hisoboti shuningdek qonunchilik va inson kapitalidagi yaxshilanishlarga qaramay mehnat bozoridagi gender tafovutlarini ta'kidlaydi. Yosh ayollar yuqori ishsizlik darajasiga duch keladi (15,5% ga nisbatan erkaklar uchun 10%) va bandlik, ta'lim yoki kasbiy tayyorgarlikda bo'lmagan (NEET) yosh ayollar ulushi 42% ga yetdi, erkaklar uchun esa 8,8%. Bundan tashqari, ish haqi bo'yicha gender tafovutlari sezilarli bo'lib, ayollar erkaklardan 34% kam ish haqi oladi, bu global o'rtacha 20% dan oshadi.
- Gender-asosidagi zo'ravonlik (GBV) O'zbekistonda sezilarli, ammo asosan -hujjatlashtirilmagan ijtimoiy muammo bo'lib qolmoqda, rasmiy statistika esa stigma, ijtimoiy normalar va kam xabar berish tufayli uning tarqalishini kam baholashi keng tan olingan. Ma'muriy ma'lumotlar yaqin sherik zo'ravonligi va jinsiy zo'ravonlikning juda past xabar qilingan darajalarini ko'rsatadi; biroq, bu raqamlar so'rov dalillariga, hududiy taqqoslashlarga va xalqaro baholashlarga zid keladi, ularning barchasi GBV-xususan oilaviy zo'ravonlik-keng tarqalganligini ko'rsatadi. O'zbekiston o'zining huquqiy va siyosiy asoslarini mustahkamlash bo'yicha jiddiy qadamlar tashlagan bo'lsa-da, jumladan 2023-yilda qabul qilingan qonunchilik o'zgartirishlari orqali oilaviy zo'ravonlikni jinoiy javobgarlikka tortish va himoya buyruqlarini kengaytirish, amalga oshirish, ijro

³² Resolution of the Senate of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, *"On approval of the strategy for achieving gender equality in the Republic of Uzbekistan until 2030,"* dated May 28, 2021 No. PS-297-IV, URL: <https://lex.uz/ru/docs/5466673>

³³ Comprehensive program of measures for the implementation in 2024 of the Strategy for achieving gender equality in the Republic of Uzbekistan until 2030", No. SK-297-IV of the Senate of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan dated May 25, 2021 URL: <https://lex.uz/ru/docs/6855158>

etish va omon qolganlarni himoya qilishda bo'shliqlar saqlanib qolmoqda. Xususan, Jinoyat kodeksida saqlangan yarashtiruv qoidalari samarali javobgarlikka tortishni cheklashi va GBV holatlarida vositachilikni rad etadigan xalqaro standartlarga zid ravishda omon qolganlarga xavf tug'dirishi mumkin. Jamoa darajasida mahalla rahbariyatining qarashlari huquqiy islohotlar va real hayot o'rtasidagi uzilishni aks ettiradi. So'rov ma'lumotlari mahalla rahbarlarining aksariyati GBV ni kichik muammo yoki umuman muammo emas deb hisoblashini, ko'pincha uni oilaviy yoki maishiy nizo sifatida talqin qilishini ko'rsatadi. Mahalla-darajasidagi Xotin-qizlar jamoatchilik kengashlari GBV holatlarini rasmiy hal qilishdan ko'ra maishiy nizolarni hal qilishda ko'proq ishtirok etadi, bu esa normallashtirish va kam 'xabar berishga hissa qo'shishi mumkin. Bu idrok, -yetarli bo'lmagan kirish imkoniyati bilan birga-ta'minlangan boshpanalar va omon qolganlar xizmatlari—xususan yirik shahar markazlaridan tashqarida—samarali oldini olish va javob berishni cheklashda davom etmoqda.³⁴ Mavjud xalqaro dalillar shuni ko'rsatadiki, bunday zo'ravonlik ko'pincha begonalar yoki jamoadan tashqaridagi shaxslar tomonidan emas, balki yaqin sheriklar yoki yaqin oila a'zolari tomonidan sodir etiladi. O'zbekiston bo'yicha mavjud ikkilamchi ma'lumotlar ushbu tendensiyaga mos keladi.³⁵

Jamoa pasportiga ko'ra, Kokchada taxminan 651 nafar ayol istiqomat qiladi, ulardan deyarli -uchdan biri maktab yoshida. Taxminan 600 nafar loyiha ishchisini rejalashtirilgan safarbar qilish hududda mavjud mahalliy bo'lmagan shaxslar sonining vaqtinchalik o'sishini ifodalaydi, bu esa mahalliy ijtimoiy dinamikaga va GBV xavfiga ta'sir qilishi mumkin. -local individuals present in the area, which may influence local social dynamics and risk of GBV.

32-jadval: Mahalladagi ayollar maqomi/sharoitlarimahalla

Holat/Iqtisodiy sharoitlar	Soni
Ayollarning umumiy soni	651
Bog'cha yoshidagilar	76
Maktab yoshidagilar	135
Kasb-hunar ta'limi o'quvchilari (kollej, texnikum)	3
Oliy o'quv yurti talabalari	9
Ishsizlar	43
Uzoq vaqt chet elga ketganlar	2
Uy bekalari (ishsiz, qisman band)	41
Band	234
Tadbirkorlar	7
Pensionerlar	65
Nogironlar	17

Manba: Jamoa pasporti - Kokcha

2023-yilgi Zafarobod jamoa pasportiga ko'ra, 2 600 nafar ayolning aksariyat ko'pchiligi yo band, yo nafaqada, yo ta'lim olmoqda. Faqat 40 nafar ayol ishsiz sifatida qayd etilgan.

³⁴ World Bank, Country Gender Assessment for Uzbekistan 2024, URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052824010093257/pdf/P1756961bcc2a50811a9d21c373fd390418.pdf>

³⁵ Institute for War & Peace Reporting, Femicide in Uzbekistan 2024, UPR: <https://iwpr.net/global-voices/femicide-uzbekistan>

33-jadval: Mahalladagi ayollarning sharoitlarimahalla

Holat/Iqtisodiy sharoitlar	Soni
Ayollarning umumiy soni	2,600
Bog'cha yoshidagilar	225
Maktab yoshidagilar	711
Kasb-hunar ta'limi o'quvchilari (kollej, texnikum)	44
Oliy o'quv yurti talabalari	240
Ishsizlar	40
Uzoq vaqt chet elga ketganlar	15
Uy bekalari (ishsiz, qisman band)	69
Band	601
Tadbirkorlar	35
Pensionerlar	472
Nogironlar	46

Manba: Jamoa pasporti - Zafarobod

6.9.4 Yer huquqlari

O'zbekistonda yer davlat mulki ostidagi jamoat resursi hisoblanadi, xususiy mulkchilik cheklangan, taqsimlash va boshqarish esa asosan davlat organlari tomonidan nazorat qilinadi. Jamoat ehtiyojlari uchun yer olishni tartibga soluvchi huquqiy asos asosan 6.4-bo'lim "Yer va yerga egalik huquqlari"da bayon etilgan.

Qishloq xo'jaligi va yaylov sifatida tasniflangan yerlar uchun foydalanish huquqlari turli shartnomaviy kelishuvlar orqali beriladi. Tijorat qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini (jumladan chorvachilikni) o'z ichiga olgan hollarda, yer uchastkalari davlat yoki davlatga qarashli organlardan uzoq muddatli yoki qisqa muddatli foydalanish uchun ijaraga olinishi kerak. Ushbu ijaraga olingan uchastkalarning biror qismini subijaraga berish taqiqlanadi. Ijara shartnomalari organlar tomonidan bir qator sabablarga ko'ra bekor qilinishi mumkin, bu esa ushbu davlatga bog'liq tizimda cheklangan egalik xavfsizligiga hissa qo'shadi.³⁶ Bundan tashqari, O'zbekiston yer va egalik huquqlarini baholaydigan xalqaro indeksdagi kamdan-kam kiritiladi, bu esa mamlakatdagi yer boshqaruvining umumiy holati bo'yicha ommaviy mavjud ma'lumotlarning cheklanishiga olib keladi.

Xalqaro loyihalar kontekstida yer huquqlari xalqaro kreditorlarga shikoyatlar mavzusi bo'lib, da'volar majburiy yer olish va noqonuniy musodarani o'z ichiga olgan.³⁷ "False Sense of Legality" ("Qonuniylikning soxta tuyg'usi") deb nomlangan, bir nechta investitsiya loyihalari (aksariyati noqishloq xo'jaligi) holatlarini o'rganishga asoslangan hisobot, fermerlar va uy egalari "ixtiyoriy voz kechish"ga bosim o'tkazilgan holatlar bo'lganini da'vo qildi.³⁸ Qo'shimcha fuqarolik jamiyati tashkilotlari hisobotlari va yangiliklar investitsiya loyihalari kontekstida majburiy ko'chirish holatlarini keltiradi.³⁹

³⁶ FAO, Integrated Land Use Management Systems in Uzbekistan, 2024, URL: [Integrated land use management systems in Uzbekistan – Part 2](#)

³⁷ Business and Human Rights Resource Centre, (2023) URL: [Complaint filed against EBRD: Labor rights violations, land grabs and exploitation at cotton producer Indorama Agro in Uzbekistan - Business & Human Rights Resource Centre](#); EBRD, Compliance Assessment Report 2024 URL: [Case+202309+Indorama+Agro+Capex+Loand+Compliance+Assessment+Report+ENG \(2\).pdf](#)

³⁸ Land Home Justice Network, 2024 URL: [A False Sense of Legality](#)

³⁹ Business and Human Rights Resource Centre 2025 [Uzbekistan: Rumors of handing over farmland to Chinese investors spark public unease, gov. officials deny - Business & Human Rights Resource Centre](#)

6.10 Madaniy meros va arxeologiya

6.10.1 O'zbekistonning arxeologik va madaniy merosi

Buyuk Ipak yo'lining chorrahasida joylashgan O'zbekiston Markaziy Osiyo xalqlarining asrlar davomida saqlanib kelgan an'analari va turmush tarzi bilan bog'liq boy tarixga ega. Mamlakatda ko'plab me'moriy yodgorliklar, qadimiy qal'a va saroylar, sirli va noyob tabiat yodgorliklari, folklor elementlari mavjud bo'lib, ularning ko'pchiligi hozir YUNESKO Jahon merosi tomonidan himoyalangan, masalan Xivadagi Ichan Qal'a muzey-qo'riqxonasi (1990), Buxoroning tarixiy markazi (1993), Samarqandning tarixiy markazi "Samarqand – madaniyatlar chorrahasi" (2001), Shahrisabzning tarixiy markazi, Ugom-Chotqol milliy bog'i (2016) va 9 ta nomoddiy madaniy meros, ular quyidagilar:

- Navro'z,
- Xalq qo'shiqlari to'plami Shashmaqom,
- An'anaviy qo'shiqlar Katta Ashula,
- Hozirjavoblik san'ati Askiya,
- Boysunning madaniy makoni,
- Xorazm raqsi Lazgi,
- Palov madaniyati va an'analari,
- O'zbekiston atlaslari va adralari hamda
- Miniatura san'ati.

Insoniyatning nomoddiy madaniy merosi bo'yicha YUNESKO ro'yxati – O'zbekistonning boy madaniyatini ifodalovchi – quyidagi 44-jadvalda sanab o'tilgan va batafsil keltirilgan.

Loyiha joylashgan kengroq Buxoro va Navoiy viloyatlarida bir nechta YUNESKO ro'yxatidagi moddiy va nomoddiy meros elementlari qayd etilgan bo'lsa-da, hech biri Loyiha joyiga geografik jihatdan yaqin emas.

34-jadval: Nomoddiy madaniy meros elementlari bo'yicha YUNESKO ro'yxati – O'zbekistondan

Nomi	Ro'yxatga kiritilgan yil	Tushuncha	Qisqacha tavsif va loyiha viloyatlariga tegishliligi
Askiya, hozirjavoblik san'ati	2014	Musobaqalar; o'tloqlar, savannalar; hazil (adabiy); zukkolik	Askiya – hozirjavoblik san'ati hazil-mutoyiba dialogi va improvizatsiyaning an'anaviy san'at shakli bo'lib, madaniy yig'inlar davomida butun O'zbekiston, jumladan Buxoroda keng amaliyotda qo'llaniladi.
Palov madaniyati va an'anasi	2016	Ovqat tayyorlash; ekotizimga xos emas; guruch; ijtimoiy amaliyotlar, marosimlar va bayram tadbirlari; sabzavotlar	Palov madaniyati va an'anasi palov (osh)ni an'anaviy pishirish va ulashishdan iborat bo'lib, mehmondo'stlik ramzi hisoblanadi va Buxoro hamda Navoiyda, xususan to'ylar va jamoa tadbirlari davomida uchraydi.
Marg'ilon hunarmandchilikni rivojlantirish markazi, atlas va adras tayyorlash an'anaviy texnologiyalarini saqlash	2017	Hunarmandchilik ta'limi; saqlash amaliyotlari; to'qimachilik san'ati	Marg'ilon hunarmandchilikni rivojlantirish markazi (atlas va adras) atlas va adras matolari uchun ipak to'qish texnikalarini saqlashni o'z ichiga oladi. Bu asosan Marg'ilon (Farg'ona), Buxoro/Navoiy emas. Biroq, Buxoroning o'z ipak to'qish merosi bor, shuning uchun shunga o'xshash texnikalar mahalliy darajada mavjud.
Xorazm raqsi, Lazgi	2019	Raqs; improvizatsiya; cholg'u musiqasi	Xorazm raqsi – Lazgi Xorazm viloyatidan kelib chiqqan dinamik raqs uslubi. U Xorazmda paydo bo'lgan, ammo butun O'zbekiston, jumladan Buxorodagi madaniy festivallarda ijro etiladi.
Baxshi san'ati	2021	Agro-ekotizimlar; baxshi; doston she'riyati; chorvachilik	Baxshi san'ati baxshi tomonidan doston aytish va kuylashdan iborat bo'lib, odatda Qoraqalpog'iston, Xorazm va Buxoroda amaliyotda qo'llaniladi, ko'pincha og'zaki an'analar va folklor bilan bog'liq.
O'zbekistonda kulolchilik san'ati	2023	Agro-ekotizimlar; kulolchilik san'ati; loylar; oila; texnik mahorat	O'zbekistonda kulolchilik san'ati G'ijduvonda (Buxoro viloyati) amaliyotda qo'llaniladigan an'anaviy kulolchilik va sopol hunarmandchiligi bo'lib, kulolchilikning yirik markazidir; Navoiyda ham hunarmandlar bor, ammo kamroq taniqli.

6.10.2 Loyiha hududidagi madaniy meros

“Madaniy meros” - YTTB ESR 8 6-bandiga ko‘ra – “insonlar mulkchilikdan qat’i nazar, o‘zlarining rivojlanib borayotgan qadriyatlari, e’tiqodlari, bilimlari va an‘analarining aksi va ifodasi sifatida tan oladigan o‘tmishdan meros qolgan resurslar guruhi sifatida belgilanadi. U mahalliy, hududiy yoki milliy darajada yoki xalqaro hamjamiyat doirasida qadrlanadigan moddiy va nomoddiy madaniy merosni qamrab oladi:

- *Moddiy madaniy meros arxeologik, etnologik, paleontologik, tarixiy, me’moriy, diniy, estetik yoki boshqa madaniy ahamiyatga ega ko‘char yoki ko‘chmas ob’ektlar, joylar va inshootlar guruhlari, shuningdek ular bilan bog‘liq madaniy yoki muqaddas makonlar hamda tabiiy xususiyatlar va landshaftlarni anglatadi.*
- *Nomoddiy madaniy meros jamoalar, guruhlar va ba’zi hollarda shaxslar o‘zlarining madaniy merosining bir qismi sifatida tan oladigan va avloddan avlodga uzatiladigan amaliyotlar, ifodalar, bilimlar va ko‘nikmalarni anglatadi.” (EBRD, 2025)*

ESR 8 bo‘yicha, noaniq yoki tasdiqlanmagan meros qiymatiga ega aktivlar, milliy darajada rasmiy himoyalangan yoki yo‘qligidan qat’i nazar, ehtiyotkorlik yondashuvi yordamida boshqarilishi kerak.

Loyiha hududi O‘zbekistonning milliy huquqiy asosiga ko‘ra (Madaniy merosni muhofaza qilish va undan foydalanish to‘g‘risidagi qonun (269-II-son qonun, 2001) va Arxeologik meros ob’ektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to‘g‘risidagi qonun (ZRU-229-son qonun, 2009)) rasmiy belgilangan yoki ro‘yxatga olingan madaniy meros ob’ektlarini o‘z ichiga olgan zonalar ichida yoki ularga tutash joylashmagan. Ushbu qonunlarga ko‘ra, arxeologik tadqiqotlar yoki qazishmalar faqat ro‘yxatga olingan madaniy meros yoki arxeologik ob’ektlar mavjud bo‘lgan yoki bunday ishlar Madaniyat vazirligi tomonidan rasmiy ruxsat etilgan joylarda talab qilinadi. Ro‘yxatga olingan ob’ektlar bo‘lmagan hududlar uchun qurilishdan oldin tizimli arxeologik tadqiqotlar majburiy huquqiy talab emas. Biroq, **tasodifiy topilmalar** qurilish davomida milliy qonunchilik va xalqaro yaxshi sanoat amaliyotiga muvofiq vakolatli organlar bilan muvofiqlashtirilgan holda xabar qilinishi va boshqarilishi kerak.

Boshlang‘ich holat tadqiqoti davomida I bosqich 220 kV OHTL va II bosqich 500 kV OHTL bufer hududida hech qanday moddiy madaniy meros aniqlanmadi. Aksincha, GES maydoni ichida yoki yaqinida potensial madaniy qiymatga ega bir nechta xususiyatlar aniqlandi, jumladan:

Mo‘ljal toshlari (mahalliy nomi Tanzaroi): 2024-yil aprel oyidagi joyga tashrif davomida aniqlangan bu toshlar GES hududidagi tepaliklarda joylashgan ustma-ust qo‘yilgan toshlardan iborat. Mahalliy chorvadorlar tomonidan berilgan ma’lumot va dala tekshiruviga asoslanib, bu toshlar ancha oldin qurilgan va tarixan mo‘ljal va navigatsiya maqsadlarida foydalanilgan.

Panjara bilan o‘ralgan qabr joyi: Bundan tashqari, dala jamoasi GES maydonidan taxminan 300 m g‘arbda panjara bilan o‘ralgan qabr joyini (koordinatalar: 65° 7’31.06”E 40°24’33.86”N) ham aniqladi

Muqaddas ziyoratgoh (Temirchi ota) joylashgan GES maydoni ichida (koordinatalar: 40°24’17.13”N; 65°12’14.20”E).

Bu qabrlar haqida so‘ralganda, cho‘ponlar dala jamoasiga qabr joyi ham, ziyoratgoh ham mahalliy jamoalarga ma’lum va vaqti-vaqti bilan ziyorat qilinishini ma’lum qildi.

Quyidagi 46-jadvalda mo‘ljal toshlari, qabr joyi va ziyoratgoh to‘g‘risida tafsilotlar keltirilgan.

35-jadval: GES maydoni doirasidagi madaniy meros

Tartib raqami	Ob'ekt ID	Turi	Tavsifi	Xalqaro talablar	Mahalliy talablar	Holati	Potensial loyiha ta'sirlari	Dastlabki yumshatish chora-tadbirlari xulosasi	Kenglik	Uzunlik
1	CH-1	Mo'ljal toshi	Mahalliy cho'ponlar bilan suhbatlarga ko'ra, bu joy odatda mo'ljal maqsadlarida belgi sifatida foydalaniladi (boshpanalardan joylashuv/yo'nalish va masofani hisoblash uchun).	Joy YTTB ESRning ESR-8, 6-bandidagi madaniy meros ta'rifiga ko'ra moddiy va nomoddiy madaniy meros sifatida hisoblanadi. 8-bandga ko'ra, "ESR madaniy merosga, u qonuniy ravishda ro'yxatga olingan yoki avval buzilgan yoki yo'qligidan qat'i nazar qo'llaniladi. Nomoddiy madaniy merosga kelsak, ushbu ESR talablari faqat loyihaning jismoniy komponenti bunday madaniy merosga muhim ta'sir ko'rsatadigan bo'lsa qo'llaniladi."	Bu joy O'zbekiston qonunlariga ko'ra madaniy meros ob'ekti hisoblanmaydi va bu Madaniyat vazirligi bilan uchrashuv davomida tasdiqlandi.	Milliy qonun/qoidaga ko'ra himoyalanmagan	Bevosita - GES maydoni ichida va WTGlarning dizayni/mikro joylashuviga potensial ta'sirlar.	Dizayn bosqichi va qurilish bosqichida qochish strategiyasini qabul qilish. CFP	40°25'23.17"N	65° 7'13.10"E
2	CH-2	Mo'ljal toshi							40°27'25.09"N	65° 7'0.86"E
3	CH-3	Mo'ljal toshi							40°24'54.15"N	65° 9'41.12"E
4	CH-4	Mo'ljal toshi							40°24'45.29"N	65°10'36.53"E
5	CH-5	Mo'ljal toshi							40°26'9.72"N	65° 7'14.03"E
6	CH-6	Mo'ljal toshi							40°25'29.31"N	65° 8'8.93"E
7	CH-7	Temirchi ota - Yodgorlik joyi 1 (Po'lvon ota)	Bu joy tosh qoldiqlaridan yasalgan va yodgorlik toshi bilan belgilangan yodgorlik joyidir.	Mijoz loyiha hayot sikli davomida aniqlangan joylarga salbiy ta'sirlardan qochishga harakat qiladi. Madaniy merosga ta'sirlardan qochib bo'lmaydigan joyda, mijoz yumshatish ierarxiasiga muvofiq ta'sirlarni bartaraf etish uchun yumshatish chora-tadbirlarini aniqlaydi va amalga oshiradi, bu loyihaning jismoniy maydonini qayta yo'naltirish yoki o'zgartirish, joyida saqlash va reabilitatsiya, madaniy merosni ko'chirish, hujjatlashtirish va kataloglashtirish hamda madaniy meros bilan bog'liq bilimlarni uzatishni o'z ichiga olishi mumkin.		Milliy qonun/qoidaga ko'ra himoyalanmagan. NBT norasmiy qabrlar yoki yodgorlik toshlari to'g'risida qonunchilik yo'qligini tasdiqladi.			40°24'17.13"N	65°12'14.20"E
8	CH-8	Qabr joyi (panjara bilan o'ralgan)	Mahalliy e'tiqodga ko'ra, ilohiy ruhga ega ajdod shu joydan o'tgan. ⁴⁰			Milliy qonun/qoidaga ko'ra himoyalanmagan. NBT norasmiy qabrlar yoki yodgorlik toshlari to'g'risida qonunchilik yo'qligini tasdiqladi.	Bilvosita - GES maydoni yaqinida - GES maydoni chegarasidan 300 m tashqarida. Biroq, u I bosqich 220 kV OHTLdan atigi 33 m uzoqlikda.		40°24'33.86"N	65° 7'31.06"E

40

25-rasm: Toshlar, ziyoratgoh va panjara bilan o'ralgan qabr (yuqori chap) suratlari Zafarobodagi birinchi jamoatchilik maslahatlashuvi davomida jamoatchilikka taqdim etilgan – 7-th avgust 2024

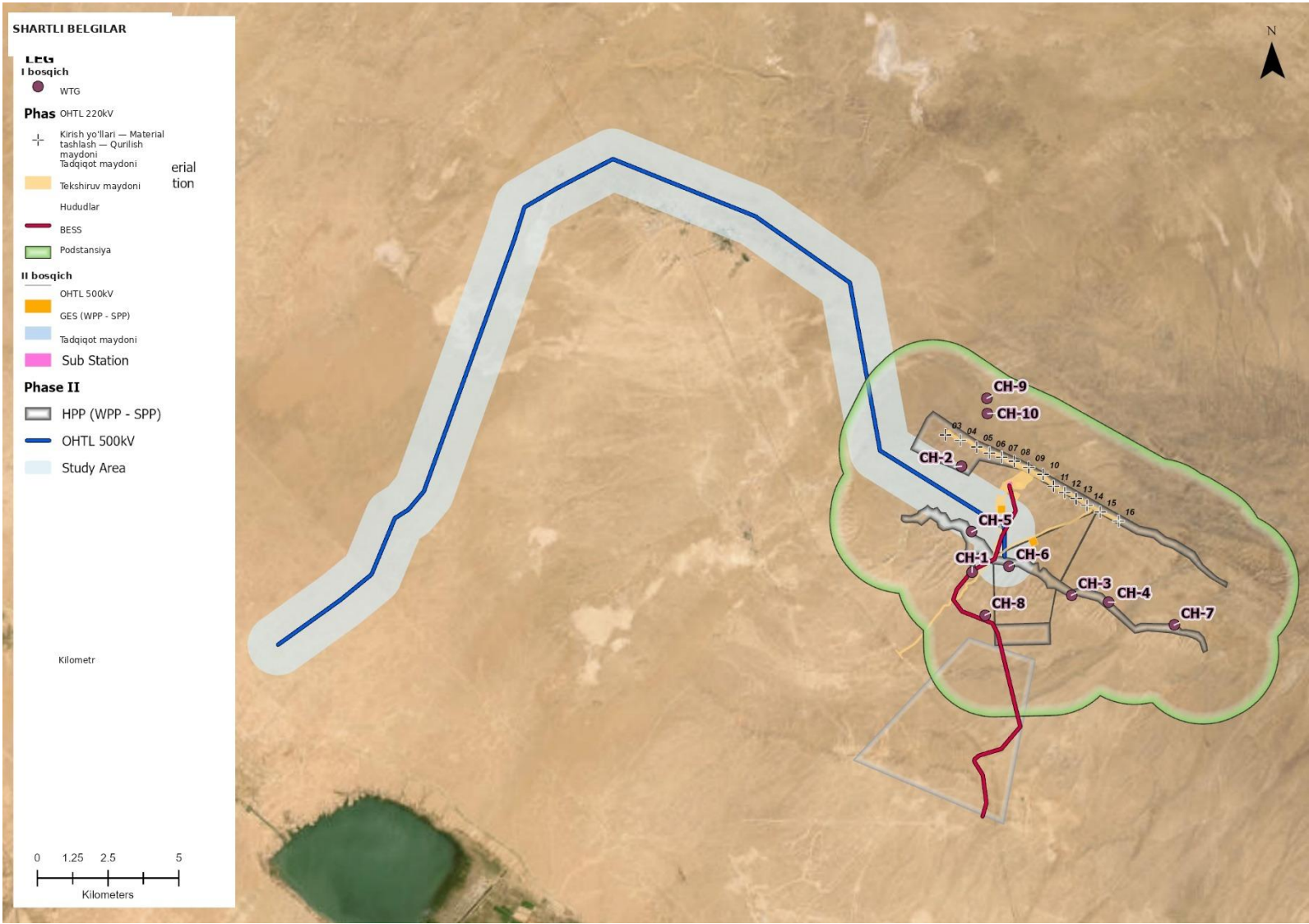

26-rasm: Panjara bilan o'ralgan qabr joyi

27-rasm: *Temirchi ota* - Ziyoratgoh

Quyidagi xaritada 2024-yil aprel va noyabr oylari orasidagi dala tashriflari davomida aniqlangan potentsial madaniy meros elementlari ko'rsatilgan.

28-rasm: GES maydoni doirasidagi madaniy meros

29-rasm: Loyiha maydoni doirasida topilgan toshlar

Tekshirish va manfaatdor tomonlar bilan maslahatlashuv: Mahalliy maslahatchi yuqorida tilga olingan joylar to'g'risida Buxoro va Navoiy madaniy meros agentliklarini xabardor qildi. Javoban, ikkala agentlik ham rasmiy xatlar orqali (tegishincha 2024-yil 17-iyuldagi va 2024-yil 9-iyuldagi xatlar) Loyiha maydonining 15 km radiusida (koordinatalar: 40°25'38"W 65°8'43.60"N) hech qanday ro'yxatga olingan arxeologik yoki madaniy meros ob'ektlari qayd etilmaganini tasdiqladi. Bu tasdiq milliy normalarga ko'ra rasmiy tan olingan yoki muhim madaniy meros yo'qligini ko'rsatadi.

2024-yil 7-avgustda o'tkazilgan jamoatchilik maslahatlashuvi yig'ilishida Loyiha jamoasi aniqlangan potensial arxeologik va madaniy meros xususiyatlarini taqdim etdi. Yig'ilishda 30 dan ortiq ishtirokchi qatnashdi. Ishtirokchilar, jumladan Kokcha/Zafarobod vakillari shuni ta'kidladiki,

- tepaliklardagi ustma-ust qo'yilgan toshlar jamoa tomonidan arxeologik yoki madaniy meros deb hisoblanmaydi va cho'ponlar tomonidan qurilgan navigatsiya vositalari sifatida tushuniladi hamda
- toshlar ular uchun madaniy yoki ma'naviy ahamiyatga ega emas

Maslahatlashuvdan so'ng, mahalliy idroklarni yanada tekshirish uchun Mahalla rahbari va boshqa mahalliy manfaatdor tomonlar bilan kalit informatorlar bilan suhbatlar o'tkazildi. Ushbu fikr-mulohazaga qaramay, 2024-yil aprel dala tashrifi davomida cho'ponlar bilan avvalgi muhokamalar qabr joyi va ziyoratgoh vaqti-vaqti bilan ziyorat qilinishini tasdiqladi, bu davom etayotgan madaniy ahamiyatni ko'rsatadi.

Ehtiyotkorlik baholashi: Mahalliy maslahatlashuvlar ularning meros ahamiyatini cheklangan tan olishni ko'rsatsa-da, bu xususiyatlar baribir akademik adabiyotga ko'ra potensial madaniy va tarixiy qiymatga ega. Jozef Dyui ta'kidlaganidek, "toshlar shakli va balandligi bo'yicha turlicha bo'lgan, an'anaviy ravishda aloqa, navigatsiya va xotirlash uchun foydalanilgan ustma-ust qo'yilgan toshlardan iborat inson tomonidan yaratilgan inshootlardir." Bu tosh uyumlari ming yillar davomida sayohatchilarni notanish hududlar bo'ylab yo'naltirib, navigatsiya vositalari sifatida foydalanilgan. Ular qabr yodgorliklari sifatida ham foydalanilgan. Ko'plab qadimiy madaniyatlar marhumlarni hurmatlash va eslash uchun toshlardan foydalangan. Bu qabr toshlari ko'pincha turli shakllarni, masalan tepaliklar yoki xonalarni oldi va ko'pincha diniy yoki ma'naviy e'tiqodlar bilan bog'liq edi. (R. Quill, 2023)

Loyiha hududiga o'xshash g'arib landshaftlarda, cho'llar va qorli tog' tizmalarida "toshlar" muhim mo'ljallar bo'lib xizmat qiladi. (R. Quill, 2023) Ular so'qmoqlarni belgilaydi va xavfsiz o'tishni ko'rsatadi, odamlarga yo'l topishga yordam beradi va adashishdan saqlaydi. Toshlarning bu navigatsiya funksiyasi ayniqsa boshqa mo'ljallar kam bo'lgan hududlarda muhim bo'lib, bu tosh uyumlarini omon qolish uchun ajralmas vositalarga aylantiradi (R. Quill, 2023). Ba'zi madaniyatlarda ular muqaddas belgilar yoki yodgorliklar bo'lib xizmat qiladi, ular Ichki Osiyo doirasidagi muqaddas va chorvachilik geografiyalari bilan bog'liq (Zovo, 2021). Ularning tarixiy va madaniy ahamiyatini hisobga olib, bu ob'ektlar⁴¹ milliy tan olish yo'qligiga qaramay qochilishi kerak. Shu sababli, kreditorlarning madaniy meros va noaniq meros aktivlarini ehtiyotkorlik bilan boshqarish bo'yicha talablariga muvofiq, bunday xususiyatlar potensial muhim deb hisoblanishi va tegishli himoya choralari amalga oshirilishi kerak.

⁴¹ Toshlarni tosh terish bilan adashtirmaslik kerak, bu nazoratsiz holatda tabiat olamiga buzilish sifatida qabul qilinadi. GES hududida aniqlangan toshlar Loyihadan oldin paydo bo'lgan, shu sababli ulardan qochish kerak.

6.11 Landshaft va vizual sifat

6.11.1 Loyiha hududining geomorfologiyasi

Joyga tashriflar (2024-yil aprel va oktabr oralig'ida hamda 2025-yil mayda) va yig'ilgan ikkilamchi ma'lumotlarga asoslanib, Loyiha hududi Buxoro viloyatida joylashgan bo'lib, u yerda cho'l-dasht zonasida tog' oldi zonasiga o'tadi, eng yaqin aholi punktlari Zafarobod posyolkasi (shimoli-g'arbiy tomondan 8,5 km) va Konimex shaharchasi - eng yaqin turar-joy uylari joylashgan (janub tomonida A-379a avtomagistrali orqasida 12,3 km) GES maydoni chegarasidan. GES maydonining shimoliy tomoni cheksiz Qizilqum cho'lining davomini belgilaydi, sharqiy tomoni esa Qoratog' tog'lari, Oqtog' tizmasini belgilaydi.

Gibrid elektr stansiyasi hududi cho'l-dasht zonasida, A-379 asosiy avtomagistrali bo'ylab joylashgan bo'lib, loyiha joyini janubdan shimoli-g'arbga o'rab oladi, eng yaqin nuqtada A-379 avtomagistraligacha masofa 2,84 km, loyiha hududining shimoli-g'arbidan esa 8,5 km masofada Zafarobod qishlog'i joylashgan.

Gibrid elektr stansiyasi qurilishdan xoli va mahalliy cho'ponlar tomonidan o'tlatishdan tashqari qishloq xo'jaligida foydalanilmaydigan yerda joylashadi.

Yo'nalish quyidagicha umumiy tasniflanishi mumkin bo'lgan turli-tuman landshaft xususiyatlari orqali o'tadi: (i) yarim cho'l hududlari; (ii) qishloq xo'jaligi (yaylovlar) hududlari; (iii) ba'zi buta o'simliklari bo'lgan hududlar; (iv) va ba'zi mavjud kon faoliyatlari bo'lgan hududlar.

30-rasm: GES maydoni doirasidagi umumiy landshaft va vizual ko'rinish

GES WTGLar va quyosh PVlaridan iborat bo'lib, ko'taruvchi podstantsiyani quyida 31-rasmda ko'rsatilgan mavjud 220 kV OHTL bilan bog'lovchi 220 kV OHTL orqali ulanadi.

31-rasm: Mavjud OHTL-220kV

32-rasm: Sho'xkul podstansiyasi hududi (Loyiha hududining janubi-g'arbida)

6.11.2 Nazariy ko'rinish zonasini aniqlash

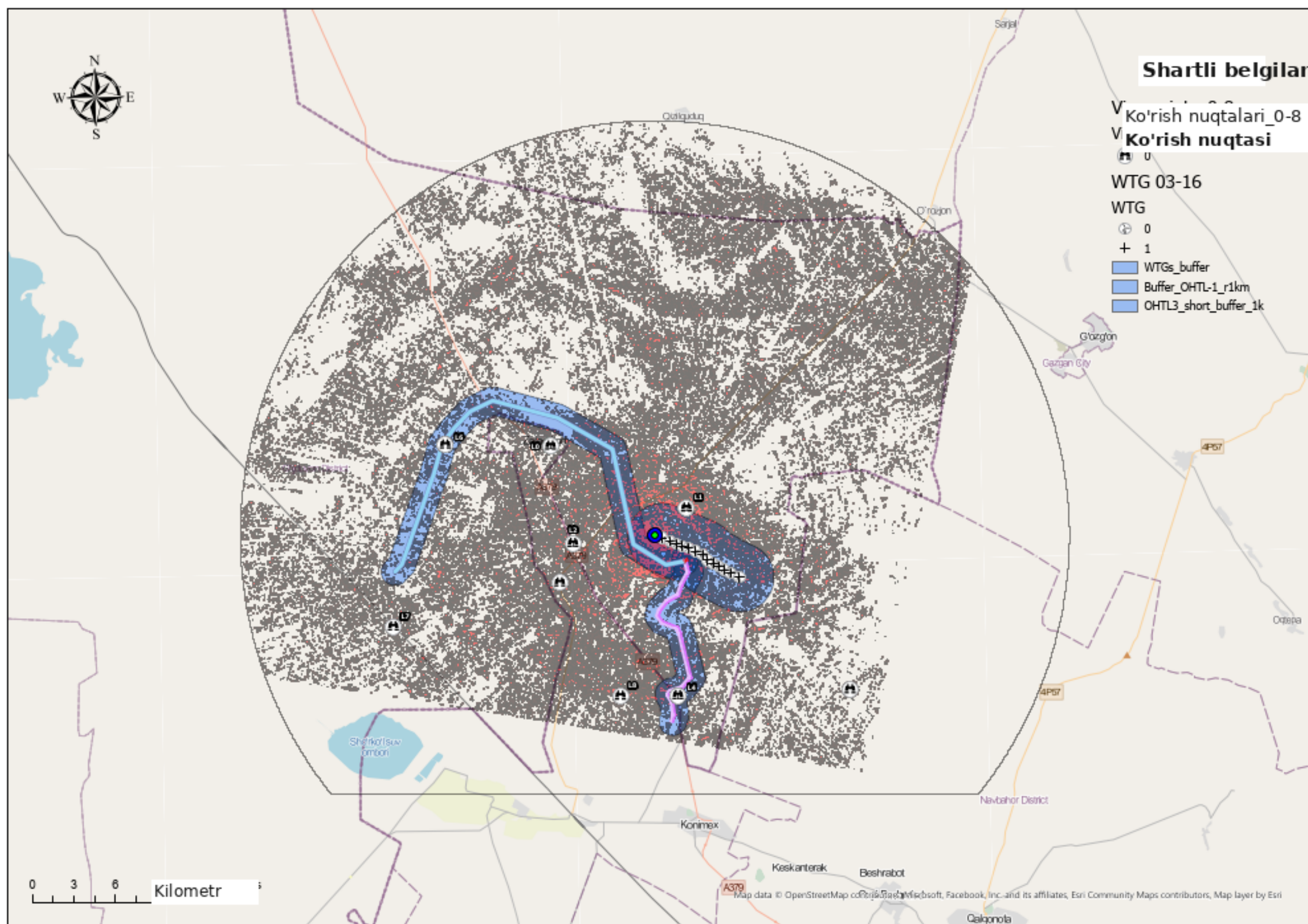
Baholangan hudud Artemisya gibrid loyihasining landshaft va vizual resursning har qanday komponentiga ehtimoliy muhim ta'sirlarini hisobga oldi. Therivel va Wood (2018) ma'lumotlariga ko'ra, Nazariy ko'rinish zonasi (ZTV) yoki Vizual ta'sir zonasi (ZVI) atamasi *"rivojlanishni nazariy jihatdan ko'rish mumkin bo'lgan hudud"*ni tasvirlash uchun foydalanilgan. ZVI ko'lami, shu sababli, mavjud meteorologik ustunlar, shamol turbinasi generatorlari va elektr minoralarining kelajakdagi o'rnatilishi kabi baland inshootlarni hisobga oldi. Baholanadigan tadqiqot hududining ta'rifi Ekologiya vazirligi fikrini, Valtalia va mahalliy EIA maslahatchisi (NBT) bilan maslahatlashuvlarni hamda Shotlandiya tabiiy merosining Shamol fermalari va kichik miqyosli gidroelektr

sxemalarining atrof-muhitga ta'siri bo'yicha ko'rsatmalarini (SNH 2001) va Shamol fermalarining vizual taqdimotini (SNH 2017) GES shamol turbinasi hududi uchun hamda Qurilish tadqiqotlari muassasasining (BRE) yirik miqyosli yerga o'rnatilgan quyosh PV tizimlarini rivojlantirish uchun 2013-yilgi rejalashtirish ko'rsatmalarini hisobga oldi.

Loyiha hududi cho'l-tepaliklar (GES hududi) va sharqdagi nisbatan tekis landshaft (OHTL-1/2 hududi) bo'ylab joylashganligi sababli, ZVI quyidagi topografik sharoitlarni hisobga olgan holda aniqlandi:

- GES hududidagi to'liqinsimon yer relyefi (cho'l-tog' oldi).
- OHTL1/2 hududidagi nisbatan tekis ochiq landshaft (yarim cho'l muhiti), bu nazariy jihatdan yer egriligigacha cho'zilishi va ko'rinish jihatidan atmosfera sharoitlariga bog'liq bo'lishi mumkin.

ZTV 30 km radius va 360° ko'rish maydoni (FoV) bilan aniqlanadi. Quyidagi rasmda ko'rsatilganidek, kulrang/qizil ranglarda ajratilgan hududlar WTGlarga (balandligi 200 m qilib belgilangan) ta'sirlangan bo'lib, ular nazariy jihatdan 30 km ichida ko'rinishi mumkin.

33-rasm: Nazariy ko'rinish zonasi (ZTV)

6.11.3 Ta'sir hududini aniqlash

Landshaft va vizual sifat uchun Aol. Shunday qilib, landshaft va vizual ta'sir uchun Aol WTG-03'dan 30 km radiusni hisobga oldi. Ushbu komponent uchun Aol doirasidagi landshaft yaylovlarning chorva o'tlatishga va kengroq iqtisodiyotga iqtisodiy qiymatini hisobga olgan holda muhim resurs hisoblanadi. Shu sababli, Aol mahalliy xarakterga ega bo'lib, GES maydoni va OHTL yo'nalishlari (uzun va qisqa) atrofidagi bufer hududining kontekstual landshafti va xarakteriga muvofiq chegaralangan. GES maydoni doirasidagi yerdan foydalanish **qishloq xo'jaligi yeri** sifatida, kichik toifasi esa **yaylovlar** sifatida tasniflanadi. I bosqich va II bosqich OHTL maydoni **o'rmon fondi yeri** (o'rmonsiz) va qishloq xo'jaligi yeri (yaylovlar) aralashmasidir.

Vizual sifat uchun Aol muayyan manzaralarga va inson retseptorlari – cho'ponlar hamda Zafarobod va Kokcha qishloqlari aholisi – boshdan kechiradigan umumiy vizual qulaylikka ta'sirlarni hisobga olgan holda aniqlandi.

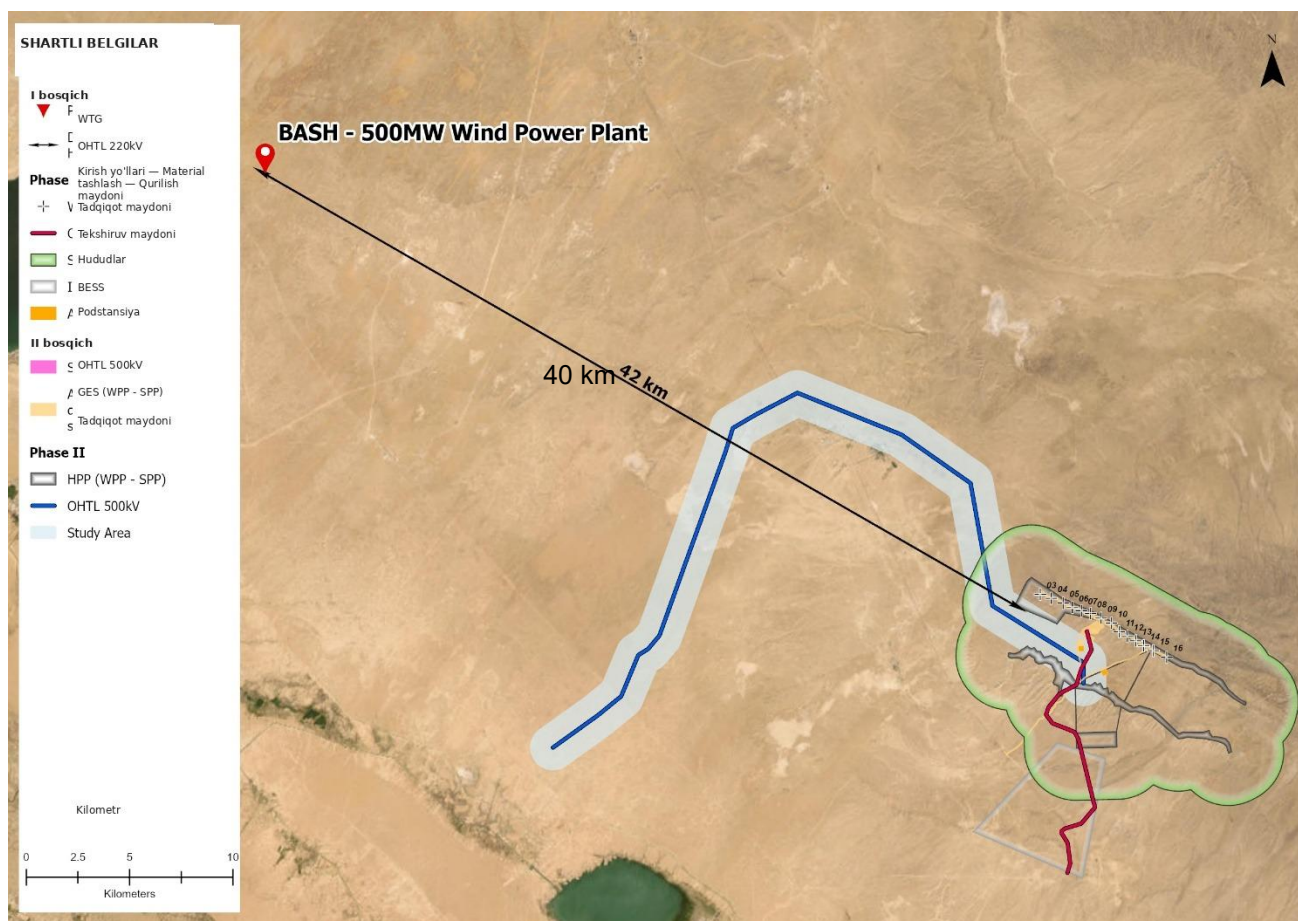
GES maydoni eng yaqin Zafarobod shaharchasidan taxminan 8,3 km janubi-sharqda joylashgan 1 400 gektar yerni o'z ichiga oladi va asosan qurg'oqchil landshaftdan iborat. GES maydonining shimoliy qismida toshli daralarni topish mumkin. GES maydoni chegarasidan 8,3 km ichida cho'ponlar uylaridan tashqari hech qanday aholi punkti yo'q. Loyiha hududining sharqida bir nechta uran qazib olish joylari mavjud (eng yaqin uran koni Loyiha chegaralaridan 2,2 km uzoqlikda).

34-rasm: GES maydoni yaqinidagi landshaft

Dala tashriflari (aprel, iyul va avgustda o'tkazilgan) davomida Loyiha hududining kalit ko'rish nuqtalaridan suratlar olindi va sezgir retseptorlar aniqlandi. Joriy GES va OHTL maydoni hamda uning atrofining umumiy xususiyatlarini, jumladan ikkilamchi ma'lumotlar orqali olingan va tasdiqlangan muhim landshaft xususiyatlarini aks ettiruvchi suratlar ham hujjatlashtirildi. Joyga tashrif va fotosurat hisobotlari GES maydonidan 5 km bufer ichida aniqlangan potensial retseptorlarni o'z ichiga olgan joriy boshlang'ich holat sharoitlarining umumiy tushunchasini beradi. GES maydoni, Zafarobod (qishloq) va OHTL yo'nalishi orasidagi hududda tarqalgan uran konlari hamda GES maydonidan taxminan 40 km uzoqlikdagi yaqin BASH shamol turbinalarini asosiy

podstansiya hududidan ko'rish mumkinligidan tashqari, hech qanday o'ziga xos jismoniy xususiyatlar kuzatilmadi. Shunday qilib, hech qanday muhim infratuzilma kuzatilmadi.

35-rasm: Loyiha maydoniga eng yaqin shamol elektr stansiyasi

Dastlabki loyiha spetsifikatsiyasiga ko'ra, OHTL uzunligi 35,5 km va balandligi 37 m bo'ladi. II bosqich 500 kV OHTL GES maydonining janubiy qismidagi ko'taruvchi podstansiyaning GES maydonidan taxminan 30 km janubi-sharqdagi Sho'rkul ko'li yaqinidagi asosiy podstansiya bilan bog'laydi.

Vizual tadqiq 2025-yil avgust oyida atrof-muhit mutaxassisi tomonidan o'tkazildi va hududni tekshirish, inson faoliyati va chorva o'tlatishdan antropogen bosimni aniqlash hamda mavjud atrof-muhit ta'siri turlarini o'z ichiga oldi⁴². Vizual tadqiq usuli har qanday joyga tashrif buyurishda foydalaniladigan asosiy usuldir. Atrof-muhit mutaxassisi hududni vizual tekshirib, o'z bilimi va tajribasidan foydalanib, avval atrof-muhit holatini dastlabki baholaydi. Bu usul ifloslanish va antropogen o'zgarishlarning tashqi belgilari bo'yicha vizual ma'lumotlarni yig'ish imkonini beradi va tuproqni vizual ko'zdan kechirish, tabiiy va antropogen shovqinni eshitish orqali idrok etish hamda atmosfera havosi holatini va boshqa omillarni organoleptik va vizual baholashni o'z ichiga oladi. Loyiha hududida chorva o'tlatish izlari (asosan echki va qo'y kabi mayda shoxli hayvonlar), shuningdek qo'y qo'tonlari bo'lgan cho'ponlar lagerlari va cho'ponlar uchun turar-joy binolari mavjud edi. Bu binolar yonida chorvani sug'orish uchun quduqlar va boshqa zarur ob'ektlar bor.

⁴² NBT, Jismoniy tadqiqot hisoboti, avgust 2025

36-rasm: Loyiha hududidagi tuproqning umumiy ko'rinishi (NBT, Jismoniy tadqiq hisoboti, 2025)

37-rasm: Namuna olish va tahlil qilish uchun loyiha joyiga kirish (NBT, Jismoniy tadqiq hisoboti, 2025)

6.11.4 Ko'rish nuqtalarini aniqlash

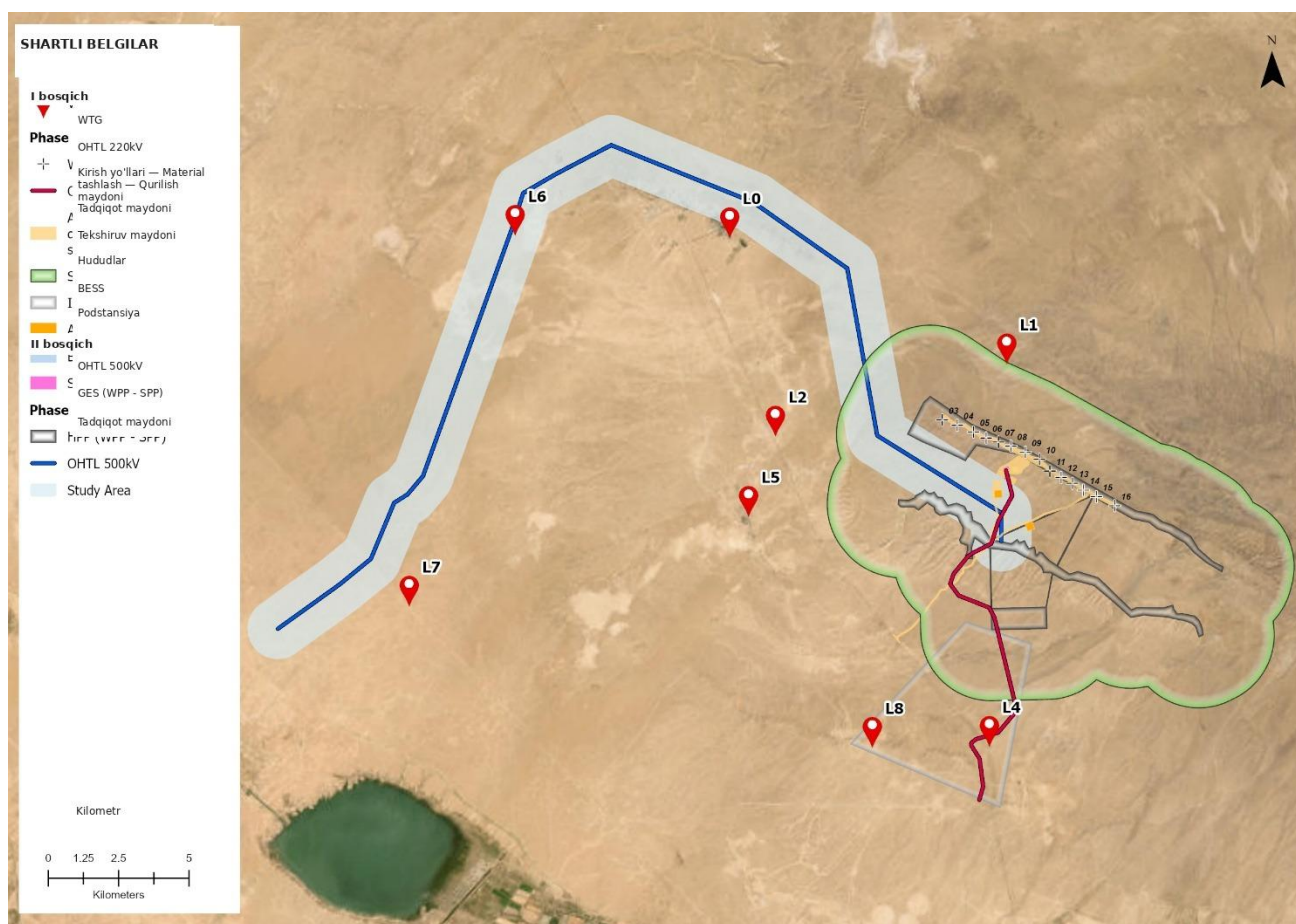
Loyiha kontekstini va 6A Jismoniy boshlang'ich holat bo'limida hamda ushbu bobning 6.4 Yerdan foydalanish va yerga egalik bo'limida tasvirlangan tegishli boshlang'ich holat sharoitlarini hisobga olib, quyidagi vizual retseptor turlari aniqlandi va sanab o'tildi:

- GES maydoni bo'ylab uning shimoli, sharqi, g'arbi va janubi tomon tarqalgan yaqin cho'ponlar uylari.
- Navoiy uran qazib olish hududi egallagan maydon.
- A379 asosiy yo'li yonidagi ofis.
- Zafarobod va Kokcha qishloqlari.
- OHTL yo'nalishi bo'ylab bir nechta tarqoq cho'ponlar uylari (OHTL maydonidan taxminan 155 m) mavjud.
- Zafarobod va Kokcha qishloqlarida joylashgan masjidlar mavjud.
- Zafaroboddagi davlat maktabi (16, 28 va 37-sonli maktablar).
- Temir yo'l liniyasi.

Yuqorida sanab o'tilgan vizual retseptorlarni va hududning morfologik xususiyatlarini hisobga olib, quyidagi jadval va rasmda ko'rsatilganidek sakkizta (8) ko'rish nuqtasi aniqlandi.

36-jadval: Ko'rish nuqtalarining xususiyatlari.

Ko'rish nuqtasi	Xususiyatlari	Kenglik	Uzunlik
L00	O'rta maktab (Zafarobod) eng yaqin shahar binosi (R37)	40°31'36.51"N	65° 1'24.01"E
L01	Cho'pon boshpanasi (R12) eng shimol	40°29'3.75"N	65° 8'17.21"E
L02	Navoiy kon kompaniyasi (R53) – A379 yo'li yaqinidagi ofis	40°27'46.96"N	65° 2'25.97"E
L03	Cho'pon uyi (R23) – eng sharqda	40°21'48.02"N	65°16'25.49"E
L04	Suv inshootlari (R48) - <i>Nasosnaya Duk Issiqlik Manbayi</i>)	40°21'44.16"N	65° 7'37.14"E
L05	Hukumat idorasi (R50)	40°26'15.33"N	65° 1'42.72"E
L06	Cho'pon boshpanasi (R18) – OHTL-1 maydoni – sharqiy qism)	40°31'44.79"N	64°56'0.38"E
L07	Temir yo'l liniyasi (R41) – Sho'xkul yaqinida	40°24'40.66"N	64°53'8.70"E
L08	3-son maktab (Sho'rkul)	40°18'46.15"N	64°56'25.68"E

38-rasm: Ko'rish nuqtalarining joylashuvi.

6.11.5 Ko'rish nuqtasi sezgirligi

6.11.2-bo'limda aniqlangan ZTV doirasida 6.11.2, ta'sirlarni boshdan kechirishi ehtimoli bo'lgan vakillik ko'rish nuqtalari sifatida sakkizta joy tanlandi, masalan bog'ichida, avtomagistral bo'yab yoki qurilgan hududda. Ko'rish nuqtalari shuningdek odamlar muayyan manzarani, masalan bog' hududidan cho'l landshaftini ko'rish uchun boradigan joylarni ham hisobga oldi. Boshqa jihatlar hududning topografiyasi tufayli ko'rinish darajasiga ta'sir qiluvchi hudud geomorfologiyasini namoyish etish uchun L00 va L03 kabi illyustrativ ko'rish nuqtalarini o'z ichiga oladi.

Shunday qilib, quyidagi ko'rish nuqtalari aniqlandi va quyida sanab o'tilgan mezonlarga muvofiq baholandi:

- Shaxslar soni (ko'p/o'rta/kam), masalan asosiy yo'llar yoki avtomagistralar bo'yab
- Mavjud manzara sifati (yaxshi/qoniqarli/yomon), masalan cho'l landshaftiga qaragan jamoat bog'idan manzara
- Muqobil manzaralar mavjudligi (ha/yo'q)
- Ko'rinish darajasi (to'liq/qisman/bir lahzalik)
- Manzara davomiyligi (uzun/o'rta/qisqa)
- Manzara chastotasi (tez-tez/vahti-vaqti bilan/kamdan-kam)

Har bir ko'rish nuqtasining sezgirligi baholandi va quyidagi jadvalda keltirildi.

37-jadval: Koʻrish nuqtasi sezgirligini baholash

Koʻrish nuqtasi	Vizual sezgir qabul qiluvchi (VSR)	Kenglik	Uzunlik	VSR turi	Shaxslar soni (koʻp/oʻrta/kam)	Mavjud manzara sifati (yaxshi/qoniqarli/yomon)	Muqobil manzaralar mavjudligi (ha/yoʻq)	Koʻrinish darajasi (toʻliq/qisman/bir lahzalik)	Manzara davomiyligi (uzun/oʻrta/qisqa)	Manzara chastotasi (tez-tez/vahti-vaqti bilan/kamdan-kam)	Sezgirlik (past/oʻrta/yuqori)
L0	Oʻrta maktab (Zafarobod) eng yaqin shahar binosi (R37)	40°31'36.51"N	65° 1'24.01"E	Jamoat binosi	Oʻrta	Qoniqarli	Ha	Bir lahzalik	Oʻrta	Tez-tez	Past
L1	Choʻpon boshpanasi (R12) eng shimol	40°29'3.75"N	65° 8'17.21"E	Boshpana	Kam	Yaxshi	Ha	Bir lahzalik	Oʻrta	Vahti-vaqti bilan	Oʻrta
L2	Navoiy kon kompaniyasi (R53) – A379 yoʻli yonidagi ofis	40°27'46.96"N	65° 2'25.97"E	Tijorat	Oʻrta	Yomon	Ha	Bir lahzalik	Oʻrta	Tez-tez	Past
L3	Choʻpon uyi (R23) – eng sharqda	40°21'48.02"N	65°16'25.49"E	Boshpana	Kam	Yaxshi	Ha	Qisman	Oʻrta	Vahti-vaqti bilan	Oʻrta
L4	Suv inshootlari (R48) - Nasosnaya Duk Issiqlik Manbayi	40°21'44.16"N	65° 7'37.14"E	Tijorat	Kam	Yaxshi	Ha	Bir lahzalik	Oʻrta	Tez-tez	Oʻrta
L5	Hukumat idorasi (R50)	40°26'15.33"N	65° 1'42.72"E	Boshpana	Oʻrta	Yaxshi	Ha	Bir lahzalik	Oʻrta	Vahti-vaqti bilan	Oʻrta
L6	Choʻpon boshpanasi (R18) – OHTL-1 maydoni – sharqiy qism	40°31'44.79"N	64°56'0.38"E	Boshpana	Kam	Yaxshi	Ha	Qisman	Oʻrta	Vahti-vaqti bilan	Oʻrta
L7 L8	Temir yoʻl liniyasi (R41) – Shoʻxkul yaqinida 3-son maktab (Shoʻrkul)	40°24'40.66"N 40°18'46.15"N	64°53'8.70"E 64°56'25.68"E	Tijorat Jamoat binosi	Kam Oʻrta	Yaxshi Yaxshi	Ha Ha	Bir lahzalik Bir lahzalik	Oʻrta Oʻrta	Tez-tez Tez-tez	Oʻrta Oʻrta

6.12 Ijtimoiy komponentlar sezgirligi

Loyihaning Aol doirasidagi har bir ijtimoiy komponent Loyiha tomonidan yuzaga keltirilgan yoki turli darajadagi ta'sirlarga olib kelishi mumkin bo'lgan ta'sir omillariga turlicha sezgirlikka ega.

Komponentning sezgirligi odatda komponentning ham joriy sifat darajasini, ham o'zgarishlarga moyilligini belgilovchi ba'zi xususiyatlarning mavjudligi/yo'qligi asosida baholanadi.

Komponentning **sezgirligi (S)** boshlang'ich holat davomida komponentga xos ko'rsatkichlar yordamida aniqlanadi va Pastdan Yuqorigacha bo'lgan ta'rif bilan bog'liq 1 dan 5 gacha qiymatlarni qabul qilishi mumkin. S qiymati komponentning xususiyatlarini ham, sezgirlik xususiyatlarining mumkin bo'lgan mavjudligini ham hisobga olgan holda belgilanadi. Komponentning sezgirligi quyidagi ta'riflarga muvofiq pastdan (1) yuqorigacha (5) o'zgarishi mumkin:

- Past (1): komponent sezgirlik elementlarini namoyish etmaydi;
- O'rta-past (2): komponent cheklangan ahamiyatga ega bo'lgan kam sezgirlik elementlarini namoyish etadi;
- O'rta (3): komponent cheklangan ahamiyatga ega bo'lgan ko'plab sezgirlik elementlarini namoyish etadi;
- O'rta-yuqori (4): komponent yuqori ahamiyatga ega bo'lgan kam sezgirlik elementlarini namoyish etadi;
- Yuqori (5): komponent yuqori ahamiyatga ega bo'lgan ko'plab sezgirlik elementlarini namoyish etadi.

Har bir komponent uchun sezgirlik 49-jadvalda keltirilgan.

38-jadval: Komponent sezgirligi

Komponentlar	Sezgirlik elementlari	S qiymati
Ijtimoiy		
Ma'muriyat va boshqaruv	Ma'muriyat va boshqaruv komponenti quyidagi omillar tufayli o'rta sezgirlik sifatida baholandi: ■ Yaqinda amalga oshirilgan ma'muriy qayta tuzish: Kokcha va Zafarobodni o'z ichiga olgan Loyiha hududi 2018-yilda sezilarli ma'muriy o'zgarishlarga uchradi va G'ijduvon tumanidan (Buxoro viloyati) Konimex tumaniga (Navoiy viloyati) o'tdi. Bunday qayta tuzish ko'pincha o'tish davri qiyinchiliklariga, jumladan noaniq yurisdiksiyon mas'uliyatlar, rivojlanib borayotgan boshqaruv asoslari va mahalliy organlar hamda jamoalar o'rtasidagi muvofiqlashtirishda potensial bo'shliqlarga olib keladi. ■ Cheklangan institutsional salohiyat: Kokcha ham, Zafarobod ham past aholi zichligi uchun mo'ljallangan boshqaruv tuzilmalariga ega nisbatan kichik turar-joy hududlaridir. Bu cheklangan ma'muriy salohiyat, cheklangan resurslar va kamroq ixtisoslashgan xodimlarga olib keladi, bu esa qaror qabul qilishni sekinlashtirishi mumkin.	O'rta (3)

Komponentlar	Sezgirlik elementlari	S qiymati
	Tumanlararo muvofiqlashtirish murakkabligi: Bir tumandan boshqasiga qayta tayinlash bir nechta ma'muriy darajalar bo'ylab muvofiqlashtirishni talab qilishi mumkin, bu esa tasdiqlash va moslashtirishdagi murakkablikni oshiradi.	
Aholi va demografiya	Aholi va demografiya komponenti quyidagi mulohazalar tufayli O'rta (past) sezgirlik sifatida baholandi: - Past aholi zichligi: Loyiha hududi nisbatan past aholi zichligi bilan ajralib turadi, bu esa sezilarli demografik buzilish ehtimolini kamaytiradi - Ishchi kuchi oqimining vaqtinchalik tabiati: Loyiha ishchilarining kelishi mahalliy demografiyani o'zgartirsa-da, bu qiyinchiliklar qisqa muddatli va qaytariladigan, chunki ishchi kuchi mavjudligi qurilish bosqichi bilan cheklangan. - Ishchilar uchun turar-joy ta'minlash: Aolda turar-joy bozoriga sezilarli bosim aniqlanmadi. Loyiha ishchilar uchun maxsus turar-joy ob'ektlarini o'z ichiga oladi, bu esa mahalliy uy-joyga bog'liqlikni minimallashtiradi. Aolda aholi va demografiya nuqtai nazaridan hech qanday muayyan muhim masala aniqlanmadi. "Tub aholi" komponenti tegishli deb hisoblanmagani sababli ESIAdan chiqarib tashlandi.	O'rta-past (2)
Yerdan foydalanish va mulklar	Yer va mulklar komponenti quyidagi omillar tufayli Yuqori sezgirlik sifatida baholandi: - Yer olishning huquqiy kontekstidagi murakkabliklar va cheklangan egalik huquqlari: O'zbekistonda yerga egalik ijaraga asoslangan kelishuvlar bilan davlat mulkchiligi bilan ajralib turadi. Yer ijaralari bekor qilinishi mumkin, bu esa majburiy ko'chirish yoki tirikchilik manbalarini yo'qotish xavfini oshiradi. Cho'ponlarning shartnomaviy kelishuvlari va mehnat sharoitlari bo'yicha to'liq ma'lumot yo'qligi murakkablikni oshiradi. - Yerni tirikchilik faoliyatida joriy foydalanish: Loyiha hududi, GES maydoni va OHTL cho'ponlar tomonidan hayvonlarni o'tlatish uchun yaylov sifatida faol foydalaniladi.	Yuqori (5)

Komponentlar	Sezgirlik elementlari	S qiymati
Iqtisodiyot	Iqtisodiyot komponenti O'rta sifatida baholandi, chunki O'zbekiston rivojlanayotgan davlat bo'lsa-da va umumiy loyiha ta'siri yuqori bo'lishi kutilmasa-da, xaridlar faoliyati, ishchilar oqimi va tegishli bozor dinamikasi kabi potensial o'zgarishlar tufayli mahalliy iqtisodiy sezgirlik mo'tadil bo'lib qoladi.	O'rta (3)
Bandlik va tirikchilik manbai	Bandlik va tirikchilik manbai komponenti quyidagi omillar tufayli O'rta (past) sezgirlik sifatida baholandi: - Past hududiy ishsizlik darajasi: Loyiha hududi nisbatan past ishsizlik darajasini namoyish etadi, bu barqaror mehnat bozorini ko'rsatadi. - Yuqori mehnat kuchi ishtiroki: Mehnat kuchidagi yuqori ishtirok darajasi iqtisodiy faoliyatda kuchli jalb etilganlikni ko'rsatadi. - Gender va zaif guruh ishtiroki: Bandlik imkoniyatlari ayollar yoki zaif guruhlar uchun teng darajada mavjud bo'lmasligi mumkin.	O'rta-past (2)
Mobillik	- Aol doirasidagi yo'l aloqalari yaxshi, bu hududni viloyatning qolgan qismi va mamlakat bilan bog'lovchi A379 milliy yo'lining mavjudligi tufayli. - Biroq, mavjud A379 yo'li transport va savdo uchun muhim yo'lak bo'lganligi sababli ko'plab muhim sharoitlarni namoyish etadi. - Navoiyni (Loyiha hududidan janubi-sharqda) Uchquduq (Loyiha hududidan shimoli-g'arbda) bilan bog'lovchi temir yo'l liniyasi mavjud.	O'rta (3)
Infratuzilmalar	- Loyiha hududi umuman qishloq sharoitida bo'lib, A379 yo'li va temir yo'l liniyasiga parallel o'tuvchi mavjud 220 kV OHTL (qizil chiziq)dan iborat bir nechta infratuzilmaga ega. - Aol cho'l zonasida joylashgan va ichimlik suvi bilan muammolar mavjud, suvning nisbatan yuqori sho'rligi aholi orasida buyrak va endokrin kasalliklarning ko'payishiga olib kelgan. Suv mavjudligi masalalari joyga tashriflar davomida aniqlandi.	O'rta (3)

Komponentlar	Sezgirlik elementlari	S qiymati
Jamoat salomatligi, xavfsizligi va muhofazasi	- Aoldagi aholi punktlari aholining asosiy sog'liqni saqlash ehtiyojlarini qondirish uchun yetarli bo'lib ko'rinadigan birlamchi sog'liqni saqlash ob'ektlariga ega. - Aolda xavfsizlik va muhofaza nuqtai nazaridan hech qanday muhim vaziyat aniqlanmadi.	O'rta-past (2)
Ta'lim	Kokcha va Zafarobodagi bir nechta maktablar (maktabgacha va boshlang'ich maktablar) Loyiha LSAsiga yaqin joyda aniqlandi, shu sababli past sezgirlik.	Past (1)
Madaniy meros	Madaniy meros komponenti loyiha maydoniga yaqin joyda madaniy qiymatga ega joylar mavjudligi tufayli O'rta (past) sifatida baholandi. - Mo'ljal maqsadlarida belgi sifatida foydalaniladigan ustma-ust qo'yilgan toshlar (konus shaklidagi) GES maydoni bo'ylab aniqlandi. - Tosh qoldiqlaridan yasalgan va yodgorlik toshi bilan belgilangan yodgorlik joyi GES maydoni ichida aniqlandi. - Qabr joyi (panjara bilan o'ralgan) GES maydoni chegarasidan atigi 300 m, OHTLdan 33 m uzoqlikda (OHTL yo'l ajratish zonasi ichida) aniqlandi.	O'rta-past (2)
Landshaft va vizual sifat	Landshaft va vizual sifat sezgirligi hududning chorvachilik va qishloq konteksti tufayli O'rta (yuqori) sifatida baholandi: - Aoldagi landshaft odatiy cho'l-tepalik va cho'l xarakteriga ega bo'lib, cheklangan o'simlik qoplami va iqlim sharoitlari tufayli qurg'oqchil ko'rinishga ega. Relyef umuman kulrang va jigarrang tuproqdan iborat bo'lib, kam o'simlik qoplami tufayli yuza eroziyasiga moyil. - Qishloq muhiti o'ziga xos vizual sifatni namoyish etadi va Aolda bir nechta sezgir ko'rish nuqtalari aniqlangan, bu esa sezgirlikni oshiradi. - Landshaftning ko'rinishi umuman tekis morfologiya va o'simlik hamda binolar kabi to'siq elementlarining yo'qligi tufayli sezilarli masofalardan ham odatda yuqori. - Loyihaning landshaftga vizual ta'sirlari GESdagi cho'ponlar uchun umuman yuqori, chunki balandligi 200 m dan oshadigan WTGLar va burchak minoralari (H = 37 m) kabi baland inshootlar shaklidagi to'siq elementlari sezilarli darajada mavjud.	O'rta-yuqori (4)

Komponentlar	Sezgirlik elementlari	S qiymati
Inson huquqlari ⁴³	O'zbekiston asosiy erkinliklarga, jumladan so'z, yig'ilish va uyushish erkinligiga sezilarli cheklovlarga duch kelishda davom etmoqda. Majburiy mehnat, xususan paxta sektorida, so'nggi yillargacha O'zbekistonda tizimli edi. 2016-yildan beri islohotlar bu tizimni asosan barham toptirgan bo'lsa-da, mahalliy majburlash amaliyotlari va tarkibiy zaifliklar saqlanib qolmoqda. Yer va egalik xavfsizligida cheklovlar mavjud.	- Inson huquqlari Ta'sirni baholashda boshqa barcha ijtimoiy komponentlarga taalluqli kesib o'tuvchi tamoyil sifatida ko'rib chiqiladi.

⁴³ Inson huquqlari komponenti barcha ijtimoiy o'lchovlarga inson huquqlari nuqtai nazaridan taalluqli kesib o'tuvchi tamoyil sifatida ko'rib chiqiladi. Bu ta'lim olish, sog'lom atrof-muhit va madaniy ishtirok kabi huquqlarni ta'minlashni o'z ichiga oladi.

BIBLIOGRAFIYA

- Helliwell et al. (2024). *World Happiness Report*. Oxford: University of Oxford: Wellbeing Research Centre.
- ADB. (2022). *Uzbekistan: ACWA Power Bash Wind Project*. Asian Development Bank.
- Agency of statistics. (2024). *Uzbekistan has risen by 8 positions in the SDG Index international ranking*. Retrieved from Agency of statistics under the President of the Republic of Uzbekistan: <https://nsdg.stat.uz/en/news/55>
- Cairntours. (2024, November 3). *Cairn Tours - What is a Cairn anyway?* Retrieved from Cairn Tours: <https://www.cairntours.com/post/awhat-is-a-cairn-anyway#:~:text=Cairns%20are%20human-made%20piles%20or%20stacks%20of%20stones%2C,markers%20for%20navigation%2C%20guiding%20wanderers%20through%20challenging%20terrains>.
- Caroline Avan. (2023). *Renewable Energy & Human Rights Benchmark - Key Findings from the Wind & Solar Sectors*. Business & Human Rights Resource Centre.
- YTTB. (2025, November 3). *Environmental and Social Policy*. Retrieved from YTTB: <https://www.YTTB.com/home/news-and-events/publications/institutional-documents/environmental-and-social-policy-2024.html#>
- Gijduvan. (2024). *Gijduvan District Passport*. Gijduvan: Gijduvan Hokimyat.
- Hayotova Nafisa Zakirovna. (2021). Health Care Reforms in Bukhara. *International Journal of Integrated Education*, Volume 4, Issue 3, .
- IMF. (2024, July). *Republic of Uzbekistan: 2024 Article IV Consultation-Press Release; and Staff Report*. Retrieved from International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2024/07/11/Republic-of-Uzbekistan-2024-Article-IV-Consultation-Press-Release-and-Staff-Report-551710#:~:text=The%202024%20Article%20IV%20Consultation%20discusses%20that%20Uzbekistan%E2%80%99s%20growth%20moment>
- IMF. (2024). *STAFF REPORT FOR THE 2024 ARTICLE IV CONSULTATION*. Washington, D.C: IMF.
- IOM. (2023). *Uzbekistan - Migration Situation Report - Quarterly Compilation (April-September 2023)*. IOM.
- KUN.UZ. (2024, 03 18). *Population census in Uzbekistan planned for 2025-2026*. Retrieved from KUN.UZ: <https://kun.uz/en/news/2024/03/18/population-census-in-uzbekistan-planned-for-2025-2026#:~:text=The%20census%20itself%20is%20planned,and%20published%20in%202026%2D2027>
- Ministry of Agriculture RoU. (2024). *Plant Crop Information*. Ministry of Agriculture RoU - Data EGOV UZ.
- Minority Rights Group. (2024). *Uzbekistan*. Retrieved from Minority Rights Group: <https://minorityrights.org/country/uzbekistan/>
- MoH. (2024). *Availability of hospital beds (per 10 000 population)*. Retrieved from Ministry of Health : <https://data.egov.uz/eng/data/6108c5972a2e256d868e87bf>
- MoH. (2024). *Number of hospitals and outpatient clinics*. Retrieved from Ministry of Health: <https://data.egov.uz/eng/data/6108c5512a2e256d868e87bb>
- MoH. (2024). *Provision with doctors (per 10 000 population)*. Retrieved from Ministry of Health: <https://data.egov.uz/eng/data/6108c6002a2e256d868e87c5>

- MoHRoU. (2024, 08 27). *Nazorat qilinadigan yuqumli kasalliklarga qarshi emlash darajasi (vaksinatsiya)*. Retrieved from MoH of the RoU (e-gov): <https://data.egov.uz/eng/data/6108c65d2a2e256d868e87cb>
- SDG. (2024). *The overall performance of all 193 UN Member States*. Retrieved from Sustainable Development Report: <https://dashboards.sdgindex.org/rankings>
- UNCHR. (2024). *Report of the Working Group on the Universal Periodic - Uzbekistan*. Geneva: UN General Assembly.
- UNCHR. (2025, October 29). *Uzbekistan must refrain from persecuting defenders of minority rights: UN experts*. Retrieved from UNCHR: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/11/uzbekistan-must-refrain-persecuting-defenders-minority-rights-un-experts>
- UNCHR. (2025, November 3). *Uzbekistan*. Retrieved from OHCHR: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/upr/sessions/session44/uz/upr44-infographic_uzbekistan.pdf
- UNHCR. (2018). *World Directory of Minorities and Indigenous Peoples - Uzbekistan : Tajiks*. Retrieved from Refworld Database: <https://www.refworld.org/reference/countryrep/mrgi/2018/en/121797>
- UNHCR. (2025, October 3). *National report submitted in accordance with Human Rights - Uzbekistan*. Retrieved from OHCHR: <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/44/UZB/1>
- Unicef. (2025, October 28). *Immunization*. Retrieved from Unicef: <https://www.unicef.org/uzbekistan/en/immunization>
- United Nations. (2023). *2023 UN COUNTRY ANNUAL RESULTS REPORT: UZBEKISTAN*. Uzbekistan: United Nations Resident Coordinator .
- UzStat. (2024). *Demography*. Retrieved from UzStat: <https://www.stat.uz/en/official-statistics/demography>
- UzStat. (2024). *Labor market*. Retrieved from UzStat: <https://www.stat.uz/en/official-statistics/labor-market>
- UzStat. (2024). *The number of labor resources*. Retrieved from UzStat: <https://siat.stat.uz/reports-filed/515/map-data>
- UzStat. (2024). *Uzbekistan by the numbers*. Retrieved from STATISTICS AGENCY: <https://www.stat.uz/en/>
- Walking Academy. (2025). *What is a Cairn: Understanding Its Purpose and Significance*. Retrieved from Walking Academy: <https://walkingacademy.com/what-is-a-cairn-understanding-its-purpose-and-significance/>
- Zovo, C. D. (2021). Ovoo-cairns and ancient funerary mounds in the Mongolian landscape. Piling up a monumental tradition? *OpenEdition Journals*, 52.

06C.1-ILOVA

Yetkazib berish zanjiri xavflarini xaritalash

Imzo sahifasi

WSP Italia S.r.l.

Liza Bove Forjiot
Loyiha menejeri

Gustavo Calderucio Duque Estrada
Loyiha direktori

C.F. e P.IVA 03674811009
Registro Imprese Torino
R.E.A. Torino n. TO-938498
Capitale sociale Euro 105.200,00 i.v.

wsp.com